

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYSZNIK DUŻY
NA LATA 2025-2030

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYSZNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

PROJEKT

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Spis treści

1. WSTĘP.....	3
2. EWALUACJA EX-POST STRATEGII ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2015-2023.....	7
3. ZAKRES I METODYKA OPRACOWANIA STRATEGII	10
4. PRZESŁANKI OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY DO ROKU 2030	12
5. DIAGNOZA.....	15
5.1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	15
5.2. SFERA SPOŁECZNA	28
5.3. STREFA GOSPODARCZA	35
5.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA.....	42
5.5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	53
6. ANALIZA SWOT.....	78
7. TERYTORIALNY WYMIAR WSPARCIA.....	84
8. WIZJA, CELE OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	90
9. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ.....	106
10. OCZEKIWANE REZULTATY I WSKAŹNIKI DLA PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	107
11. SPÓJNOŚĆ Z CELAMI POLITYKI EUROPEJSKIEJ, KRAJOWEJ I REGIONALNEJ	113
12. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII I DOKUMENTY WYKONAWCZE.....	115

1. WSTĘP

Strategia Rozwoju Gminy Trzydnik Duży do roku 2030 to dokument, który stanowi podstawę do prowadzenia średniookresowej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego. Stanowi jednocześnie odpowiedź na potrzeby i możliwości prowadzenia procesu planowania i realizacji najważniejszych inwestycji.

Obszar obowiązywania Strategii został poddany analizie w ujęciu obiektywnym w kluczowych dla jego rozwoju sektorach. Diagnoza została opracowana z wykorzystaniem statystyki publicznej i właściwych opracowań analitycznych. Opiera się na faktach i niezbędnych komentarzach ustrukturalizowanych w sześć zasadniczych działów. Celem diagnozy społeczno-gospodarczej jest opis obecnej sytuacji rozwojowej Gminy Trzydnik Duży wraz ze wskazaniem tendencji obserwowanych w poszczególnych obszarach tematycznych kluczowych dla opracowania strategii rozwoju lokalnego. Diagnoza pozwoli również na sformułowanie problemów występujących w kluczowych obszarach wymagających interwencji oraz identyfikację możliwych do wykorzystania potencjałów. Jest ona jednocześnie podstawą do opracowania analizy SWOT na dalszym etapie prac. Diagnoza opiera się o dane statystyczne zebrane na podstawie Banku Danych Lokalnych prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny oraz dane gromadzone przez Urząd Gminy Trzydnik Duży podczas realizacji zadań własnych. W procesie analitycznym wykorzystano również sektorowe strategie, programy i opracowania dotyczące Gminy Trzydnik Duży.

Dokument ma na celu umożliwienie odpowiedniego planowania działań rozwojowych. Współpraca wszystkich interesariuszy w niniejszym zakresie będzie miała kluczowe znaczenie zwłaszcza w odniesieniu do planowania inwestycji, które służyć będą mieszkańcom. Stanowi on również dobrą podstawę do podejmowania decyzji przez władarzy gminy o sposobie i zakresie dostarczania społecznościom lokalnym wybranych usług publicznych, takich jak np. ochrona środowiska, gospodarka wodna lub pomoc społeczna. Strategia może więc przynieść wymierne korzyści, w szczególności przez dostosowanie planów inwestycyjnych do potrzeb i możliwości realizacyjnych Gminy Trzydnik Duży.

Strategiczne planowanie działań rozwojowych wychodzi naprzeciw trendom rozwojowym, jakie obserwowane są od kilku lat w politykach i działaniach Unii Europejskiej w odniesieniu do

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

adresowania różnego rodzaju wsparcia finansowego. Odpowiednie przygotowanie samorządów do tego procesu poprzez przygotowanie wysokiej jakości dokumentów strategicznych powinno pozwolić na ich dalszy rozwój i doskonalenie w procesie zarządzania gminą.

Niniejszy dokument ma na celu wskazanie władarzom i mieszkańcom drogi do zintegrowanego rozwoju Gminy Trzydnik Duży w zakresie budowania poczucia tożsamości i zadowolenia jej mieszkańców, kreowania przyjaznego otoczenia oraz tworzenia silnych, dobrze zorganizowanych struktur gminy jako jednostki administracyjnej. Kompleksowe i skoordynowane działania w tym zakresie mają służyć wzmocnieniu pozycji gminy wśród innych jednostek samorządu terytorialnego województwa lubelskiego, w tym szczególnie skupionych wokół miasta powiatowego Kraśnik.

Dokument składa się z trzech najważniejszych części – metodologicznej, diagnostycznej i strategicznej i zawiera najważniejsze elementy wymagane dla tego rodzaju opracowań.

Część metodologiczna zarysowuje wyzwania stojące przed opracowaniem Strategii wskazuje podstawowe problemy z jakimi należy się zmierzyć na etapie jej ustalania i wskazuje źródła danych umożliwiające ewentualną ich weryfikację.

Część diagnostyczna zawiera dane statystyczne i opisowe pozwalające nakreślić najważniejsze uwarunkowania dla Gminy Trzydnik Duży koncentrując się na podstawowych sferach takich jak przestrzeń i środowisko, sfera gospodarcza, społeczna, infrastrukturalna. Każdy z podrozdziałów kończy podsumowanie zawierające najważniejsze wyzwania i problemy z ich odpowiednią kategoryzacją. Całość diagnozy wieńczy analiza SWOT dająca najpełniejszy ogólny obraz JST obejmując zarówno przeszłe dane, teraźniejszość jak i przyszłość.

Część strategiczna natomiast to zaplanowanie najważniejszych kierunków rozwoju Gminy Trzydnik Duży zawierające wizje, misje i cele oraz kierunki działań i przedsięwzięcia o charakterze rozwojowym wraz z narzędziami wdrożeniowymi takimi jak wskaźniki, zaplanowanie zarządzanie wykonaniem Strategii czy wreszcie planem finansowym wraz z terytorialno- przestrzenną analizą wsparcia, na końcu zaś powiązaniem Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży na lata 2025-2030 z istniejącymi dokumentami strategicznymi wyższego rzędu.

Misja Gminy Trzydnik Duży: Gmina Trzydnik Duży stawia na zrównoważony rozwój, który harmonijnie łączy ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego z nowoczesnymi

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

rozwiązaniami w zakresie infrastruktury, edukacji i gospodarki. Osiąga to poprzez tworzenie przyjaznego i bezpiecznego środowiska dla mieszkańców, wspieranie lokalnej przedsiębiorczości oraz inwestowanie w nowoczesną infrastrukturę i rozwój społeczny. Gmina sprzyja współistnieniu tradycji z postępem, umożliwiając mieszkańcom pełne wykorzystanie ich potencjału w zdrowym i bezpiecznym otoczeniu.

Wizja Gminy Trzydnik Duży: W 2030 roku Gmina Trzydnik Duży jest nowoczesnym, dynamicznie rozwijającym się obszarem, który skutecznie łączy swoje bogate dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze z innowacyjnymi technologiami. Dzięki przeprowadzonym inwestycjom w infrastrukturę, edukację oraz ochronę środowiska, gmina zapewnia mieszkańcom wysoką jakość życia w zdrowym, bezpiecznym i estetycznym otoczeniu. Trzydnik Duży stał się atrakcyjnym miejscem do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej, przyciągając inwestorów oraz turystów szeroką ofertą kulturalną, rekreacyjną i turystyczną. Dzięki zaangażowaniu w zrównoważony rozwój, samowystarczalność energetyczną oraz aktywną współpracę społeczną, Gmina Trzydnik Duży wyróżnia się jako regionalny lider w dziedzinie innowacji i odpowiedzialnego zarządzania zasobami.

Cele oraz przedsięwzięcia oznaczają zakres niezbędnych interwencji, które powinny być podejmowane wspólnie przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co należy zrobić?”, aby w ramach wybranych celów strategicznych osiągnąć założone cele operacyjne. Kierunki działań (zwane też zadaniami, działaniami, kierunkami interwencji – w zależności od stopnia ich szczegółowości) są podstawą wdrażania strategii. Wskazanie w strategii kierunków działań lub tam gdzie to jest możliwe, konkretnych działań jest zatem bardzo istotnym elementem prac nad dokumentem strategicznym. W kolejnych rozdziałach zostaną określone również oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki monitorujące ich osiągnięcie.

Cel Strategiczny 1 - Zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznej

Celem strategicznym jest podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej w Gminie Trzydnik Duży poprzez rozwój i modernizację infrastruktury. Działania obejmują budowę i modernizację dróg, chodników, ścieżek rowerowych, a także rozbudowę oświetlenia ulicznego oraz miejsc parkingowych. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów oraz rozwój infrastruktury kulturalnej

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

i sportowej mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz podniesienie atrakcyjności gminy dla turystów i inwestorów. Współpraca z innymi samorządami, przedsiębiorcami oraz instytucjami naukowymi wspiera te działania, umożliwiając efektywniejsze pozyskiwanie funduszy i realizację wspólnych projektów.

Cel Strategiczny 2 - Poprawa jakości życia mieszkańców

Celem strategicznym jest podniesienie jakości życia mieszkańców Gminy Trzydnik Duży poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej, sportowej, kulturalnej oraz społecznej. Inwestycje w edukację obejmują rozbudowę placówek oświatowych, modernizację obiektów sportowych oraz rozszerzenie oferty edukacyjnej, co ma na celu podniesienie kompetencji mieszkańców i zwiększenie ich szans na rynku pracy. Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej i usług społecznych, a także wsparcie dla seniorów i osób niepełnosprawnych, ma na celu stworzenie przyjaznego i integracyjnego środowiska. Wspieranie aktywności społecznej oraz rozwój kultury i dziedzictwa kulturowego przyczyniają się do budowania silnej tożsamości lokalnej i społecznej.

Cel Strategiczny 3 - Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego

Celem strategicznym jest ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego w Gminie Trzydnik Duży poprzez rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, termomodernizację budynków oraz ochronę i waloryzację zasobów przyrodniczych. Działania obejmują budowę i modernizację sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, termomodernizację budynków użyteczności publicznej oraz rozwój odnawialnych źródeł energii. Dążenie do samowystarczalności energetycznej gminy oraz działania na rzecz adaptacji do zmian klimatycznych mają na celu zwiększenie odporności na negatywne skutki zmian klimatu i poprawę jakości życia mieszkańców.

Cel Strategiczny 4 - Wzrost przedsiębiorczości i rozwój lokalnej gospodarki

Celem strategicznym jest wspieranie rozwoju gospodarczego Gminy Trzydnik Duży poprzez promowanie przedsiębiorczości, modernizację sektora rolniczego oraz rozwój biogospodarki. Działania te obejmują wspieranie modernizacji gospodarstw rolnych, rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego oraz agroturystyki. Inwestycje w infrastrukturę gospodarczą oraz promocja gminy jako atrakcyjnego miejsca do inwestycji mają na celu przyciągnięcie nowych przedsiębiorstw i zwiększenie liczby miejsc pracy. Rozwój marki gminy i jej promocja na zewnątrz wspierają budowanie pozytywnego wizerunku gminy i wzmacnianie jej pozycji na rynku lokalnym i regionalnym.

2. EWALUACJA EX-POST STRATEGII ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2015-2023

Ewaluacja ex-post jest społeczno-ekonomicznym badaniem oceniającym znaczenie przeprowadzonej interwencji w zakresie realizacji potrzeb, na które miała odpowiadać, jak również oceniającym jej niezamierzone efekty. W ramach tego badania, dokonano całościowej oceny interwencji podejmowanej w dokumencie obowiązującym. Dlatego też ewaluację ex-post możemy określać mianem ewaluacji podsumowującej.

Specyfika ewaluacji ex-post polega na tym, że w badaniu uwzględnione zostają realne efekty wprowadzonych interwencji. Poprzez porównanie tego, co powinno zostać osiągnięte dzięki określonym działaniom z tym, co faktycznie osiągnięto, możliwa jest odpowiedź na pytanie: czy cele interwencji zostały zrealizowane? Jeżeli tak, to w jakim stopniu? Weryfikowana jest tym samym przyjęta na etapie programowania zakładana wizja rozwoju gminy. Natomiast ocena dokonywana w ramach ewaluacji ex-post została przeprowadzona w oparciu o cztery kryteria:

- **Skuteczność** – w ramach tego kryterium ewaluacja ex-post odpowiada na pytanie: czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu zostały osiągnięte cele zrealizowanej interwencji; w tym aspekcie ewaluacja ex-post podsumowuje więc sukcesy oraz niepowodzenia podjętych działań; skoncentrowano się na ocenie mierzalnych efektów, a więc odnieść uzyskiwane skutki interwencji do zakładanych jako docelowych wielkości wskaźników (produktu i rezultatu);
- **Efektywność** – badanie pozwala odpowiedzieć na pytanie, czy obserwowane po zakończeniu interwencji efekty mogły zostać osiągnięte za pomocą mniejszych kosztów.
- **Użyteczność** – ewaluacja pozwala ocenić, na ile osiągnięte dzięki realizacji interwencji efekty odpowiadają rzeczywistym potrzebom/wyzwaniom społeczno-gospodarczym; ewaluacja ex-post ocenia także efekty interwencji, które nie zostały przewidziane (pozytywne oraz negatywne).

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

- **Trwałość** – ewaluacja ex-post pozwala ocenić, czy efekty będą utrzymywać się po zakończeniu interwencji, jak długo będą widoczne skutki interwencji, kogo będą dotyczyć i jaka będzie ich użyteczność po upływie określonego czasu.

Ewaluacja ex-post gwarantuje poprawę jakości, skuteczności i spójności pomocy funduszy europejskich, a także pomaga w zwiększeniu efektywności zarówno planowania, jak i realizowania projektów i programów operacyjnych. Korzyści, jakie instytucje odnoszą z realizacji badań ex-post, dotyczą szczególnie stałego rozwoju możliwego dzięki obiektywnej ocenie własnych działań.

Tabela 1. Ewaluacja ex-post Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży na lata 2017-2023.

<u>CEL STRATEGICZNY/ CELE OPERACYJNE</u>	Weryfikacja Realizacji	Potrzeba a kontynuacji
<u>CEL STRATEGICZNY 1. WSPIERANIE ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO ORAZ POPRAWA JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW</u>		
Cel 1: Rozwój infrastruktury społecznej i poprawa jakości świadczonych usług	+	+
Cel 2: Wzrost komfortu życia i bezpieczeństwa mieszkańców.	+	+
Cel 3: Poprawa jakości zarządzania strategicznego.	+	+
Cel 4: Wzrost tożsamości lokalnej i kulturowej.	+	+
<u>CEL STRATEGICZNY 2. POPRAWA STANU ŚRODOWISKA NATURALNEGO I ŁADU PRZESTRZENNEGO</u>		
Cel 1: Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej	+	+
Cel 2: Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz zwiększenie efektywności energetycznej.	+	+
Cel 3: Racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody.	+	+
<u>CEL STRATEGICZNY 3. ROZWÓJ KONKURENCYJNEJ GOSPODARKI W GMINIE TRZYDNIK DUŻY POPRZECZ LEPŠE WYKORZYSTANIE LOKALNYCH ZASOBÓW</u>		
Cel 1: Wsparcie dla rozwoju przedsiębiorczości	+	+
Cel 2: Realizacja działań poprawiających atrakcyjność turystyczną	+	+
Cel 3: Dostosowanie produkcji rolniczej oraz przetwórstwa do funkcjonowania w standardach ekologicznych	+	+

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Cel 4: Aktywizacja zawodowa mieszkańców w celu pobudzenia lokalnego rynku pracy	+	+
---	---	---

Źródło: Opracowanie własne.

Analizując poszczególne cele rozwojowe Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży na lata 2017-2023 należy zauważyć, że skupiają się one na bardzo szerokiej tematyce. Oznacza to, że mają odpowiadać na wszelkie problemy zidentyfikowane na etapie opracowania strategii. Przygotowanie dokumentu strategicznego jest procesem, w którym należy zebrać oczekiwania mieszkańców, a następnie dokonać ich agregacji i systematyzacji. Takie podejście pozwala przygotować dokument umożliwiający prowadzić władze samorządowe w drodze do zaspokojenia potrzeb występujących na obszarze danej gminy. Dokonanie analizy ex-post obowiązującej strategii pomaga opracować odpowiednie cele strategiczne i operacyjne na przyszłość. Dlatego też, proces ten jest niezmiernie istotny. Jeżeli chodzi o Strategię Rozwoju Gminy Trzydnik Duży na lata 2017-2023 najistotniejszy wydaje się wniosek, iż skupia się ona na 3 obszarach tematycznych: przestrzennym i infrastrukturalnym rozwoju gminy, wykształconym i aktywnym społeczeństwie oraz atrakcyjności gospodarczej gminy. Znaczna część celów w zakresie wymienionych obszarów znajduje się w trakcie realizacji bądź jeszcze nie została zrealizowana. Należy zatem w znaczny sposób powiązać dokumenty strategiczne poprzez przenikanie się obszarów i celów rozwojowych przedstawionych w strategii.

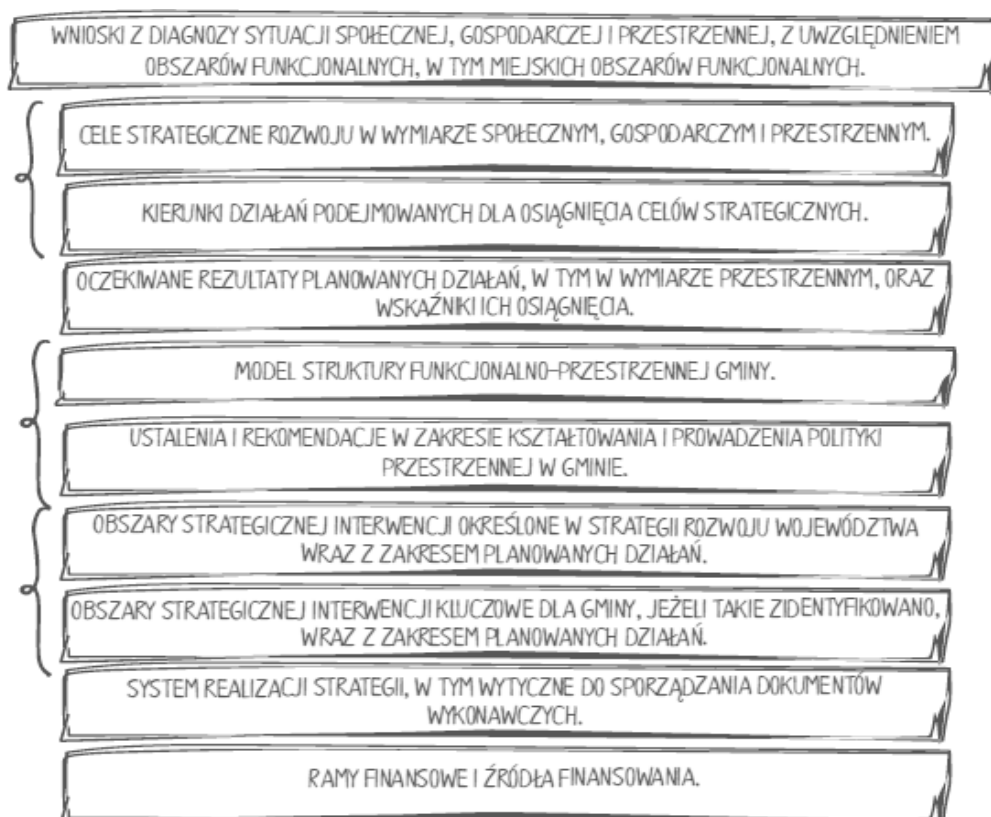
Warto jednocześnie zaznaczyć, że podejmowane dotychczas w ramach obowiązującej strategii działania były zazwyczaj skuteczne, efektywne, użyteczne i trwałe. Jednak głównie z uwagi na ograniczenia finansowe, nie wszystkie cele zostały zrealizowane. Część z nich osiągnięto tylko częściowo, a część pozostaje w trakcie realizacji poprzez realizowane obecnie działania inwestycyjne i nieinwestycyjne. Taki stan rzeczy prowadzi do wniosku, iż znaczna większość celów założonych na poziomie poprzedniej strategii powinna zostać utrzymana i przeniesiona na kolejny okres realizacji dokumentu strategicznego.

3. ZAKRES I METODYKA OPRACOWANIA STRATEGII

Minimalny zakres strategii rozwoju gminy określa art. 10e ustawy o samorządzie gminnym. Strategia powinna zawierać elementy wskazane na poniższym rysunku.

Rysunek 1. Zakres Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży.

Źródło: Ministerstwo Funduszy i Polityki Rozwoju, <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony>

Zgodnie z wymogami ustawy o samorządzie gminnym, Strategia Rozwoju Gminy Trzydnik Duży sporządzona została w formie tekstowej oraz graficznej. Forma graficzna obrazuje przede wszystkim takie elementy jak: model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy oraz obszary strategicznej interwencji. W ramach prac nad dokumentem posłużono się również zobrazowaniem poszczególnych elementów diagnozy i innych elementów części strategicznej. Strategia Rozwoju Gminy Trzydnik Duży została również poddana wszelkim procesom konsultacyjno-uzgodnieniowym przewidzianym w ustawach tj. uprzedniej ewaluacji

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

trafności (art. 10a ust 2 uzppr), konsultacjom społecznym (art. 6 ust 3 uzppr), strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko (art. 46 ust 1 pkt 1 ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku (...), oraz opiniowaniu przez Zarząd Województwa (art. 10g ust 5 i 6 usg).

Metodyka zastosowana w procesie opracowania dokumentu zakłada podział prac na cztery zasadnicze etapy, które prowadzą do stworzenia dokumentu o wysokiej wartości merytorycznej i wdrożeniowej. W każdym z etapów wykorzystano zasady dotyczące sposobu przygotowania poszczególnych elementów z dbałością o najwyższą jakość.

Rysunek 2. Etapy prac nad Strategią Rozwoju Gminy Trzydnik Duży.

Źródło: Opracowanie własne.

W niniejszym etapie dokonano analizy danych w obszarach społecznych, gospodarczych i środowiskowych pod kątem problemów i potencjałów rozwojowych Gminy Trzydnik Duży. Zidentyfikowano kluczowe zjawiska i trendy wpływające na rozwój obszaru. Niniejszy etap składa się m.in. z następujących działań:

- Warsztaty diagnostyczne z przedstawicielami Gminy Trzydnik Duży;
- Analiza obowiązujących dokumentów strategicznych;
- Przeprowadzenie badań ankietowych wśród mieszkańców;
- Opracowanie diagnozy obszaru wsparcia wraz z wnioskami.

4. PRZESŁANKI OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY DO ROKU 2030

Pierwszą przesłanką do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży do roku 2030 jest upływający termin wdrażania obecnej strategii, której realizację przewidziano na lata 2015-2023. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że niniejszy dokument został opracowany po pełnej analizie ex-post dotychczas obowiązujących planów zarządczych o charakterze strategicznym. Zweryfikowano realizację założonych w nim celów i kierunków rozwoju wraz z określeniem konieczności ich kontynuacji w latach kolejnych. Jak wynika z aktualnych trendów rozwojowych: zaawansowane technologie, zmiany klimatu i globalizacja determinują ogólne kierunki rozwoju jednostek samorządu terytorialnego. Niezbędne są zatem konkretne działania obejmujące procesy restrukturyzacyjne i rozwiązania antykryzysowe. W tym, związane z ostatnimi zagrożeniami wywołanymi pandemią COVID. Wymagają one zwrócenia uwagi na obszary, które gorzej radzą sobie z sytuacjami kryzysowymi, posiadają mniejszą odporność i wolniej odbudowują swoją pozycję w gospodarce.

Drugą przesłanką opracowania Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży do roku 2030 jest nowelizacja ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, która wprowadziła również zmiany w brzmieniu ustawy o samorządzie gminnym. Określiła ona nowe zasady przygotowania dokumentów strategicznych na różnych poziomach wdrażania. Po raz pierwszy w ustawodawstwie krajowym, przepisy określają minimum zasad i uwarunkowań jakie powinna spełnić strategia rozwoju gminy oraz tryb i wymagania w zakresie prowadzenia procesu jej opracowania. Dozwolone jest również zamieszczenie w dokumencie dodatkowych elementów, jeśli tylko jest to uzasadnionym wyborem ze względu na zakres tematyczny podejmowany i kształt danej strategii.

Dotychczas, strategie gminne były opracowywane zgodnie ze standardami przyjętymi na podstawie strategii wyższego rzędu oraz przy zachowaniu pewnej spójności z tymi dokumentami. W chwili obecnej, rola i znaczenie strategii gminnych zostały wzmocnione. Jednostki samorządu terytorialnego mogą przygotowywać strategie gminne, które będą instrumentami służącymi do pozyskiwania środków zewnętrznych, a jednocześnie

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

pełnoprawnymi strategiami rozwoju, stanowiącymi element zintegrowanego systemu zarządzania rozwojem kraju.

Zgodnie z zaleceniami ustawodawcy, dokumenty uchwalone przez gminy przed wejściem w życie znowelizowanych przepisów nie stają się strategiami rozwoju gminy w rozumieniu ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (uzppr) automatycznie. Aby można było sklasyfikować w ramach tej grupy, powinny zostać dostosowane do wymogów ustawowych i przyjęte przez odpowiedni organ. Włączenie lokalnych interesariuszy w postaci przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych do procesu formułowania strategii, a następnie jej wdrażania pozwala na lepszą identyfikację problemów i potrzeb wszystkich grup społecznych. Jest to również bardzo istotne z punktu budowy kompromisu wśród lokalnej społeczności wokół kierunku rozwoju gminy, otwarcie pola publicznej dyskusji i utworzenie podstawy do kontroli przestrzegania wspólnych ustaleń. Niezwykle ważne jest również stworzenie możliwości wspólnego poznawania i doskonalenia procesu zarządzania rozwojem gminy. Partycypacyjne podejście do procesu opracowania strategii pozwala uzyskać potwierdzenie przez mieszkańców obranych przez władze kierunków rozwoju. Lokalna społeczność uzyskuje w ten sposób również współodpowiedzialność za sprawy związane z jej otoczeniem. W przypadku strategii rozwoju gminy uzyskujemy w ten sposób istotny aspekt integracji i budowania wspólnoty pomiędzy różnymi grupami lokalnych interesariuszy.

Strategia Rozwoju Gminy Trzydnik Duży będzie zatem koncentrować się na wykorzystaniu swoich wewnętrznych potencjałów tak, aby posiadane zasoby i możliwości wzmocniły lokalną gospodarkę w kwestii wzrostu produktywności, skutecznej transformacji społeczno-gospodarczej realizującej cele UE. Wykorzystanie w niniejszym procesie i zaangażowanie środowisk lokalnych: samorządów, podmiotów prywatnych, organizacji pozarządowych będzie bardzo istotnym elementem niniejszego procesu. Jednocześnie należy zwrócić także uwagę na potrzeby w zakresie rozwiązywania problemów charakterystycznych dla gminy Trzydnik Duży. Strategia będzie zatem odpowiedzią na potrzebę planowania rozwoju przez mieszkańców gminy. Wspólne programowanie strategiczne docelowo wpłynie na jakość realizowanych zadań oraz możliwości pozyskiwania funduszy unijnych i innych środków zewnętrznych.

Trzecią przesłanką opracowania strategii jest istotna kwestia dotycząca roli tego dokumentu jako narzędzia integrującego społeczność wokół wspólnych problemów i interesów. Włączenie lokalnych interesariuszy w postaci przedstawicieli mieszkańców, przedsiębiorców

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

i organizacji pozarządowych do procesu formułowania strategii, a następnie jej wdrażania pozwala na lepszą identyfikację problemów i potrzeb wszystkich grup społecznych. Jest to również bardzo istotne z punktu budowy kompromisu wśród lokalnej społeczności wokół kierunku rozwoju gminy, otwarcie pola publicznej dyskusji i utworzenie podstawy do kontroli przestrzegania wspólnych ustaleń. Niezwykle ważne jest również stworzenie możliwości wspólnego poznawania i doskonalenia procesu zarządzania rozwojem gminy. Partycypacyjne podejście do procesu opracowania strategii pozwala uzyskać potwierdzenie przez mieszkańców obranych przez władze kierunków rozwoju. Lokalna społeczność uzyskuje w ten sposób również współodpowiedzialność za sprawy związane z jej otoczeniem. W przypadku strategii rozwoju gminy uzyskujemy w ten sposób istotny aspekt integracji i budowania wspólnoty pomiędzy różnymi grupami lokalnych interesariuszy.

Strategia Rozwoju Gminy Trzydnik Duży będzie zatem koncentrować się na wykorzystaniu swoich wewnętrznych potencjałów tak, aby posiadane zasoby i możliwości wzmocniły lokalną gospodarkę w kwestii wzrostu produktywności, skutecznej transformacji społeczno-gospodarczej realizującej cele UE. Wykorzystanie w niniejszym procesie i zaangażowanie środowisk lokalnych: samorządów, podmiotów prywatnych, organizacji pozarządowych będzie bardzo istotnym elementem niniejszego procesu. Jednocześnie należy zwrócić także uwagę na potrzeby w zakresie rozwiązywania problemów charakterystycznych dla gminy Trzydnik Duży. Strategia będzie zatem odpowiedzią na potrzebę planowania rozwoju przez mieszkańców gminy. Wspólne programowanie strategiczne docelowo wpłynie na jakość realizowanych zadań oraz możliwości pozyskiwania funduszy unijnych i innych środków zewnętrznych.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

5. DIAGNOZA

5.1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

5.1.1 Położenie gminy Trzydnik Duży w powiecie, województwie i kraju

Rysunek 3. Położenie gminy Trzydnik Duży na terenie Polski, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego.

Źródło: Opracowanie własne.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Gmina Trzydnik Duży położona jest w południowej części województwa lubelskiego i południowej części powiatu kraśnickiego. Jest jedną z 7 Gmin wiejskich (Dzierzkowice, Gościeradów, Kraśnik, Szastarka, Wilkołaz, Zakrzówek), które łącznie z 1 Gminą wiejsko – miejską (Annopol) i 1 Gminą miejską, wchodzi w skład powiatu kraśnickiego. Zajmuje obszar 10 473 km².

Graniczy z sześcioma gminami:

- Od północy - z Gminą Dzierzkowice i Kraśnik (powiat kraśnicki);
- Od zachodu - z Gminą Gościeradów (powiat kraśnicki);
- Od południa - z Gminami: Kraśnik (powiat kraśnicki);
- Od wschodu - z Gminą Potok Wielki (powiat janowski) i z Gminą Zaklików (powiat stalowowolski).

Siedzibą Gminy jest miejscowość Trzydnik Duży, która oddalona jest o:

- 10,6 km od Kraśnika - siedziby powiatu;
- 68 km od Lublina - stolicy województwa;
- 228 km od Warszawy - stolicy kraju.

Gmina Trzydnik Duży zajmuje obszar 104,91 km², co stanowi 10,4% powierzchni całego powiatu kraśnickiego oraz 0,42% powierzchni województwa lubelskiego. Powierzchnia Gminy Trzydnik Duży jest zbliżona do przeciętnej powierzchni gminy wiejskiej w województwie lubelskim, która wynosi 126 km².

Siedzibą gminy jest miejscowość Trzydnik Duży, oddalona o 10,6 km od Kraśnika - siedziby powiatu, 68 km od stolicy województwa lubelskiego, 57 km od Opola Lubelskiego, 108 km od Puław oraz 228 km od Warszawy. Najbliżej zlokalizowanymi portami lotniczymi są: port Lublin-Świdnik - 90 km oraz port Warszawa Okęcie – 228 km. Trzydnik Duży znajduje się w niedalekiej odległości od drogowych przejść granicznych tj.:

- 147 km od przejścia Polska-Ukraina Budomierz – Hruszów;
- 160 km od przejścia Polska-Ukraina Hrebenne – Rawa Ruska.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

5.1.2 Charakterystyka sieci osadniczej

Na sieć osadniczą Gminy Trzydnik Duży składa się 20 jednostek pomocniczych - sołectw: Agatówka, Budki, Dąbrowa, Dębowiec, Liśnik Mały, Łychów Gościeradowski, Łychów Szlachecki, Olbiewicz, Owczarnia, Rzeczyca Księża, Rzeczyca Ziemiańska, Rzeczyca Ziemiańska-Kolonia, Trzydnik Duży, Trzydnik Duży-Kolonia, Trzydnik Mały, Węglin, Węglinek, Wola Trzydnicka, Wólka Olbiewska, Zielonka. Wielkość jednostek osadniczych jest bardzo zróżnicowana. Do miejscowości o największej powierzchni w Gminie należy zaliczyć: Rzeczyca Księża, Rzeczyca Ziemiańska oraz Olbiewicz, zaś najmniejszymi pod względem powierzchniowym miejscowościami na terenie Gminy są: Agatówka oraz Dębowiec.

Tabela 2. Sieć osadnicza Gminy Trzydnik duży (powierzchnia w km²)

Lp.	Sołectwo	Powierzchnia
1.	Agatówka	1,6
2.	Budki	2,9
3.	Dąbrowa	4,7
4.	Dębowiec	1,6
5.	Liśnik Mały	4,6
6.	Łychów Gościeradowski	6,8
7.	Łychów Szlachecki	4,0
8.	Olbiewicz	10,5
9.	Owczarnia	1,8
10.	Rzeczyca Księża	12,3
11.	Rzeczyca Ziemiańska	11,8
12.	Rzeczyca Ziemiańska-Kolonia	5,6
13.	Trzydnik Duży	5,6
14.	Trzydnik Duży-Kolonia	5,9
15.	Trzydnik Mały	4,6
16.	Węglin	4,5
17.	Węglinek	5,2
18.	Wola Trzydnicka	6,0
19.	Wólka Olbiewska	1,8
20.	Zielonka	2,2
Łącznie		104,1

Źródło: Opracowanie własne na podst. danych e-mapa.net

Układ przestrzenny Gminy Trzydnik Duży zdeteminowany jest warunkami przyrodniczymi i zaszłościami historycznego rozwoju osadnictwa. Sieć osadnicza Gminy Trzydnik Duży ukształtowana jest w układzie pasmowym wzdłuż tras komunikacyjnych.

Zabudowa mieszkaniowa Gminy ukształtowana została w oparciu o podstawową i tradycyjną funkcję Gminy, jaką jest rolnictwo. Warunki glebowo-rolne sprzyjały wytwarzaniu się

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

skupionych usługowo-produkcyjnych osad o niewielkim zaludnieniu. Znaczenie dla lokalizacji i formy zabudowy miały również obiekty kulturowe i sakralne. Obecnie miejscowości są jednostkami osadniczymi o różnej formie przestrzennej. W układzie przestrzennym Gminy występują zarówno zwarte, jak i rozproszone formy osadnictwa. Dominuje zabudowa wiejska jednorodzinna. W większości sołectw dominuje charakter zabudowy jedno-ulicowej.

Układ miejscowości Trzydnik Duży ma charakter zabudowy liniowej, w szczególności usytuowanej wzdłuż drogi wojewódzkiej Nr 855. W większości zabudowa jest współczesna, murowana.

Na obszarze Gminy Trzydnik Duży obowiązują **3 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Gminy** ustanawiające przepisy powszechnie obowiązujące na danym terenie, będące podstawą wydawania decyzji administracyjnych. Wskaźnik pokrycia gminy m Planem Zagospodarowania Przestrzennego jest niski. Wynosi 0,38% przy średniej krajowej 25,6% oraz średniej wojewódzkiej - 57%. Łączna powierzchnia objęta Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego wynosi 39,4315 ha. Gmina

Trzydnik Duży posiada również obowiązujące Studium i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (ostatnio aktualizowane w 2018 r.).

5.1.3 Opis zasobów naturalnych

Według kryteriów fizjograficznych (podział Lubelszczyzny wg J. Kondrackiego) **obszar Gminy Trzydnik Duży położony jest** w podprovincji Wyżyna Lubelsko-Lwowska wchodzącej w skład prowincji Wyżyny Polskie. Gmina należy do mezoregionu Wzniesienia Urzędowskie, będącego częścią makroregionu Wyżyna Lubelska.

Większość obszaru Gminy położona jest na wysoczyznach, na których występują płyty lessów. Rzeźbę urozmaicają głęboko wcięte w skalne podłoże doliny rzek Karasiówki, Jędrzejówki i Tuczyńska. Najwyższym punktem na terenie gminy jest wzgórze o wysokości 250 m n.p.m., położone na północ od wsi Olbięcina.

Obszar gminy Trzydnik Duży znajduje się w obrębie Wzgórz Urzędowskich. Omawiany mezoregion budują utwory kredy, trzeciorzędu i czwartorzędu. Skały kredowe wykształcone są w postaci wapieni, margli, opok marglistych. Na powierzchni mezozoiku osadziły się utwory trzeciorzędowe: wapienie rafowe, margle ilaste i piaszczyste. Powierzchnia trzeciorzędowa została mocno urzeźbiona. Na powierzchni trzeciorzędowej zostały zdeponowane skały

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

czwartorzędowe: lessy i utwory lessopodobne. Pokrywa ta jest lokalnie porozcinana dolinami rzecznyymi, a na powierzchni wzgórz, pagórów i wyniesień jest zredukowana. Cechą charakterystyczną terenu jest duże zróżnicowanie hipsometryczne i wielość form morfologicznych. Dolina Karasiówki jest wyraźną granicą form i typów rzeźby. Na wschód od rzeki rozciąga się obszar urozmaicony i zróżnicowany hipsometrycznie. Do doliny głównej uchodzi szereg tzw. suchych dolin. Urozmaiceniem tej części gminy są wzgórza i wzniesienia denudacyjne o wysokości względnej dochodzącej nawet do 20m (w okolicy Rzeczycy Książęj). We wschodniej części gminy występują typowe formy wąwozowe w podłożu lessowym. Na zachód od doliny głównej teren wierzchowiny staje się bardziej wyrównany i płaski. Równina denudacyjna urozmaicona jest dolinami rzecznyymi, do których uchodzi szereg suchych dolin. Suche doliny wcinają się w podłoże lessowe na głębokość kilku metrów. W okolicach miejscowości Olbięcín i Węglińek osiągnają długość 3,5 km. Podatność terenu na erozję wodną jest obserwowana na terenie całej gminy. Pokrywa glebowa w gminie wytworzyła się na skałach macierzystych przestrzennie i litologicznie zróżnicowanych. Główne typy skał macierzystych to lessy na piaskach trzeciorzędowych, piaski słabogliniaste, ilaste, mułki bagienne w dolinach cieków, gliny piaszczyste, wapienie, margle trzeciorzędowe na wzgórzach denudacyjnych.

➤ *Klimat*

Gmina Trzydnik Duży pod względem warunków klimatycznych wykazuje cechy dzielnic lubelskiej (według podziału rolniczo - klimatycznego Polski R. Gumińskiego). Średnia roczna temperatura wynosi 7,2 °C, średnia miesięczna temperatura stycznia to -3,5 °C, a średnia miesięczna temperatura lipca to 18,5 °C. Dni z przymrozkami jest ponad 155, czas trwania pokrywy śnieżnej wynosi 85 dni, a suma opadów rocznych wynosi tu od 500 mm do 600 mm słupa wody (tj. 500-550 l/m²), jest na ogół niższa niż w dzielnicach nizinnych. Okres wegetacyjny ze średnią dobową temperaturą wyższą od 5°C trwa 203 dni. Początek okresu wegetacyjnego przypada najczęściej na pierwszą dekadę kwietnia, zaś koniec na ostatnią dekadę października. Na terenie gminy przeważają wiatry południowo-zachodnie. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi 3,2 m/s. Średnie roczne zachmurzenie na terenie gminy wynosi 62-64%, wilgotność powietrza mieści się w granicach 78-80%.

➤ *Gleby*

Właściwości gleb, stanowiące jeden z podstawowych komponentów środowiska przyrodniczego,

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

decydują o ich przydatności dla rolniczego wykorzystania. Gleby gminy **Trzydnik Duży zaliczają się do średnich, w znacznej mierze do III i IV klasy bonitacyjnej**. Gmina Trzydnik Duży jest typową gminą rolniczą. Działalność rolnicza ukierunkowana jest na uprawę zbóż, buraków cukrowych, ziemniaków, rzepaku, malin, porzeczek, tytoniu oraz sadownictwo. W północnej części gminy znaczną powierzchnię zajmują gleby brunatne i bielcowe, natomiast w południowej część dominują rędziny. Wśród typów i podtypów gleb występujących na terenie gminy można wyróżnić następujące:

- Gleby brunatne właściwe - powstały z utworów lessowych, pyłów ilastych, wapieni i glin pylastych. Gleby te wykazują korzystne właściwości fizyczne, jak wysoka porowatość i przepuszczalność. Właściwości chemiczne i biochemiczne są również korzystne. Nasycenie kompleksu sorpcyjnego jest już od wierzchnich poziomów dość wysokie, stosunek C:N w wyniku działalności mikroorganizmów glebowych, jest zbliżony do 10. Odczyn gleby w górnej części profilu jest kwaśny, a w głębszych poziomach zbliżony do obojętnego. Zaopatrzenie w przyswajalne składniki pokarmowe jak fosfor, potas i magnez jest średnie. Gleby te na ogół mają uregulowane stosunki wodne. Są to gleby pszenno-buraczane najwyższych klas bonitacyjnych I, II i III.
- Gleby brunatne wylugowane - powstały najczęściej z utworów lessowych, lessopodobnych i piasków gliniastych. W glebach tych wskutek zachodzących procesów ługowania część składników pokarmowych (jony wapnia i magnezu) została wymyta i przemieszczona do głębszych poziomów. W wyniku tych zjawisk gleby te wskazują odczyn słabo kwaśny. Właściwości fizyczne są nieco gorsze od gleb brunatnych właściwych. Pod względem wydawania plonów niewiele jednak ustępują glebom brunatnym właściwym. Wymagają jednak większych dawek nawozów mineralnych i obornika. Gleby te zaliczane są do kompleksu pszennego dobrego, rzadziej do wadliwego i żytniego bardzo dobrego.
- gleby płowe, stanowią stadium przejściowe pomiędzy glebami brunatnymi wylugowanymi i bielcowymi. Powstały z osadów piaskowych, lessowych bądź pyłowych. Mają przeważnie odczyn kwaśny i są ubogie w przyswajalny fosfor i potas oraz średnio zasobne w magnez. Są to gleby ciepłe, łatwe do uprawy i mają dobre właściwości wodno-powietrzne. Zalicza się je do II, IIIa, IIIb lub IVa klasy bonitacji. Udają się na nich uprawy pszenicy, buraków cukrowych i innych roślin zaliczanych do kompleksu 1 i 2.
- Gleby bielcowe - powstały na bazie piasku słabogliniastego bądź piasku luźnego. Są to

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

gleby zbyt przepuszczalne i okresowo za suche, kwaśne i ubogie w składniki pokarmowe. Zaliczono je do V i VI klasy bonitacji kompleksu żyniego słabego i bardzo słabego.

- Rędziny – powstały na skałach węglanowych kredy górnej. Są to gleby płytkie, o dużej zawartości rumoszu skalnego, należące do gleb wrażliwych na warunki wodne - w czasie niedoboru opadów są okresowo za suche, a przy nadmiarze opadów uplastyczniają się. Wyróżnia się tutaj płytkie rędziny inicjalne na kredowych wierzchołkach, zaliczane do kompleksu pszenno wadliwego, żyniego bardzo dobrego i dobrego i średnio głębokie rędziny brunatne na łagodnych stokach, zaliczane do kompleksu pszenno bardzo dobrego i dobrego.
- Gleby torfowe i torfowo – murszowe - występują w dolinach rzecznych, gdzie w określonych warunkach zmian szybkości przepływu wody mogą przebiegać procesy glebotwórcze – proces torfotwórczy i aluwialno - deluwialny. Gleby te zajęte są przez użytki zielone i należą do III i IV klasy. Są to gleby żyzne i urodzajne, jednak trudne w użytkowaniu ze względu na okresową stagnację wód.

➤ *Wody powierzchniowe i podziemne*

Gmina Trzydnik Duży **położona jest w obszarze zlewni Sanny** (prawobrzeżny dopływ Wisły). Sieć hydrograficzną stanowią rzeki Karasiówka, Jędrzejówki i Tuczyń oraz mniejsze ciek. Główne ciek mają charakter rzek wyżynny, węglanowych z substratem drobnoziarnistym na lessach i utworach lessopodobnych. Teren gminy położony jest na Głównym Zbiorniku Wód Podziemnych nr 406 Niecka Lubelska (IX – region lubelsko-podlaski), gdzie użytkowy poziom wodonośny związany jest z utworami kredowymi, podlega szczególnej ochronie pod względem ilościowym i jakościowym. GZWP nr 406 Niecka Lubelska jest typem zbiornika o charakterze szczelinowo- porowym, o powierzchni 6650 km² . Wody podziemne, kredowe wykazują bardzo małą odporność na degradację i znikomą zdolność do regeneracji. Przyczyną małej odporności wód podziemnych są rozległe wychodnie wodonośca kredowego na powierzchnię topograficzną lub zbyt cienki nakład utworów czwartorzędowych, który niedostatecznie chroni warstwę wodonośną. W sytuacji całkowitego braku lub niedostatecznej izolacji wodonośca od powierzchni terenu, zanieczyszczenia z powierzchni ziemi szybko przesiąkają do wód podziemnych. Ponadto ze względu na kontakt hydrauliczny poziomów wodonośnych – czwartorzędowego i kredowego w dolinach rzek, zanieczyszczenia mogą przemieszczać się

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

z płytkich wód gruntowych do poziomu kredowego i migrować na duże odległości. Na terenie Gminy Trzydnik Duży nie ma dużych jezior. Występują tu tylko zbiorniki wodne, z których większość jest pochodzenia antropogenicznego.

➤ *Warunki przyrodnicze*

Na terenie gminy, w oparciu o ustawę o ochronie przyrody ustanowiono 17 pomników przyrody, nie ma natomiast terenów z ochroną obszarową lub rezerwatową. W najbliższym sąsiedztwie gminy znajdują się Specjalne Obszary Ochrony Natura 2000: Polichna i Gościeradów, rezerwatów przyrody: Marynopolie i Doły Szczeckie chronionego krajobrazu - „Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu”, projektowanego Gościeradowskiego Parku Krajobrazowego, korytarza ekologicznego. W sąsiedztwie gminy zlokalizowany jest Park Krajobrazowy „Lasy Janowskie”, Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu oraz użytek ekologiczny w dolinie rzeki Wyżnicy.

Zachodnie i południowo – zachodnie rejony gminy proponowane są do objęcia ochroną prawną - Gościeradowski Park Krajobrazowy wraz z otuliną ze względu na naturalny krajobraz dolin rzecznych oraz ekosystemów.

➤ *Flora i fauna*

Na terenie gminy Trzydnik Duży przeważają grunty orne. Niewielkie powierzchnie przypadają na łąki i pastwiska. Mocno zredukowana jest również lesistość. Lasy zajmują niewiele ponad 7 % obszaru gminy. Dominującym typem lasów są lasy mieszane. Drzewostany tworzą głównie dąb szypułkowy, buk, jodła, olsza, jesion.

Rzadko i fragmentarycznie występują zbiorowiska roślinności wodnej, bagiennej, zarośli i muraw kserotermicznych. Zbiorowiska ruderalne segetalne występują wprawdzie często, ale w rozproszeniu i w małych skupiskach. Przy zabudowaniach często są niewielkie sady i ogrody owocowe. Torfowisk wysokich zupełnie brak. Zbiorowiska leśne należą zasadniczo do 2 typów leśno – siedliskowych: lasu świeżego i lasu mieszanego świeżego. Reprezentowane są one głównie przez zespół grądu dębowo – grabowego (Tilio – Carpinetum) ze sztucznymi nasadzeniami sosny. Roślinność wodna i nadwodna jest zgrupowana głównie w dolinach Karasiówki, Jędrzejówki i Tuczyna. Są to najbardziej pospolite w kraju zbiorowiska roślinne. Roślinność synantropijna reprezentowana jest przez zbiorowiska łąkowe i pastwiska (w dolinach cieków), zbiorowiska murawowe (na stromych zboczach wąwozów, rzadziej

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

suchych dolin). Zbiorowiska segetalne występujące wśród upraw zbożowych i okopowych należą do najpospolitszych w kraju. Na terenie gminy występują różnorodne zbiorowiska roślin, liczne, lecz w dużym rozproszeniu i najczęściej niewielkich powierzchniach. Są to najczęściej zbiorowiska ruderalne należące do najpospolitszych w całym kraju. Występują na siedliskach ruderalnych, nitrofilnych, zaśmieconych: koło zabudowań, na śmietnikach, placach i obrzeżach dróg polnych.

Najkorzystniejsze warunki faunistyczne występują w strefach dolin rzecznych Karasiówka i Tuczyn, ze względu na bliskość wody i mozaikę biocenoz. W rejonie zbiorników wodnych występują niewielkie populacje kaczek, m.in. **krzyżówka i cyraneczka**. W dolinach rzecznych żerują **bociany**. W obszarach leśnych występują m.in.: **dzięcioł, drozd, kukułka**. Na terenach polnych obserwuje się takie gatunki, jak: **skowronek, pliszka, bażant, kuropatwa**. W wodach rzeki Bystrzycy Pn. występują głównie takie gatunki ryb jak: **plocie, karasie, liny, jazie**. Wśród ssaków najpowszechniejsze są **lisy, sarny** oraz zauważono występowanie **bobrów europejskich**.

➤ *Zieleń Gminna*

Na terenie Gminy Trzydnik Duży znajdują się **tereny publiczne** w postaci zieleńców zlokalizowanych przy szkołach w Trzydniku Dużym, Olbięcinie, Rzeczycy Ziemiańskiej, Łychowie Gościeradowskim i Rzeczycy Księżej. Utworzone tereny zielone posiadają nie tylko znaczne walory dekoracyjne, ale pełnią także ważne funkcje biocenotyczne. Powstałe tereny zieleni przyczyniają się do ograniczenia emisji zanieczyszczeń i hałasu pochodzącego z ciągów komunikacyjnych oraz tworzą dla mieszkańców Gminy miejsce do wypoczynku. Część z nich wymaga jednak odnowy, zagospodarowania w sposób reprezentacyjny i funkcjonalny dla mieszkańców.

5.1.4 Opis zasobów kulturowych

Na rozwój społeczno-gospodarczy Gminy Trzydnik Duży wpływa oprócz opisanego dziedzictwa przyrodniczego wpływa również dziedzictwo kulturowe. Zlokalizowane na terenie gminy obiekty zabytkowe mają charakter materialny. Należą do nich: zespoły dworskie, młyny, zajazd, domy drewniane i murowane, zagrody, budynki sakralne oraz kapliczki, wśród których do najważniejszych to:

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Zespół dworsko-parkowy w Olbieńcinie z XVII wieku (użytkowany przez Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy). Obiekt składa się z trzech części – reprezentacyjnej w postaci pałacu, oranżerii, czworaków, spichlerza, stodoły i rządówki, części przemysłowej oraz parku leśnego. W parku zachował się drzewostan - klon pospolity, głóg szkarłatny, jesion pensylwański, jesion wyniosły, modrzew japoński, dąb szypułkowy, grójennik japoński, modrzew europejski, kasztanowiec biały, korkowiec.

Dawny zespół dworski - stajnia w Trzydniku Dużym Kolonii.

Ochronka - budynek murowany (1921 rok) w Węglinie.

Budynek szkoły (1928/30) w Łychowie Gościeradowskim. Jest to jeden z najstarszych budynków szkolnych na terenie gminy Trzydnik Duży. Obecnie liczy ponad osiemdziesiąt lat. Mieściła się w nim szkoła powszechna II-go stopnia z najstarszą klasą szóstą. Do szkoły uczęszczały dzieci polskie, wyznania rzymsko-katolickiego i dzieci żydowskie, wyznania mojżeszowego.

Kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego z 1722 roku w Rzeczycy Ziemiańskiej. Kościół wzniesiony w 1753 r. (wg części źródeł w 1722 r.) z fundacji właścicieli majątku Aleksandra i Katarzyny Suchodolskich, na miejscu wcześniejszej kaplicy. Początkowo stanowił filię parafii w Potoku Wielkim. W 1850 r. jego wnętrze ozdobiono polichromią wykonaną przez malarza Jana Kaliszewskiego z Kraśnika. Obok kościoła znajduje się dzwonnica wzniesiona ok. 1825r.

Kościół filialny p.w. św. Krzyża z dzwonnica z XVII wieku w Rzeczycy Księżej. Pierwsza drewniana świątynia powstała na początku XVII wieku. Prawdopodobnie w roku 1611 była konsekrowana. Obecny kościół został wybudowany w 1742 roku, przez kanoników regularnych pw. Świętego Krzyża. Budynek kościoła jest drewniany, konstrukcji zrębowej, oszalowany, na ceglany podmurowaniu, jednonawowy. Z lewej strony prezbiterium usytuowana jest zakrystia, przy nawie usytuowana jest kruchta, nad nawą znajduje się niewielka wieżyczka z sygnaturką. Wewnątrz kościoła mieszczą się trzy ołtarze drewniane. Ołtarz główny, późnorenesansowy z XVII wieku, z wizerunkami Chrystusa Ukrzyżowanego z XVIII wieku, Chrystusa modlącego się w Ogrodzie Oliwnym, również z XVIII wieku, oraz Matki Bożej Częstochowskiej. Dwa boczne ołtarze, barokowe, posiadają obrazy: św. Józefa z Dzieciątkiem (ołtarz po lewej) i św. Antoniego (ołtarz po prawej). Na

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

chórze muzycznym w 1972 roku zbudowano 6-głosowe organy, jako dar ks. kan. Dominika Maja pochodzącego z Rzeczycy Księżej. Przy kościele stoi drewniana dzwonnica. Zawieszony na niej dzwon, odlany w 1776 roku, nosi imię „Euzebiusz”.

Kapliczka domkowa z figurą św. Floriana oraz Krzyż w Rzeczycy Ziemiańskiej.

Tabela 3. Zabytki kultury z terenu gminy Trzydnik Duży wpisane do rejestru zabytków Województwa Lubelskiego.

Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru zabytków
Budki Górne (właściwy obrob geod.: Olbięcin)	Cmentarz wojenny z I wojny światowej	A/361
Olbięcin (własc. obręby geod.: Olbięcin i Dębowiec)	Zespół dworsko-parkowy	A/285
Rzeczycza Księża	Kościół paraf. (d.filialny) pw. Świętego Krzyża, dzwonnica	A/37
Rzeczycza Ziemiańska	Zespół kościoła parafialnego pw. Przemienienia Pańskiego: kościół z wyposażeniem wnętrza, dzwonnica, mur cmentarny z kapliczkami, otoczenie z drzewostanem	A/103
Rzeczycza Ziemiańska	Najstarsza część cmentarza katolickiego	A/1064

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Lublinie.

5.1.5 Identyfikacja podstawowych problemów

Na podstawie analizy danych dotyczących zagadnień z obszaru „Przestrzeń i środowisko” dokonano identyfikacji podstawowych problemów rozwoju Gminy Trzydnik Duży w tym zakresie. Najistotniejsze problemy zostały przedstawione i skategoryzowane pod względem ważności w poniższej tabeli

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Tabela 4. Przestrzeń i środowisko – identyfikacja podstawowych problemów.

Problem	Kategoria ważności
Niski wskaźnik pokrycia Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego (MPZP)	Bardzo ważne
Ochrona gruntów przed zmianą użytkowania na cele inne niż rolnicze.	Bardzo ważne
Niska jakość wód powierzchniowych	Ważne
Wzrastająca presja zanieczyszczeń komunikacyjnych wzdłuż drogi krajowej Nr 74	Ważne
Niskie zalesienie gminy	Ważne
Niewystarczający poziom ochrony zabytków kulturowych	Średnia ważność
Problemy związane z erozją krajobrazu rolniczego	Mniej ważne
Wyzwania klimatyczne	Mniej ważne
Rozproszone formy osadnictwa	Mniej ważne

Źródło: Opracowanie własne

- Pokrycie terenu gminy Trzydnik Duży MPZP wynosi jedynie 0,38%, co jest znacznie poniżej średniej krajowej (25,6%) oraz wojewódzkiej (57%). Brak wystarczającego planowania przestrzennego może prowadzić do niekontrolowanego rozwoju, konfliktów przestrzennych oraz trudności w zarządzaniu obszarem.
- Przestrzeń planistyczna w gminie wykazuje poważne ograniczenie. Gleby, które w większości wytworzyły się na utworach lessowych i lessopodobnych stanowią podstawę wysokiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Z punktu widzenia prawa ekologicznego, zgodnie z unormowaniami zawartymi w ustawie o ochronie gruntów rolnych i leśnych gleby w gminie należą w 77,3% do gleb chronionych przed zmianą użytkowania na inne niż rolnicze. Jedynie skrawki nie podlegają ochronie przed zmianą użytkowania: klasa V występuje na niewielkich powierzchniach w 7 wsiach (powyżej 10 ha) oraz w 7 innych miejscowościach jedynie śladowo, klasa VI podobnie – największe powierzchnie znajdują się we wsi Dąbrowa (10 ha) i Rzeczyca Ziemiańska (5 ha).
- Chociaż gmina ma gęstą sieć wód powierzchniowych, wiele obszarów wodnych, takich jak doliny rzeczne Karasiówki, Tuczyzna, Jędrzejówki, stawy w Rzeczycy Ziemiańskiej i Książej, lokalnie zabagnione zagłębienia terenowe różnej genezy, okresowo podmokłe łąki w dolinie Karasiówki, jest zagrożonych przez odwadnianie, zabagnienie i degradację w wyniku działalności rolniczej i melioracyjnej. Niska jakość wód powierzchniowych będzie wymagała realizacji programu gospodarki wodnej w zakresie oczyszczania wód ściekowych, co wygeneruje duży koszt ze względu na typ osadnictwa.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

- Czynnikiem istotnie wpływającym na jakość środowiska i poziom życia mieszkańców jest stan czystości powietrza. W gminie Trzydnik Duży źródłem zanieczyszczeń jest niska emisja punktowa pochodząca ze spalania węgla kamiennego w okresie grzewczym, jednak bardziej dotkliwym źródłem emisji są główne szlaki komunikacyjne o dużym natężeniu ruchu. Istotna jest wzrastająca presja zanieczyszczeń komunikacyjnych wzdłuż drogi krajowej Nr 74. Antropogenne oddziaływanie na atmosferę, mierzone emisją zanieczyszczeń ma charakter lokalny. Ilościowa ocena jest utrudniona przez brak pomiarów na obszarze gminy, lecz możliwa jest – na zasadzie analogii – ocena jakościowa zjawiska.
- Na terenie Gminy Trzydnik Duży Mocno zredukowana jest lesistość. Lasy zajmują niewiele ponad 7 % obszaru gminy. Przyczyną tego stanu jest m.in. rozwój erozji wąwozowej i stokowej, zapylenie atmosfery jako rezultat erozji wietrznej, przekształcony mały obieg wody, zmiany jakościowe i ilościowe, ubogiej fauny. Stan lesistości nie poprawia się i należy wnioskować, że będzie to tendencja trwała.
- Choć gmina posiada liczne obiekty zabytkowe, ich ochrona może być niewystarczająca, co grozi ich degradacją. Zabytki te są ważnym elementem dziedzictwa kulturowego i mogą być zagrożone zarówno przez brak środków na ich konserwację, jak i przez rozwój infrastrukturalny, który może naruszać ich integralność.
- Intensywne użytkowanie rolnicze może prowadzić do erozji gleby, degradacji siedlisk oraz zmniejszenia różnorodności biologicznej na terenach rolniczych.
- Gmina znajduje się w regionie o specyficznych warunkach klimatycznych, takich jak: typ pogody cieplej, z mniejszą liczbą dni z opadem i nieznacznie mniejszą liczbą dni przymrozkowych i mroźnych. Zmiany klimatyczne mogą wpływać na erozję wietrzną – zapylenie powietrza w okresie suszy hydrologicznej i przesuszenia gleb.
- Występowanie zarówno zwartych, jak i rozproszonych form osadnictwa w gminie może prowadzić do trudności w zarządzaniu przestrzenią oraz świadczeniu usług publicznych.

5.2. SFERA SPOŁECZNA

5.2.1 Demografia

Teren gminy na koniec 2023 r. zamieszkiwało 5.915 osoby. Na przestrzeni ostatnich lat liczba mieszkańek i mieszkańców sukcesywnie ulegała zmniejszeniu (w ostatnim roku o 110 osób).

W odniesieniu do poszczególnych kategorii wiekowych:

- Liczba mieszkańek w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) wynosiła 388 osób, a liczba mieszkańców 396;
- Liczba mieszkańek w wieku produkcyjnym (15-59 lat) wynosiła 1612 osób, a liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym (15-64) wynosiła 2014;
- Liczba mieszkańek w wieku poprodukcyjnym wynosiła 951, a liczba mieszkańców: 554

W 2023 r. urodziło się w gminie 21 dzieci, w tym 8 dziewczynek i 13 chłopców, a zmarło 76 osób, w tym 35 kobiety i 41 mężczyzn. Wobec tego przyrost naturalny w 2023 r. był ujemny. Zmarło 55 osób więcej niż się urodziło. Najczęstsze przyczyny zgonów to śmierć naturalna. Nie odnotowano zgonów niemowląt.

Tabela 5. Sfera demograficzna w Gminie Trzydnik Duży w latach 2019-2023.

Dane demograficzne	J. m.	2019	2020	2021	2022	2023
Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu i w miastach na prawach powiatu wg płci	ogółem	6 406	6 191	6 105	6 025	5 915
Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu i w miastach na prawach powiatu wg płci	mężczyźni	3 226	3 097	3 054	3 008	2 964
Ludność w gminach bez miast na prawach powiatu i w miastach na prawach powiatu wg płci	kobiety	3 180	3 094	3 051	3 017	2 951

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Urodzenia żywe na 1000 ludności	ogółem	8,44	8,07	5,04	5,78	3,52
Zgony na 1000 ludności	ogółem	12,82	14,04	15,92	17,67	12,73
Przyrost naturalny na 1000 ludności	ogółem	- 4,38	- 5,97	-10,89	-11,88	-9,21

Źródło: Opracowanie własne

5.2.2 Rynek pracy

W gminie Trzydnik Duży na 1000 mieszkańców pracuje 76 osób (2021). 69,9% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 30,1% mężczyźni. Bezrobocie rejestrowane w gminie Trzydnik Duży wynosiło w 2021 roku 7,4% (8,2% wśród kobiet i 6,7% wśród mężczyzn). W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Trzydnik Duży wynosiło 4 683,04 PLN, co odpowiada 78.00% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce. Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Trzydnik Duży 405 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 77 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy - tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi -328. 59,9% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Trzydnik Duży pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 15,9% w przemyśle i budownictwie, a 7,0% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,0% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).

5.2.3 Uczestnictwo w kulturze

W analizowanym okresie, obejmującym lata 2019-2023, liczba bibliotek i ich filii w gminie pozostała na stałym poziomie, wynoszącym cztery jednostki. Czytelnictwo gminy wspomagają również 2 punkty biblioteczne w Woli Trzydnickiej i Łychowie Gościeradowskim. W latach 2019-2022 biblioteki zatrudniały sześciu pracowników związanych z działalnością podstawową, w 2023 roku liczba ta spadła do pięciu osób.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Tabela 6. Biblioteki i czytelnictwo w Gminie Trzydnik Duży w latach 2019-2023.

Rodzaj danych	J. m.	2019	2020	2021	2022	2023
Biblioteki i filie	ob.	4	4	4	4	4
Pracownicy bibliotek (działalności podstawowej)	osoba	6	6	6	6	5
Księgozbiór	wol.	26 041	25 323	25 280	25 887	25 527
Czytelnicy w ciągu roku	osoba	1 400	1 132	1 143	1186	1 172
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	29 453	22 989	24 494	24 414	24 035
Biblioteki publiczne na 10 tys. ludności	ob.	6,2	6,5	6,6	6,6	6,8
Ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej)	osoba	801	774	763	753	845
Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	wol.	4 065,1	4 090,3	4 140,9	4 296,4	4 315,6
Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	osoba	219	183	186	196	196
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	wol.	21,0	20,2	21,4	20,6	20,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Księgozbiór bibliotek systematycznie maleje z 26 041 woluminów w 2019 roku do 25 527 w 2021 roku. W 2020 roku odnotowano duży spadek do 25 323 woluminów i kolejny w 2021 roku do 25 280 woluminów. Jednak w 2022 roku księgozbiór ponownie wzrósł, osiągając 25 887 woluminów. Liczba czytelników spadła z 1400 w 2019 roku do 1132 - 1143 w latach 2020-2021, co prawdopodobnie było spowodowane pandemią. W następnych latach liczba ta wzrosła, osiągając 1172 czytelników w 2023 roku.

Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz również uległy znacznym wahaniom. Największy spadek odnotowano w 2020 roku, kiedy liczba wypożyczeń wyniosła 22 989 woluminów. W roku 2021 wskaźnik ten istotnie poprawił się, aż do osiągnięcia 24 494 wypożyczeń co jest

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

najwyższym wynikiem w analizowanym okresie. W kolejnych latach wskaźnik ten systematycznie się pogarszał. Wskaźnik liczby bibliotek publicznych na 10 tys. ludności wzrósł z 6,2 w 2019 roku do 6,8 w roku 2023, co wskazuje na poprawę dostępności bibliotek dla mieszkańców. Jednocześnie liczba osób przypadających na jedną placówkę biblioteczną zwiększyła się z 801 w 2019 roku do 845 w 2023 roku.

Wskaźnik księgozbioru na 1000 ludności wzrósł z 4 065,1 w 2019 roku do 4 315,6 w 2023 roku. W tym samym czasie liczba czytelników na 1000 mieszkańców, po chwilowym spadku w 2020 roku, zaczęła rosnąć, osiągając 196 w latach 2022-2023. Średnia liczba wypożyczeń na jednego czytelnika spadła do 20,2 w 2020 roku, ale następnie wzrosła, osiągając 21,4 w 2021 roku, co jest najwyższą wartością w całym okresie. Od roku 2022 obserwuje się ponowny spadek. Pomimo wyzwań związanych z pandemią, działalność bibliotek charakteryzowała się stabilnością, w ostatnich latach obserwowany jest wzrost liczby czytelników, co świadczy o odzyskiwaniu zainteresowania czytelnictwem.

Liczba organizowanych imprez znacząco spadła w 2020 roku, osiągając poziom jedynie 13 wydarzeń, co prawdopodobnie miało związek z pandemią COVID-19. W kolejnych latach, liczba imprez stopniowo wzrastała, osiągając poziom 32 w roku 2023. Liczba uczestników imprez również drastycznie zmniejszyła się w 2020 roku, spadając do 1200 osób, jednak później zaczęła rosnąć, osiągając 5 100 uczestników w 2023 roku. Wskaźnik liczby uczestników imprez na 1000 ludności spadł z 445,6 w 2019 roku do 193,7 w 2020 roku, ale w kolejnych latach wzrósł, osiągając 854,3 w 2023 roku.

Liczba grup artystycznych spadła z 7 w 2019 roku do 4 w 2020 roku. Od roku 2021 pozostała stosunkowo stabilna, utrzymując się w przedziale 3. Liczba członków tych grup również zmieniała się, notując dwukrotny spadek w 2020 roku, ale później utrzymywała się na jednym poziomie, osiągając 40 osób w latach 2021-2023 roku. Liczba kół, klubów i sekcji zwiększyła się z 12 w 2019 roku do 15 w 2020 roku, po czym zmalała do 6 w 2023 roku. Podobną dynamikę miała liczba członków tych organizacji, która spadła do 150 osób w 2021 roku, a następnie wzrosła do 360 osób w 2022 roku i kolejny raz spadła w 2023 roku.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Tabela 7. Uczestnictwo w kulturze w Gminie Trzydnik Duży w latach 2019-2023.

Rodzaj danych	Jednostka miary	Lata				
		2019	2020	2021	2022	2023
Imprezy	szt.	24	13	22	24	32
Uczestnicy imprez	osoba	2950	1200	1300	4980	5100
Liczba uczestników imprez na 1000 ludności	osoba	445,6	193,7	211,2	822,5	854,3
Grupy artystyczne	szt.	7	4	3	3	3
Członkowie grup artystycznych	osoba	90	45	40	40	40
Koła / kluby / sekcje	szt.	12	15	7	16	6
Członkowie kół / klubów / sekcji	osoba	210	310	150	360	160
Liczba osób na placówkę (centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub, świetlicę)	osoba	6406	6191	6105	6025	5915
Centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 10 tys. Ludności	ob.	16	1,6	1,6	1,7	1,7
Ogółem	ob.	1	1	1	1	1
Sektor publiczny	ob.	1	1	1	1	1
Członkowie grup artystycznych, w tym dzieci i młodzież szkolna na 1000 ludności	osoba	4,69	6,61	1,62	1,65	1,68

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średnia liczba osób przypadających na jedną placówkę kulturalną sukcesywnie spadła z 6 406 w 2019 roku do 5 915 w 2023 roku. Wskaźnik liczby placówek na 10 tys. ludności pozostawał stabilny na poziomie 1,6-1,7. Liczba członków grup artystycznych na 1000 ludności zwiększyła się z 4,69 w 2019 roku do 6,61 w 2020 roku, po czym spadła do 1,68 w 2023 roku. Ogólnie rzecz biorąc, dane te wyraźnie pokazują wpływ pandemii COVID-19 na działalność kulturalną, z wyraźnym spadkiem aktywności w 2020 roku i powolnym jej odradzaniem w latach 2021-2023.

5.2.4 Pomoc społeczna

Zadania pomocy społecznej na terenie gminy Trzydnik Duży realizowane są przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzydniku Dużym, który współpracuje na zasadzie partnerstwa z organizacjami pozarządowymi, instytucjami i osobami fizycznymi zaangażowanymi w pomoc społeczną. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzydniku Dużym został powołany uchwałą Gminnej Rady Narodowej z 28 lutego 1990 roku. i realizuje

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

swoje działania od 1 czerwca 1990r. Pomoc społeczna polega w szczególności na przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych ustawą świadczeń, pracy socjalnej, prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej, analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej, realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

W 2023 r. z pomocy społecznej korzystało 202 osoby ze 141 rodzin, łączna liczba osób w tych rodzinach wynosi 315. Na pomoc społeczną tą wykorzystano kwotę 1 753 460,21 zł. z tego z budżetu wojewody została wykorzystana suma 606 642,02 zł., z budżetu gminy 1 146 818,19 zł.

W roku 2023 w DPS przebywały 23 osoby z terenu gminy Trzydnik Duży z powodu konieczności zapewnienia całodobowej opieki, której rodzina nie mogła zapewnić w miejscu zamieszkania. W ramach tego zadania wydatkowano łącznie z budżetu Gminy kwotę 654 986,17 zł.

Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzydniku Dużym realizuje również zadania z zakresu ustaw o: świadczeń rodzinnych, pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, wspierania rodziny i pieczy zastępczej, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, świadczenia opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, promocji zatrudnienia i instytucji rynku pracy, Karcie Dużej Rodziny i finansach publicznych.

Ze świadczeń rodzinnych wraz z przysługującymi dodatkami korzystało 114 rodzin. Ze świadczeń z funduszu alimentacyjnego korzystało 28 rodzin. Na świadczenia rodzinne, świadczenia z funduszu alimentacyjnego, jednorazowe świadczenie „Za życiem”, zasiłki dla opiekunów, składki zdrowotne opłacane za osoby pobierające świadczenia pielęgnacyjne, specjalny zasiłek opiekuńczy, zasiłek dla opiekuna oraz koszty obsługi została wydatkowana kwota w wysokości 2 767 822,26 zł. w całości sfinansowana z budżetu wojewody.

5.2.5 Identyfikacja podstawowych problemów

Na podstawie analizy danych dotyczących zagadnień z obszaru „*Sfera społeczna*” dokonano identyfikacji podstawowych problemów rozwoju gminy Trzydnik Duży w tym zakresie.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Najistotniejsze problemy zostały przedstawione i skategoryzowane pod względem ważności w poniższej tabeli.

Tabela 8. Sfera społeczna – identyfikacja podstawowych problemów.

Problem ważności	Kategoria
Spadek liczby mieszkańców	Bardzo ważne
Niski odsetek osób w wieku przed- i produkcyjnym	Bardzo ważne
Niskie przeciętne wynagrodzenie	Ważne
Negatywne saldo migracji	Ważne
Spadek liczby imprez kulturalnych w 2020 roku	Średnia ważność
Powolne odradzanie aktywności kulturalnej	Średnia ważność
Niewystarczające wsparcie dla najuboższych	Mniej ważne

Źródło: Opracowanie własne

- W 2023 roku populacja gminy Trzydnik Duży zmniejszyła się o 110 osób, co wskazuje na ciągły trend spadkowy liczby ludności. Malejąca liczba mieszkańców może negatywnie wpłynąć na rozwój gospodarczy oraz dostępność usług w gminie.
- W gminie Trzydnik Duży obserwuje się niekorzystną strukturę wiekową populacji, z niewielkim udziałem osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym. Wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym może skutkować wzrostem obciążenia systemu opieki społecznej.
- Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Trzydnik Duży w 2021 roku wynosiło 4 683,04 PLN, co stanowiło jedynie 78,00% przeciętnego wynagrodzenia w Polsce. Niskie wynagrodzenia mogą prowadzić do odpływu młodych i wykształconych mieszkańców w poszukiwaniu lepszych warunków pracy.
- Gmina Trzydnik Duży odnotowuje negatywne saldo migracji związanej z pracą, wynoszące -328. Więcej osób wyjeżdża z gminy do pracy niż do niej przyjeżdża, co może wpłynąć na jej dalsze wyludnienie i ograniczenie zasobów ludzkich.
- W wyniku pandemii COVID-19 liczba organizowanych imprez kulturalnych gwałtownie spadła w 2020 roku, co miało negatywny wpływ na życie kulturalne społeczności lokalnej.
- Wsparcie socjalne dla najuboższych mieszkańców gminy, w tym seniorów, jest niewystarczające. Wymaga to zwiększenia nakładów na pomoc społeczną oraz rozwój usług skierowanych do osób potrzebujących.

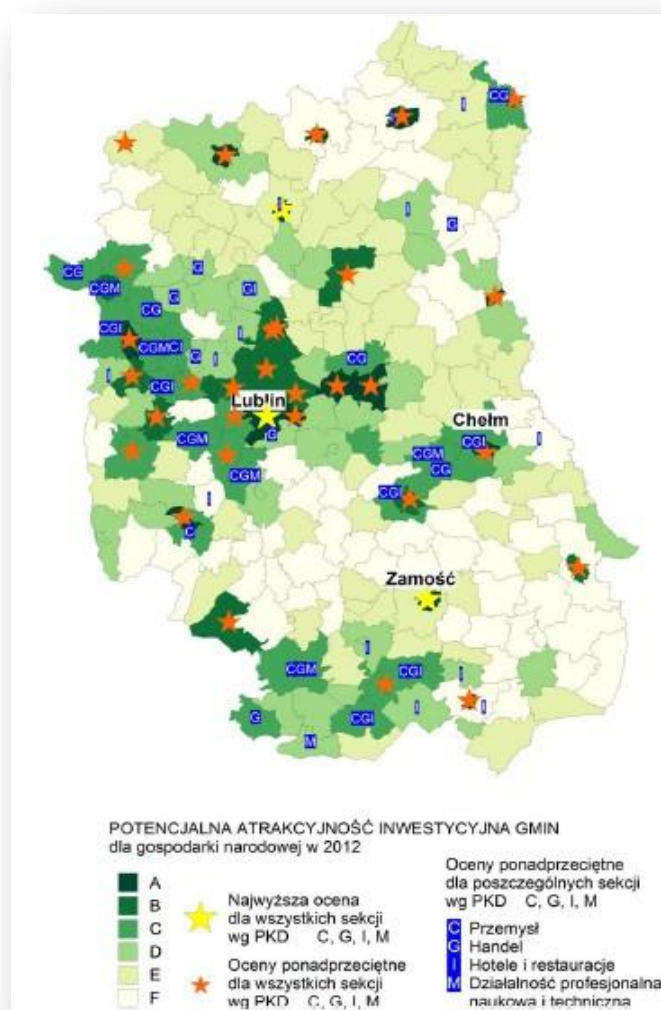

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

5.3. STREFA GOSPODARCZA

Gmina Trzydnik Duży położona jest na terenie województwa lubelskiego, które charakteryzuje się szczególnie korzystnymi warunkami rozwoju przemysłu spożywczego, z uwagi na rolniczy charakter przeważającej części województwa oraz bardzo wysoką specjalizację w uprawach roślin przemysłowych oraz owoców i warzyw. Środowisko przyrodnicze, wielokulturowość oraz walory turystyczne stwarzają znakomite warunki do rozwoju turystyki oraz rozwoju produkcji wyrobów regionalnych, w tym żywności ekologicznej.

Rysunek 4. Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa lubelskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji.

Źródło: „Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2014. Raport syntetyczny”.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Województwo lubelskie wyróżniają:

- Korzystne położenie na międzynarodowym szlaku transportowym – paneuropejskim korytarzu Wschód-Zachód, co umożliwia dostęp do rynków zagranicznych, szczególnie Ukrainy i Białorusi.
- Stosunkowo niskie koszty pracy przy jednoczesnym dostępie do wykwalifikowanych kadr w miastach regionu.
- Duży potencjał naukowo-badawczy, dzięki ważnej roli ośrodka lubelskiego w nauce polskiej i szkolnictwie wyższym. Tradycje przemysłowe, szczególnie w odniesieniu do przemysłu środków transportu, maszynowego, chemicznego oraz spożywczego.
- Predyspozycje do rozwoju BPO z uwagi na dostęp do wykwalifikowanych kadr, przy jednoczesnym niewysokim poziomie oczekiwań płacowych.

Za sektory wysokiej szansy w województwie lubelskim uważa się:

- Elektroniczny;
- Elektromaszynowy;
- Chemiczny;
- Spożywczy.

5.3.1 Główni pracodawcy

W 2023 r. zarejestrowano w gminie, w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, 42 nowych przedsiębiorców. Wszyscy przedsiębiorcy to osoby fizyczne, wykonujące różny zakres działalności.

W 2023 r. wyrejestrowano 22 przedsiębiorców będącymi osobami fizycznymi prowadzącymi działalność gospodarczą. Zakres ich działalności był różnorodny.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

5.3.2 Struktura podstawowych branż gospodarki i ilość podmiotów gospodarczych

W gminie Trzydnik Duży w roku 2021 w **rejestrze REGON** zarejestrowane były 373 podmioty gospodarki narodowej, z czego 292 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 48 nowych podmiotów, a 14 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2021 najwięcej (48) podmiotów zarejestrowano w roku 2021, a najmniej (21) w roku 2013. W tym samym okresie najwięcej (31) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2011 roku, najmniej (11) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2010 roku. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Trzydnik Duży najwięcej (9) jest stanowiących spółki cywilne. Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najwięcej (361) jest mikro-przedsiębiorstw, zatrudniających 0 - 9 pracowników. 3,8% (14) podmiotów jako rodzaj działalności deklaroowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklaroowało 30,6% (114) podmiotów, a 5,7% (245) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Trzydnik Duży najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Budownictwo (28.4%) oraz Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (23.6%).

5.3.3 Rolnictwo

Zmiany klimatu coraz częściej powodują anomalie pogodowe, które dotyczą terytorium Polski. Jednym z takich niekorzystnych zjawisk jest susza hydrologiczna, która dotknęła również część terenów Gminy Trzydnik Duży. Długotrwały brak opadów spowodował znaczące straty w uprawach rolnych, w których specjalizuje się Gmina Trzydnik Duży, szczególnie w uprawach rzepaku, kukurydzy, ziemniaków, zbóż, buraków cukrowych, tytoniu, malin, porzeczek, także na trwałych użytkach rolnych i w sadach. Wiele gospodarstw rolnych miało trudności z uzyskaniem pełnowartościowej paszy dla zwierząt z powodu licznych uszkodzeń roślin, co wywarło negatywne skutki ekonomiczne i ograniczyło produkcję z powodu niedostatecznej ilości paszy.

W 2022 roku zmieniono procedurę składania wniosków o oszacowanie strat oraz samego

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

procesu odszkodowawczego. Nowe przepisy wprowadzone przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Prezesa Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa zmieniły dotychczasową, tradycyjną formę, do której rolnicy byli przyzwyczajeni.

W 2023 roku na terenie Gminy Trzydnik Duży nie odnotowano żadnego przypadku wystąpienia Afrykańskiego Pomoru Świń (ASF), zarówno wśród trzody chlewnej, jak i dzików.

Dane pochodzące z Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 roku dotyczące gminy Trzydnik Duży pokazują istotną rolę hodowli zwierząt w lokalnym rolnictwie. W gminie utrzymuje się łącznie 886 sztuk bydła, w tym 461 krów. Bydło hodowane jest w 101 gospodarstwach, z czego 89 specjalizuje się w hodowli krów.

Hodowla świń również odgrywa znaczącą rolę, z łącznym pogłowiem wynoszącym 3 063 sztuk, w tym 84 loch przeznaczonych na chów. Świnie są utrzymywane w 40 gospodarstwach, przy czym 27 z tych gospodarstw zajmuje się także hodowlą loch.

Największą skalę hodowli zwierząt w gminie stanowi drób, którego pogłowiem wynosi 24 800 sztuk. W tej liczbie 22 094 sztuki to drób kurzy, z czego 14 691 sztuk stanowią brojlery kurze, a 7 353 sztuk to nioski kurze przeznaczone do produkcji jaj konsumpcyjnych. Drób hodowany jest w 361 gospodarstwach, z czego 358 gospodarstw specjalizuje się w hodowli drobiu kurzego. Brojlery kurze znajdują się w 131 gospodarstwach, natomiast nioski kurze hodowane są w 352 gospodarstwach.

Analizując te dane, można zauważyć, że gmina Trzydnik Duży charakteryzuje się średnio rozwiniętą hodowlą zwierząt, w której największą rolę odgrywa drób, zarówno pod względem liczby zwierząt, jak i liczby gospodarstw zaangażowanych w tę działalność. Hodowla bydła i świń również ma znaczenie, przy czym największą wagę ma tu liczba krów oraz loch na chów. Hodowla drobiu, a zwłaszcza brojlerów i niosek, jest ważnym elementem rolnictwa w tej gminie.

Analizując dane z Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 roku dotyczące gminy Trzydnik Duży, można zauważyć następujące charakterystyki struktury gospodarstw rolnych oraz ich powierzchni.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Powierzchnia gospodarstw rolnych w gminie Trzydnik Duży wynosi łącznie 9 371,42 ha.

Wśród gospodarstw rolnych największą powierzchnię zajmują gospodarstwa o wielkości 15 ha i więcej, które łącznie posiadają 4 340,25 ha, co stanowi największy udział w całkowitej powierzchni użytków rolnych. Znaczący obszar obejmują także gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha (2 189,96 ha) oraz od 1 do 5 ha (1 667,10 ha). Gospodarstwa najmniejsze, o powierzchni do 1 ha, zajmują jedynie 22,54 ha, co wskazuje na ich marginalne znaczenie w skali gminy.

Liczba gospodarstw rolnych w gminie wynosi 1 007, z czego najwięcej, bo aż 511, to gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha. Kolejne 287 gospodarstw mają powierzchnię od 5 do 10 ha, a 107 gospodarstw dysponuje obszarem od 15 ha i więcej. Gospodarstwa o powierzchni od 10 do 15 ha stanowią 91 jednostek, podczas gdy gospodarstw o powierzchni do 1 ha jest zaledwie 11.

Jeśli chodzi o powierzchnię użytków rolnych, wynosi ona 9 342,60 ha. Struktura użytków rolnych jest podobna do ogólnej struktury powierzchni gospodarstw, gdzie największy obszar użytków znajduje się w gospodarstwach o powierzchni 15 ha i więcej, które obejmują 4 340,25 ha. Gospodarstwa o powierzchni od 5 do 10 ha zajmują 2 161,14 ha, a od 1 do 5 ha - 1 667,10 ha. Natomiast gospodarstwa o najmniejszych powierzchniach do 1 ha dysponują jedynie 12,76 ha użytków rolnych.

Liczba gospodarstw rolnych z powierzchnią użytków rolnych wynosi 1 006, z czego 511 gospodarstw mają powierzchnię od 1 do 5 ha, a 286 gospodarstw - od 5 do 10 ha. Gospodarstwa o powierzchni do 1 ha stanowią najmniejszy odsetek, podobnie jak w przypadku ogólnej liczby gospodarstw.

Podsumowując, w gminie Trzydnik Duży dominują gospodarstwa średniej wielkości, o powierzchni od 5 do 10 ha oraz 10 do 15 ha, zarówno pod względem liczby gospodarstw, jak i zajmowanej powierzchni. Gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej stanowią kluczowy element rolnictwa w tej gminie, zajmując największy obszar użytków rolnych. Gospodarstwa małe, do 1 ha, mają minimalne znaczenie w strukturze agrarnej tego regionu.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

5.3.4 Turystyka

Gmina Trzydnik Duży posiada wysokie walory turystyczne, pozwalające na pełne rozkoszowanie się urokami polskiej wsi. Do jej walorów można zaliczyć: ciszę, nieskażone środowisko, piesze i rowerowe szlaki turystyczne, zachowany krajobraz oraz dziedzictwo kulturowe sprawiające, że Gmina Trzydnik Duży jest miejscem atrakcyjnym dla odpoczynku od wielkomiejskich problemów.

Na terenie Gminy funkcjonuje ok. 5 km szlak rowerowy. Jest to ścieżka o charakterze turystyczno-rekreacyjnym składająca się z 9 przystanków:

- Przystanek 1 – Publiczne Gimnazjum.
- Przystanek 2 – Młyn.
- Przystanek 3 – Staw-stanowisko grążela żółtego.
- Przystanek 4 – Kasztanowiec zwyczajny-okazały przedstawiciel gatunku.
- Przystanek 5 – Punkt widokowy.
- Przystanek 6 – Gniazdo bociana białego.
- Przystanek 7 – Młyn wodny.
- Przystanek 8 – Grodzisko wczesnośredniowieczne.
- Przystanek 9 – Stanowiska roślin chronionych i rzadkich.

5.3.5 Identyfikacja podstawowych problemów

Na podstawie analizy danych dotyczących zagadnień z obszaru „*Strefa gospodarcza*” dokonano identyfikacji podstawowych problemów rozwoju gminy Trzydnik Duży w tym zakresie. Najistotniejsze problemy zostały przedstawione i skategoryzowane pod względem ważności w poniższej tabeli.

Tabela 9. Strefa gospodarcza – identyfikacja podstawowych problemów.

Problem	Kategoria ważności
Brak dostępu do pozarolniczych miejsc pracy dla ludności wiejskiej.	Bardzo ważne
Typowo rolniczy charakter gminy - brak istotnych pracodawców poza rolnictwem.	Bardzo ważne
Zbyt duża liczba drobnych gospodarstw rolnych.	Bardzo ważne

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Susza hydrologiczna	Bardzo ważne
Straty w uprawach rolnych	Ważne
Problemy z uzyskaniem pełnowartościowej paszy dla zwierząt	Ważne

Źródło: Opracowanie własne

- Problem związany z ograniczonym dostępem do pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich Gminy Trzydnik Duży jest istotnym wyzwaniem dla lokalnej społeczności. Z uwagi na dominujący charakter rolniczy gminy, mieszkańcy mają ograniczone możliwości zatrudnienia w sektorach niezwiązanych z rolnictwem, co prowadzi do niskiej dywersyfikacji źródeł dochodu. Brak różnorodnych miejsc pracy skutkuje migracją młodych ludzi do większych miast w poszukiwaniu zatrudnienia, co z kolei przyczynia się do depopulacji oraz starzenia się lokalnej społeczności. Taka sytuacja ogranicza również możliwości rozwoju lokalnej gospodarki, zmniejszając szanse na podniesienie jakości życia mieszkańców.
- Gmina Trzydnik Duży charakteryzuje się przeważającym rolniczym profilem działalności, co oznacza, że rolnictwo jest głównym źródłem utrzymania dla wielu mieszkańców. Brak istotnych pracodawców poza sektorem rolniczym stanowi jednak poważny problem dla społeczności lokalnej. Taki układ ogranicza możliwość zróżnicowania gospodarki gminy oraz wpływa na niską atrakcyjność inwestycyjną regionu. W rezultacie, mieszkańcy gminy mają niewielkie możliwości wyboru miejsca pracy, co prowadzi do niskiego poziomu zatrudnienia w sektorach przemysłowych, usługowych czy technologicznych. Taki stan rzeczy dodatkowo ogranicza rozwój społeczno-gospodarczy gminy oraz powoduje, że lokalna społeczność staje się bardziej narażona na negatywne skutki zmian w sektorze rolnym, takie jak np. zmiany klimatyczne czy wahania cen surowców rolnych.
- Zmiany klimatyczne, prowadzące do suszy hydrologicznej, znacząco wpływają na tereny Gminy Trzydnik Duży. Długotrwały brak opadów powoduje uszkodzenia upraw, co bezpośrednio wpływa na gospodarkę rolną, ograniczając możliwości produkcyjne powodując problemy z zaopatrzeniem w wodę. Susza hydrologiczna również prowadzi do ograniczenia dostępności wody, co jest kluczowe dla działalności rolniczej. Problemy z zaopatrzeniem w wodę mogą prowadzić do dalszych strat w uprawach i hodowli zwierząt.
- Brak opadów doprowadził do poważnych strat w uprawach, szczególnie rzepaku, zbóż,

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

buraków cukrowych, tytoniu, malin, porzeczek i w sadach owocowych. Skutki te są odczuwalne w całej gminie, wpływając na zmniejszenie plonów, co z kolei ogranicza dochody lokalnych rolników.

- W wyniku suszy i zniszczeń roślinnych, wiele gospodarstw ma trudności z zapewnieniem odpowiedniej ilości paszy dla zwierząt, co negatywnie wpływa na produkcję zwierzęcą i ekonomię rolnictwa w regionie.

5.4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.4.1. Infrastruktura komunikacyjna i transportowa

✓ *Infrastruktura drogowa*

W kontekście układu transportowego, Gmina Trzydnik Duży ma bogatą i rozbudowaną infrastrukturę drogową. Na terenie gminy Trzydnik Duży występują wszystkie administracyjne kategorie dróg, począwszy do drogi krajowej a skończywszy na drogach lokalnych zakładowych, które pozwalają mieszkańcom na przemieszczanie się w obrębie regionu oraz łączą poszczególne miejscowości z większymi ciągami komunikacyjnymi.

Do ciągów komunikacyjnych strategicznych dla Gminy Trzydnik Duży należą:

- Droga krajowa nr 74 (docelowa klasa drogi- GP) relacji Sulejów-Żarnów-Ruda Malaniecka-Kielce-Łagów-Opatów-Ożarów-Annopol-Kraśnik-Janów Lub.-Frampol-Gorajec-Szczebrzeszyn-Zamość-Hrubieszów-Zosin-granica państwa;
- Droga wojewódzka nr 855 relacji Olbincin-Zaklików-Stalowa Wola;
- Droga powiatowa 2715L (Budki - Salomin - Zdziechowice) - o długości 4,347 km na terenie Gminy;
- Droga powiatowa 2716L (Wólka Gościeradowska - Marynopol - Trzydnik Duży) – o długości 3,737 km na terenie Gminy;
- Droga powiatowa 2717L (Słodków - Rzeczyca - Węglin) - o długości 11,443 km na terenie Gminy;
- Droga powiatowa 2718L (Trzydnik - Potoczek) - o długości 7,500 km na terenie Gminy;

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

- Droga powiatowa 2719L (Olbięcin - Dąbrowa - Trzydnik Mały) - o długości 7,046 km na terenie Gminy;
- Droga powiatowa 2720L (Kraśnik - Owczarnia - Rzeczycy Ziemiańska) - o długości 4,610 km na terenie Gminy.

Drogi gminne tworzące układ wspomagający:

- Droga gminna 108369 L Olbięcin - Dębowiec - Wólka Olbięcka - Spławy II;
- Droga gminna 108580 L Liśnik Mały - Stara Wieś;
- Droga gminna 108581 L Olbięcin przyrzecze;
- Droga gminna 108582 L Olbięcin - hektary kuba;
- Droga gminna 108583 L Olbięcin – Parama;
- Droga gminna 108584 L Olbięcin - Dąbrowa Kolonia;
- Droga gminna 108585 L Dąbrowa – Choiny;
- Droga gminna 108586 L Trzydnik Duży Kolonia - Dąbrowa (na lipke);
- Droga gminna 108587 L Trzydnik Duży Kolonia - Dąbrowa (za lasem);
- Droga gminna 108588 L Trzydnik Duży Kolonia - Trzydnik Duży Kolonia k/ zlewni;
- Droga gminna 108589 L Trzydnik Duży Kolonia – Budki;
- Droga gminna 108590 L Budki - Budki Górne;
- Droga gminna 108591 L Budki - Mała Agatówka;
- Droga gminna 108592 L Agatówka - Marynopol Las;
- Droga gminna 108593 L Wola Trzydnicka - Agatówka (Kolonia);
- Droga gminna 108594 L Wola Trzydnicka - Agatówka Kopaniny;
- Droga gminna 108595 L Wola Trzydnicka - Trzydnik Mały (Stara Wieś);
- Droga gminna 108596 L Trzydnik Mały – Zagórze;
- Droga gminna 108597 L Węglinek (za rzeką);
- Droga gminna 108598 L Trzydnik Mały – Baranów;
- Droga gminna 108599 L Trzydnik Duży – Torex;
- Droga gminna 108600 L Rzeczycy Ziemiańska – Warsztaty;
- Droga gminna 108601 L Rzeczycy Ziemiańska - Górny Gościńiec;
- Droga gminna 108602 L Rzeczycy Ziemiańska - k/remizy;
- Droga gminna 108603 L Rzeczycy Ziemiańska (k/apteki);
- Droga gminna 108604 L Rzeczycy Ziemiańska (k/ośrodka);
- Droga gminna 108605 L Zielonka – Łychów;

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

- Droga gminna 108606 L Łychów Gościeradowski - k/szkoły;
- Droga gminna 108607 L Łychów Gościeradowski (przez most);
- Droga gminna 108608 L Łychów Gościeradowski - Karkówka - Potok Kraśnicki;
- Droga gminna 108609 L Węglin - Łychów Gościeradowski (k/młyna);
- Droga gminna 108611 L Rzeczycza Ziemiańska - Rzeczycza Ziemiańska Kolonia - Rzeczycza Księża (p.górą);
- Droga gminna 108612 L Rzeczycza Ziemiańska Kolonia – Dąbrowica;
- Droga gminna 108613 L Rzeczycza Księża (korea);
- Droga gminna 108614 L Rzeczycza Księża (koniec wsi k/cmentarza);
- Droga gminna 108615 L Rzeczycza Ziemiańska - Stacja Kolejowa (droga zakładowa);
- Droga gminna 108616 L Rzeczycza Ziemiańska (za torami droga zakładowa);
- Droga gminna 108682 L droga oznaczona nr ewidencyjnym 1093 w miejscowości Olbięcín od skrzyżowania z drogą krajową nr 74 do skrzyżowania z drogą gminną 108583L Olbięcín – Parama;
- Droga gminna 108683 L droga oznaczona nr ewidencyjnym 696 i 642/2 w miejscowości Łychów Gościeradowski od skrzyżowania z drogą gminną nr 108607L Łychów Gościeradowski (przez most) do skrzyżowania z drogą wewnętrzną oznaczoną nr ewidencyjnym 896 w miejscowości Węglin;
- 40. 108684 L droga oznaczona nr ewidencyjnym 243 i 221 w miejscowości Węglinek od skrzyżowania z drogą wojewódzką nr 855 na całej długości działek 41. 108685 L droga oznaczona nr ewidencyjnym 829 w miejscowości Węglin od skrzyżowania z drogą gminną Węglin-Łychów Gościeradowski (k/młyna) 108609L do granicy z miejscowością Zdziechowice gmina Zaklików.

Drogi gminne bezpośrednio obsługują zabudowę w poszczególnych miejscowościach lub łączą je między sobą. Ponadto w obszarze gminy znajdują się drogi sklasyfikowane jako zakładowe.

Ogólna długość dróg na terenie gminy wynosi 111 km. Długość dróg gminnych wynosi 56,6 km. Na terenie Gminy Trzydnik Duży sieć dróg obejmuje różne rodzaje nawierzchni: twardej, twardej ulepszonej i gruntowej. Struktura sieci drogowej wskazuje na zróżnicowanie infrastruktury drogowej w gminie. Drogi powiatowe to drogi utwardzone asfaltowe, większość dróg gminnych (48,8 km) stanowią drogi z utwardzoną nawierzchnią, ale występują również drogi gruntowe, które mogą wymagać regularnych prac utrzymaniowych i modernizacyjnych,

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

aby zapewnić odpowiedni poziom dostępności i bezpieczeństwa dla mieszkańców oraz użytkowników tych dróg.

Przez teren Gminy na długości 12 km przebiega również linia kolejowa normalnotorowa nr 68 relacji Lublin-Przeworsk. Na terenie gminy zlokalizowana jest stacja kolejowa Rzeczyca, wyposażona w urządzenia do obsługi ruchu pasażerskiego (budynek stacyjny wraz z poczekalnią i kasami, peron) oraz ruchu towarowego (rampy załadunkowe, place, itp.). Stan wszystkich urządzeń kolejowych jest zły.

Gmina nie posiada własnego systemu komunikacji. Połączenia autobusowe w Gminie realizują: prywatni przewoźnicy – „SINBUS”, „AS BUS”, „TaniBus”, „FlixBus”. Główne kierunki transportu poza teren Gminy koncentrują się na Kraśniku, Janowie Lubelskim i Lublinie.

Od stycznia 2024 roku uruchomiono nowe połączenie komunikacyjne z Olbięcina do Węglina w Gminie Trzydnik. Linia realizowana jest przez niedawno powstały Związek Komunikacyjny Ziemi Kraśnickiej.

Na terenie Gminy znajduje się łącznie 32 przystanki udostępnionych operatorom i przewoźnikom publicznego transportu zbiorowego, których właścicielem lub zarządzającym jest Gmina Trzydnik Duży, Powiat Kraśnicki, województwo Lubelskie oraz GDDKiA w Lublinie. Niezbędne są remonty przystanków komunikacji zbiorowej, głównie dla poprawy bezpieczeństwa, ale i komfortu mieszkańców korzystających z ww. usług.

Transport prywatny - indywidualny odbywa się przede wszystkim przy udziale samochodów osobowych, motorowerów, motocykli i rowerów.

Na terenie Gminy stale od wielu lat odnotowuje się wzrost liczby pojazdów, w tym motorowerów, motocykli, samochodów osobowych, samochodów ciężarowych, ciągników samochodowych, ciągników rolniczych napędzanych paliwem konwencjonalnym. Są to pojazdy o napędzie spalinowym (benzyna, olej napędowy, mieszanka benzyna-olej napędowy), napędzane na gaz płynny propan-butan oraz pojazdy z napędem elektrycznym.

Do transportu prywatnego zalicza się również sieć transportu rowerowego. Jak wykazują analizy rowery są jednym z popularniejszych środków transportu wewnątrz Gminy. Coraz częściej używane są rowery i hulajnogi elektryczne.

1.5.2 Infrastruktura ochrony środowiska

✓ *Infrastruktura wodociągowa*

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym do zadań własnych gminy należą m.in. kwestie związane z wodociągami, kanalizacją, zaopatrzeniem w wodę oraz odprowadzaniem ścieków. Szczegółową regulację prawną wprowadza art. 3 ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, który określa, że zbiorowe zaopatrzenie w wodę i zbiorowe odprowadzanie ścieków jest zadaniem własnym gminy.

Działalności Gminy w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę stanowi ujmowanie, uzdatnianie i dostarczanie wody na terenie gminy Trzydnik Duży za pomocą urządzeń wodociągowych odbiorcom usług. Wodociąg dla gminy Trzydnik Duży jest całkowicie zrealizowany. Łączna długość sieci rozdzielczej tego wodociągu wynosi 109,62 km, całkowita długość przyłączy wynosi 53,20 km. Wodociąg gminny zasilany jest z ujęcia podziemnego posiadającego studnię głębinową. Odwiert studzienny zlokalizowany jest na gruntach wsi Owczarnia, na działce stanowiącej własność Urzędu Gminy w Trzydniku Dużym. Drugi odwiert spełnia funkcję studni wspomagającej i awaryjnej. Wydobywana woda podziemna po uzdatnieniu w stacji, tłoczona jest siecią wodociągową do wszystkich miejscowości Gminy Trzydnik Duży.

Lokalne wodociągi zasilane z własnych studni wierconych aktualnie funkcjonują na obiektach:

- SKR, Gorzelnia, Cegielnia oraz Szkoła Podstawowa w Olbincinie,
- Zlewnia Mleka i Szkoła Podstawowa w Rzeczycy Księżej.

✓ *Infrastruktura kanalizacyjna*

Na terenie Gminy Trzydnik Duży brak jest sieci kanalizacji sanitarnej i zbiorczej oczyszczalni ścieków. Żadna miejscowość w gminie nie jest skanalizowana. Zdecydowana większość mieszkańców korzysta ze zbiorników bezodpływowych, z których ścieki bytowe wywożone są taborem asenizacyjnym.. Problem ten wynika ze specyfiki zabudowy. W Gminie Trzydnik Duży dominuje zabudowa rozproszona, znacznie podnosząca koszt budowy i utrzymania tradycyjnej sieci kanalizacyjnej.

Lokalny system odprowadzania i oczyszczania ścieków sanitarnych i technologicznych wybudowany został na terenie Gorzelni w Olbieńcinie. Oczyszczalnia ta nie spełnia swoich wymogów i nie posiada większego znaczenia dla rozwoju gospodarki ściekowej na obszarze gminy. Aktualnie oczyszczalnia ta jest nieczynna. Druga oczyszczalnia lokalna typu BIOCLER o przepustowości 25 m³ wybudowana została na terenie szkoły specjalnej w Olbieńcinie. Obiekt jest eksploatowany i spełnia warunki 26 wymaganego stopnia oczyszczania ścieków.

✓ *Gospodarka odpadami komunalnymi*

Gospodarka odpadami komunalnymi na terenie Gminy Trzydnik Duży w 2023 roku opierała się na kompleksowym systemie odbioru i zagospodarowania odpadów zarówno z nieruchomości zamieszkałych, jak i niezamieszkałych. Odbiór odpadów komunalnych realizowany był przez firmę EKOLAND z Kraśnika, wyłonioną na podstawie przepisów Prawa Zamówień Publicznych. Usługa ta, oparta na umowie zawartej ... roku, obejmowała nie tylko odbiór i transport odpadów, ale również wyposażenie i obsługę Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) na terenie gminy. W 2023 roku odpady komunalne odebrano z 1658 nieruchomości, w ilości łącznej 29 659,223 Mg odpadów komunalnych z czego 251,663 Mg to odpady zebrane w sposób selektywny.

PSZOK otwarty jest dwa razy w tygodniu: we wtorek od godz. 8⁰⁰ do 12⁰⁰ i w piątek od godz. 12⁰⁰ do 15⁰⁰, co umożliwia mieszkańcom regularne oddawanie odpadów segregowanych, takich jak: papier i tektura, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, zużyte baterie i akumulatory, meble i inne odpady wielkogabarytowe, opony samochodowe, farby, lakiery, kleje, świetlówki, termometry, przeterminowane leki, styropian budowlany i opakowaniowy (opakowania ze sprzętu AGD, RTV, mebli), gruz betonowy i ceglany, stolarka budowlana, szkło, opakowaniowe bioodpady. Dzięki działalności PSZOK udało się zmniejszyć problem „dzikich wysypisk” na terenie gminy, co jest istotnym krokiem w kierunku lepszego zarządzania odpadami.

System gospodarki odpadami komunalnymi w gminie, pomimo trudności związanych z jego bilansowaniem, funkcjonował sprawnie dzięki odpowiednio ukształtowanej strukturze opłat oraz aktywnemu uczestnictwu mieszkańców. Opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, ustalone uchwałą Rady Gminy Trzydnik Duży z dnia ... roku, pozostały niezmienione w 2023 roku. Właściciele nieruchomości zamieszkałych płacili 17,00 zł od osoby za selektywną zbiórkę odpadów, natomiast stawka podwyższona za nieselektywne zbieranie

odpadów wynosiła 34,00 zł. Dodatkowo, mieszkańcy domów jednorodzinnych, którzy kompostują bioodpady, mogli skorzystać ze zniżki w wysokości 2,00 zł na osobę.

W 2023 roku na terenie gminy mieszkało 5915 osób, z czego ... zostało zadeklarowanych w gminnym systemie gospodarki odpadami komunalnymi. Systemem gospodarowania odpadami objęto zarówno nieruchomości zamieszkałe, jak i niezamieszkałe, a wszystkie z ... nieruchomości oddających odpady robiły to w sposób selektywny, co wskazuje na wysoką świadomość i zaangażowanie mieszkańców w proces segregacji odpadów.

Zagospodarowanie odpadów komunalnych odbywało się na podstawie długoterminowej umowy zawartej z ..., która obowiązuje od ... roku na czas Dzięki stabilnym partnerstwom i przemyślanej organizacji, gospodarka odpadami w gminie Trzydnik Duży funkcjonuje na wysokim poziomie, zapewniając mieszkańcom kompleksową obsługę i przyczyniając się do ochrony środowiska.

Bilansowanie się systemu gospodarki odpadami komunalnymi jest trudne do osiągnięcia. Jak wynika z przeprowadzonej analizy na terenie gminy w roku 2023 udało się osiągnąć wskaźniki dzięki odpowiednio ukształtowanej opłacie oraz wpłatom mieszkańców.

- Liczba mieszkańców, stan na 31.12.2023 r. – 5915;
- Ilość mieszkańców zadeklarowanych w gminnym systemie gospodarki odpadami komunalnymi – ...;
- Liczba nieruchomości oddających segregowane odpady komunalne – ...;
- Liczba nieruchomości oddających odpady komunalne w sposób nieselektywny –

1.5.3 Infrastruktura energetyczna

Operatorem Systemu Dystrybucyjnego na terenie Gminy Trzydnik Duży jest PGE Dystrybucja S.A. Gmina posiada pełne wyposażenie w nośniki infrastruktury technicznej typu energia elektryczna. Przez jej teren przebiega linia energetyczna wysokiego napięcia 110 kV relacji:

- GPZ Zaklików – GPZ Budzyń;
- GPZ Annopol-GPZ Budzyń;

oraz linie elektroenergetyczne średniego napięcia napowietrzne i skablowane 15kV, za pośrednictwem głównych punktów zasilających zlokalizowanych poza jej terenem:

- GPZ BUDZYŃ;
- GPZ ZAKLIKÓW;
- GPZ ANNOPOL;
- GPZ JANÓW LUBELSKI.

Podstawowy układ zasilający na terenie gminy Trzydnik Duży stanowią magistralne linie napowietrzne SN o napięciu 15 KV i 30 KV . Są to:

- linia napowietrzna 30 kV GPZ Annopol – GPZ Budzyń;
- linia napowietrzna 15 kV GPZ Annopol – GPZ Budzyń;
- linia napowietrzna 15 kV GPZ Zaklików – GPZ Annopol;
- linia napowietrzna 15 kV GPZ Zaklików – GPZ Budzyń;
- linia napowietrzna 15 kV GPZ Zaklików – GPZ Budzyń;
- linia napowietrzna 15 kV GPZ Janów Lubelski – GPZ Budzyń

Zabudowa mieszkalna, usługowa i gospodarstwa rolne na terenach wiejskich zasilane są ze słupowych stacji transformatorowych 15/04 kV z jednoczesnym zastosowaniem stacji wewnętrznych dla użytkowników o większym zapotrzebowaniu mocy elektrycznej.

Na terenie Gminy wszystkie gospodarstwa są zelektryfikowane. W niektórych wsiach sieć wymaga modernizacji w celu dostosowania do potrzeb - większe obciążenie. Dostawcą energii na terenie całej Gminy jest PGE Dystrybucja S.A..

Obecnie nie istnieje problem niedoborów zaopatrzenia w energię elektryczną. Do sieci mają dostęp wszystkie podmioty gospodarcze i gospodarstwa domowe. Problemem są natomiast spadki napięć na końcach linii, co może się przyczyniać do skracania okresu eksploatacji urządzeń elektrycznych.

Na oświetlenie uliczne w Gminie Trzydnik Duży składa się obecnie 620 szt. lamp, w tym 449 szt. własności PGE, zaś 171 szt. - własności UG. Stan techniczny oświetlenia ulicznego w Gminie jest zadowalający. Część opraw wymaga wymiany ze względu na wiek i zużycie.

Sumaryczne zużycie energii elektrycznej zinwentaryzowane w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Trzydnik Duży wynosi: MWh, z czego dla:

- Budynków Gminnych: MWh.
- Oświetlenia ulicznego: MWh.
- Budynków mieszkalnych: MWh.

Warto także podkreślić, iż nie ma przedsiębiorców z siedzibą na terenie Gminy posiadających koncesję na wytwarzanie energii elektrycznej.

Z uwagi na powyższe można stwierdzić, że struktura sieci elektroenergetycznej - poza wiekiem (w tym przypadku odbywa się sukcesywna modernizacja) wydaje się spełniać kryteria wystarczającego pokrycia obszaru objętego strategią elektromobilności. Należy pamiętać, że w przypadku podjęcia decyzji o wprowadzeniu punktów/ stacji ładowania - konieczne będzie wystąpienie do Operatora Sieci Dystrybucji z wnioskiem o wydanie warunków przyłączenia, w których określi on możliwości przyłączenia tego typu odbiornika. Na etapie sporządzania niniejszego dokumentu wystąpienie z wnioskiem nie jest działaniem uzasadnionym.

Jak wskazuje powyższe stan techniczny urządzeń elektroenergetycznych jest na dobrym poziomie, a **bezpieczeństwo dostaw energii dla Gminy Trzydnik Duży, nie jest zagrożone.**

Gaz ziemny

Wszystkie miejscowości w gminie, oprócz miejscowości Owczarnia, są zgazyfikowane. Źródło dostaw gazu na potrzeby istniejących i potencjalnych odbiorców gazu na terenie gminy stanowi stacja gazowa redukcyjno - pomiarowa I stopnia położona w miejscowości Rzeczyca Ziemiańska. Stacja gazowa zasilana jest poprzez gazociąg wysokiego ciśnienia DN700 6,3 MPa relacji Rozwadów – Puławy – Poniatowa, stanowiącego własność Operatora Gazociągów Przesyłowych "GAZ-SYSTEM" S.A.

Według danych GUS za 2022 r., łączna długość czynnej sieci gazowej w gminie Trzydnik Duży wynosi 109,928 km (długość sieci przesyłowej wynosi 9,9 km a długość sieci rozdzielczej 100,028 km). Liczba czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych wynosi 1 539 szt.

Odnawialne źródła energii

Wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych może w znacznym stopniu przyczynić się do poprawy jakości powietrza atmosferycznego oraz ograniczenia zużycia krajowych zasobów

surowców. Rozwój energii odnawialnej stanowi jeden z priorytetów krajowej polityki ekologicznej (Polityka energetyczna Polski do 2030 r.).

Kluczowe znaczenie w aspekcie możliwości wykorzystania energii słonecznej posiadają: usłonecznienie i natężenie promieniowania słonecznego. Suma usłonecznienia na Lubelszczyźnie kształtuje się na poziomie 1500-1700 godzin w ciągu roku. Natomiast średnie promieniowanie słoneczne wynosi 10,0 -10,25 MJ/m² /d i zmienia się w zakresie od 1 MJ/m²/d w grudniu do 23 MJ/m² /d w czerwcu i lipcu. We wschodniej części Lubelszczyzny średnie roczne całkowite promieniowanie przekracza 3800 MJ/m². Gmina Trzydnik Duży należy do strefy o wysokim usłonecznieniu które kształtuje się między 1550 a 1600 h/rok, a roczne promieniowanie całkowite kształtuje się między 3600 a 3700 MJ/m². Trzydnik Duży zaliczany jest do drugiego rejonu (RII) dopływu energii słonecznej w Polsce a więc posiada bardzo korzystne uwarunkowania rozwoju energetyki słonecznej. Energia pozyskiwana ze słońca może być wykorzystywana do celów grzewczych (ogrzewania pomieszczeń, ogrzewania wody użytkowej), produkcji prądu (w przypadku modułów fotowoltaicznych). Pozyskiwanie tego typu energii jest dość przystępne zarówno dla użytkowników indywidualnych jak i większych inwestorów. Pozyskiwana w ten sposób energia stanowi alternatywę dla tradycyjnych metod grzewczych, i zapobiega nadmiernej emisji spalin. Tereny wskazane pod lokalizację elektrowni fotowoltaicznych znajdują się w miejscowościach:

- Rzeczyca Księża;
- Wola Trydnicka;
- Węglinek.

Gmina Trzydnik Duży charakteryzuje się brakiem instalacji do spalania biogazu. Biomasa jest jednym z najbardziej obiecujących, obecnie łatwo dostępnych i często najtańszym źródłem energii odnawialnej, zarówno w kraju, jak i w województwie. Obecnie energia pozyskiwana ze źródeł odnawialnych stanowi niespełna 3% całkowitego zużycia energii pierwotnej w kraju, z czego około 98% przypada na biomasę (głównie jest to drewno odpadowe, odpady drzewne oraz pewne ilości słomy). Biomasa może być wykorzystywana do bezpośredniego spalania lub jako surowiec do produkcji paliw płynnych, obecnie oleju napędowego oraz alkoholu etylowego i paliw gazowych (metan, wodór).

Rozwój energii odnawialnej przewiduje się głównie w obszarze energii słonecznej. Rozwój energetyki odnawialnej przewiduje się w rozumieniu instalacji indywidualnych, co powinno być promowane przez Gminę.

1.5.4 Identyfikacja podstawowych problemów

Na podstawie analizy danych dotyczących zagadnień z obszaru „*Infrastruktura techniczna*” dokonano identyfikacji podstawowych problemów rozwoju gminy Trzydnik Duży w tym zakresie. Najistotniejsze problemy zostały przedstawione i skategoryzowane pod względem ważności w poniższej tabeli.

Tabela 10. Infrastruktura techniczna – identyfikacja podstawowych problemów.

Problem	Kategoria ważności
Rosnące ceny energii.	Bardzo ważne
Konieczność poniesienia sporych nakładów na ochronę środowiska – jakość powietrza, ochrona wód.	Bardzo ważne
Wciąż wymagająca nakładów jakość infrastruktury drogowej przy gęstej ich sieci.	Ważne
Brak kanalizacji gminy.	Ważne

Źródło: Opracowanie własne

- Rosnące ceny energii stanowią bardzo ważny problem dla Gminy Trzydnik Duży. Pomimo zadowalającego stanu technicznego urządzeń elektroenergetycznych, rosnące koszty energii mogą mieć negatywny wpływ na gospodarkę gminy, szczególnie na budżety domowe oraz koszty funkcjonowania instytucji publicznych. Należy również uwzględnić spadki napięć na końcach linii, które mogą prowadzić do skracania okresu eksploatacji urządzeń.
- Ochrona środowiska, zwłaszcza jakość powietrza i ochrona wód, jest kluczowym wyzwaniem dla Gminy Trzydnik Duży. Gmina jest w 100% zwdociągowana, ale nie jest skanalizowana, co wymaga dalszych inwestycji. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, takich jak energia słoneczna, mogłoby znacznie poprawić jakość powietrza i zmniejszyć emisję spalin. Ważne jest kontynuowanie działań w zakresie segregacji odpadów oraz modernizacji systemów wodno-kanalizacyjnych.
- Gmina Trzydnik Duży posiada rozbudowaną sieć dróg o różnym standardzie, obejmującą drogi: krajową, wojewódzką powiatowe, gminne oraz zakładowe. Największe wyzwanie stanowią drogi gruntowe, które wymagają regularnych prac utrzymaniowych i modernizacyjnych, aby zapewnić odpowiedni poziom dostępności i bezpieczeństwa.

Inwestycje w infrastrukturę drogową są istotne, szczególnie w kontekście intensywnego użytkowania dróg przez mieszkańców.

- Brak skanalizowania Gminy Trzydnik Duży jest ważnym problemem. Potrzebne są działania mające na celu budowę sieci kanalizacyjnej i przyłączy do nieruchomości, co poprawi standard życia mieszkańców oraz ochronę środowiska.

5.5. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

5.5.1 Infrastruktura edukacyjna

W 2023 roku Gmina Trzydnik Duży pełniła rolę organu prowadzącego dla pięciu szkół podstawowych, trzech przedszkoli oraz dwóch oddziałów przedszkolnych. Są to:

- Szkoła Podstawowa w Trzydniku Dużym i Przedszkole w Woli Trzydnickiej wchodzące w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Woli Trzydnickiej,
- Szkoła Podstawowa w Rzeczycy Ziemiańskiej i Przedszkole w Rzeczycy Ziemiańskiej wchodzące w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Rzeczycy Ziemiańskiej,
- Szkoła Podstawowa nr 1 w Olbiciu i Przedszkole w Olbiciu wchodzące w skład Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Olbiciu,
- Szkoła Podstawowa w Łychowie Gościeradowskim,
- Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Łychowie Gościeradowskim,
- Szkoła Podstawowa w Rzeczycy Księżej,
- Oddział Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Rzeczycy Księżej.

Dane dotyczące edukacji w gminie Trzydnik Duży, pochodzące z Banku Danych Lokalnych GUS, wskazują na stabilny poziom skolaryzacji oraz strukturę szkolnictwa podstawowego. Współczynnik skolaryzacji brutto dla szkół podstawowych w latach 2019-2023 oscylował między 86,04% a 74,10%, co świadczy o wysokiej frekwencji uczniów. Podobnie współczynnik skolaryzacji netto utrzymywał się na wysokim poziomie, od 84,13% do 72,00%. W gminie funkcjonuje 6 szkół podstawowych. W roku 2023 w 41 oddziałach uczyło się 354 uczniów. Na 1 oddział w szkołach podstawowych przypada 9 uczniów.

W gminie Trzydnik Duży znajduje się 1 Branżowa szkoła I stopnia. W 2021 roku w 4 oddziałach uczyło się 31 uczniów (12 kobiet oraz 19 mężczyzn). 8 uczniów przypada na oddział w branżowych szkołach I stopnia.

Zatrudnienie nauczycieli w szkołach podstawowych w 2023 roku, mierzone w przeliczeniu na etaty, utrzymywało się na poziomie 47,73 etatów, z dominacją kobiet, które stanowiły 39,04 etatów. Mężczyźni nauczyciele stanowili mniejszość, z liczbą etatów 8,69. Średnia liczba uczniów przypadających na jeden oddział w szkołach podstawowych wynosiła 9 uczniów, co sugeruje prowadzenie nauczania w stosunkowo małych grupach. Wysoki poziom skolaryzacji, stabilne zatrudnienie nauczycieli i małe klasy mogą pozytywnie wpływać na jakość edukacji, jednak zmniejszająca się liczba uczniów i oddziałów wskazuje na konieczność dalszego monitorowania trendów demograficznych w gminie.

Tabela 11. Infrastruktura edukacyjna Gminy Trzydnik Duży – stopień wykorzystania w latach 2019-2023.

Dane			J.M.	2019	2020	2021	2022	2023
Współczynniki skolaryzacji (szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne)	współczynnik skolaryzacji brutto	szkoły podstawowe	%	86,04	86,27	80,65	76,34	74,10
Współczynniki skolaryzacji (szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne)	współczynnik skolaryzacji netto	szkoły podstawowe	%	84,13	85,29	78,16	74,35	72,00
Nauczyciele pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na etaty	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	ogółem	etat	55,34	54,04	57,56	54,03	47,73
Nauczyciele pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na etaty	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	mężczyźni	etat	10,33	9,31	9,66	9,49	8,69
Nauczyciele pełnozatrudnieni i niepełnozatrudnieni w przeliczeniu na etaty	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	kobiety	etat	45,01	44,73	47,90	44,54	39,04
Szkoły podstawowe ogółem	ogółem		ob.	6	6	6	6	6
Szkoły podstawowe ogółem	oddziały w szkołach		-	49	51	48	45	41

Szkoły podstawowe ogółem	uczniowie		osoba	450	440	421	384	354
Szkoły podstawowe ogółem	absolwenci		osoba	61	52	49	83	62
Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych	szkoły podstawowe ogółem		-	9	9	9	9	9
Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży ogółem		-	9	9	9	9	9
Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych	szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych		-	11	11	11	10	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Dane dotyczące przedszkoli w gminie Trzydnik Duży na przestrzeni kilku lat ukazują dynamiczne zmiany zarówno w liczbie dzieci uczęszczających do przedszkoli, jak i w strukturze zatrudnienia nauczycieli.

Liczba etatów nauczycieli pełnozatrudnionych i niepełnozatrudnionych w przedszkolach bez specjalnych potrzeb edukacyjnych wzrosła z 3,32 etatu w 2020 roku do 6,51 etatu w 2023 roku. Zdecydowaną większość etatów zajmują kobiety – na 6,51 etatu w 2023 roku, tylko 0,01 etatu zajmował mężczyzna. Podobny wzrost obserwuje się w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych, gdzie liczba etatów wzrosła z 5,14 w 2020 roku do 7,46 w 2023 roku, przy czym większość etatów również zajmują kobiety. W punktach przedszkolnych liczba etatów wzrosła w 2021 roku, ale w 2023 roku utrzymywała się na poziomie 1,08 etatu, z wyraźną dominacją kobiet.

Przechodząc do liczby dzieci w oddziałach przedszkolnych, można zauważyć, że w latach 2020-2023 liczba ta była dość zmienna. W 2020 roku w oddziałach przedszkolnych znajdowało się 66 dzieci, a liczba ta wzrosła do 126 w 2022 roku, po czym spadła do 118 w 2023 roku. Różnice te mogą wynikać z wahań demograficznych, ale także z decyzji rodziców dotyczących wyboru formy wychowania przedszkolnego dla swoich dzieci. Największą grupę wiekową stanowią dzieci sześciolatek, których liczba wzrosła z 46 w 2020 roku do 66 w 2023 roku. Z kolei dzieci pięcioletnie było najwięcej w 2021 roku (47 dzieci), natomiast w 2023 roku ich liczba spadła do 26. W grupach młodszych, liczba trzylatków i czterolatek jest bardziej zmienna, ale ogólnie

można zauważyć trend spadkowy w przypadku czterolatków, których liczba w 2023 roku wyniosła 9 dzieci.

Wskaźniki dotyczące wychowania przedszkolnego w gminie również ukazują pewne zmiany. Wskaźnik liczby dzieci w przedszkolach na 1 tysiąc dzieci w wieku 3-5 lat wynosił w 2023 roku 802, co stanowi spadek w porównaniu do 840 w 2022 roku. Również liczba dzieci przypadających na jedną placówkę wychowania przedszkolnego wzrosła z 38,60 w 2020 roku do 103,50 w 2023 roku, co może sugerować rosnące obciążenie placówek.

Podsumowując, w gminie Trzydnik Duży obserwuje się wzrost liczby etatów nauczycielskich w przedszkolach i oddziałach przedszkolnych, co może być odpowiedzią na zmieniające się potrzeby edukacyjne oraz demograficzne. Wzrost liczby dzieci przypadających na placówkę wskazuje na konieczność dalszego monitorowania i ewentualnego dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb mieszkańców.

Podstawowym problemem gminnej oświaty jest demografia w połączeniu z nieracjonalną siecią szkół, która wymusza nadmierne zatrudnienie. Od 2019 r. do 30.09.2023 r. ze szkół ubyło ponad 96 uczniów. Ogólnie tempo spadku liczby uczniów jest niewielkie, ale niestety niekorzystna tendencja utrzymuje się. Dane z USC pokazują, że mimo wprowadzenia rozwiązań prorodzinnych (rządowych: 500+, a obecnie 800+ i lokalnych: żłobek samorządowy) liczba urodzeń w Gminie w latach 2019 – 2023 zmalała z 54 do 21.

Za osiągnięcia naukowe i sportowe uczniowie szkół otrzymują stypendia. W 2023 roku wręczonych zostało 46 stypendiów Wójta Gminy Trzydnik Duży w łącznej kwocie 22 000,00 zł. Jest to forma promowania i wspierania edukacji uzdolnionej młodzieży uczęszczającej do szkół.

Egzaminy zewnętrzne na zakończenie szkoły podstawowej przeprowadzono zgodnie z zasadami ustalonymi przez Ministerstwo Edukacji i Nauki, a we wszystkich egzaminach uczestniczyli przedstawiciele organu prowadzącego jako obserwatorzy, co umożliwiło obiektywną analizę wyników i ich porównanie między szkołami. Wyniki egzaminów poddano analizie zarówno ilościowej, jak i jakościowej, a ich omówienie miało miejsce na spotkaniach dyrektorów szkół. Średnie wyniki szkół wiejskich w województwie lubelskim kształtowały się następująco: język polski – 65%, matematyka – 49%, język angielski – 57%. Szkoły z gminy Trzydnik Duży osiągnęły porównywalne wyniki.

Budynki szkolne w gminie Trzydnik Duży w dużej mierze zaspokajają potrzeby uczniów, oferując odpowiednie warunki do nauki i rozwoju. W każdej szkole funkcjonują pracownie komputerowe oraz sale do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego. W celu poprawy jakości i warunków kształcenia gmina realizuje projekty, programy rządowe oraz inwestycje:

- Rządowy program „Posiłek w szkole i w domu” – moduł 3 W ramach przedsięwzięcia w Szkole Podstawowej w Trzydniku Dużym i Szkole Podstawowej nr 1 w Olbieńcinie (w 2023 r.) wykonano usługi remontowo-adaptacyjne w stołówkach szkolnych oraz zakupiono wyposażenie do kuchni i jadalni. Całkowity koszt zadania to 200 000,00 zł.
- „Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025” – Priorytet 3 – dofinansowanie zakupu nowości wydawniczych do szkolnych bibliotek w 2023 r. (Oddział Przedszkolny w Szkole Podstawowej w Rzeczycy Księżej) – całkowity koszt realizacji zadania: 1 875,00 zł.
- Przedsięwzięcie Ministra Edukacji i Nauki pn. „Poznaj Polskę” - dofinansowanie do wycieczek dla uczniów szkół podstawowych w 2023 r. – łączny koszt przedsięwzięcia: 8 508,60 zł (Szkola Podstawowa w Łychowie Gościeradzkim – 2-dniowa wycieczka do Warszawy).
- Budowa hali sportowej w Olbieńcinie: 7 700 000,00 zł (2023 r. – rozpoczęcie inwestycji, zakończenie w 2024 r.).
- Wymiana kotłów gazowych w SP w Trzydniku Dużym, ZSP w Rzeczycy Ziemiańskiej i SP w Rzeczycy Księżej: 173 061,00 zł (2022-2023 r.).
- Budowa miejsc parkingowych przy ZSP w Rzeczycy Ziemiańskiej i SP w Łychowie Gościeradzkim: 71 099,89 zł (2022-2023 r.).

Gmina na podstawie przepisów art. 32 i 39 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe zapewnia opiekę i bezpłatny transport do szkół i przedszkoli wszystkim kwalifikującym się uczniom i wychowankom. Dotyczy to również uczniów i wychowanków z niepełnosprawnościami. W celu realizacji powyższego obowiązku, w 2023 roku dowóz uczniów odbywał się na podstawie biletów miesięcznych na liniach regularnych obejmujących 5 tras.

Infrastruktura sportowo-rekreacyjna

✓ *Infrastruktura sportowa*

Na terenie Gminy Trzydnik Duży obecnie realizowany jest projekt polegający na budowie i modernizacji infrastruktury sportowej, w ramach którego zaplanowano 2 przedsięwzięcia.

Przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Rzeczycy Ziemiańskiej zostanie wybudowane boisko wielofunkcyjne z bieżnią i siłownią zewnętrzną, a także wyremontowana sala gimnastyczna. Boisko o wymiarach 44 x 26 metrów będzie przystosowane do gry m.in. w piłkę nożną, siatkówkę i koszykówkę. Bieżnia będzie mieć 60 metrów długości, a siłownia zewnętrzna przy placu zabaw zostanie wyposażona w 10 urządzeń do ćwiczeń. Ponadto kompleksowo zostanie wyremontowana sala gimnastyczna. Prace będą kosztować ponad 2 miliony 230 tysięcy złotych, z czego 1 milion 800 tysięcy to środki z "Polskiego Ładu". Jako drugi obiekt, przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Olbiercinie powstaje nowoczesna hala sportowa. Całe zadanie będzie kosztować 7 milionów 700 tysięcy złotych i sfinansowane będzie z "Polskiego Ładu", z programu "Inwestycje w oświacie" i pieniędzy ministerstwa edukacji. Nowa hala będzie mieć wymiary 28 x 18 metrów, a w łączniku znajdą się sale lekcyjne, sala do zajęć fitness i rehabilitacji, szatnia, sanitariaty, pokój nauczycielski i magazyn na sprzęt sportowy.

✓ *Rekreacja*

Oprócz obiektów sportowych, gmina posiada również tereny integracji społecznej, które pełnią funkcję miejsc spotkań i rekreacji. W miejscowościach takich jak ... znajdują się altany i miejsca na ogniska. Te miejsca sprzyjają integracji społecznej, umożliwiając mieszkańcom wspólne spędzanie czasu na świeżym powietrzu, organizowanie spotkań towarzyskich oraz korzystanie z dostępnych urządzeń rekreacyjnych.

W gminie działa również wiele placów zabaw, które znajdują się w miejscowościach ... Są to miejsca szczególnie ważne dla najmłodszych mieszkańców gminy, oferując im bezpieczne przestrzenie do zabawy i aktywności fizycznej.

Łącznie, te obiekty sportowe, tereny integracji społecznej i place zabaw tworzą kompleksową infrastrukturę, która wspiera zdrowy styl życia, aktywność fizyczną oraz integrację społeczną

w Gminie Trzydnik Duży. Dzięki regularnym inwestycjom i dbałości o te przestrzenie, gmina zapewnia swoim mieszkańcom wysokiej jakości warunki do uprawiania sportu, rekreacji i integracji społecznej.

5.5.2 Infrastruktura kultury

Głównym organizatorem życia kulturalnego w gminie jest Gminny Ośrodek Kultury. GOK prowadzi działalność merytoryczną, kulturową i wydawniczą oraz koordynuje działalność 6 świetlic wiejskich (Budki, Olbięcin, Rzeczyca Książa, Rzeczyca Ziemiańska, Zielonka i Trzydnik Duży). W ramach działań kulturalnych GOK angażuje się w rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych mieszkańców. Prowadzi różnorodne zespoły artystyczne, w tym teatralne, taneczne, wokalne i muzyczne, oraz współpracuje ze szkołami przy organizacji imprez kulturalnych, rozrywkowych i konkursów. GOK prowadzi również zajęcia dla Seniorów, co przyczynia się do integracji i aktywizacji starszych mieszkańców gminy.

Rok 2023 obfitował w artystyczne formy zajęć stałych, które umożliwiały dzieciom, młodzieży i dorosłym rozwijanie swoich pasji pod okiem wykwalifikowanych instruktorów. Uczestnicy zajęć mieli okazję doskonalić swoje umiejętności w takich dziedzinach jak akrobatyka, zajęcia wokalne, zajęcia taneczne hip-hop, taniec ludowy, zumba, callanetics nauka gry na gitarze, pianinie, keyboardzie, instrumentach dętych, zajęcia plastyczne, indywidualne szkolenia dla mieszkańców z technologii informacyjno-komunikacyjnych.

W 2023 roku Gminny Ośrodek Kultury w Trzydniku Dużym zorganizował ponad 60 wydarzeń. Zespoły i soliści działający pod patronatem Gminnego Ośrodka Kultury w Trzydniku Dużym brali też udział w wydarzeniach kulturalnych organizowanych przez inne instytucje. Tygodniowo z oferty GOK (zajęcia stałe) korzysta 150 dzieci. Do Klubu Seniora „Radość Życia” należy 90 osób w wieku 60+. Przez cały rok w wydarzeniach organizowanych przez GOK wzięło udział około 5 tysięcy osób.

Gminny Ośrodek Kultury w Trzydniku Dużym zaangażowany jest również w przedsięwzięcia tworzone we współpracy z innymi podmiotami, projektując i drukując plakaty, dyplomy, zaproszenia, wspomagając zasobami ludzkimi imprezy oraz obsługując nagłośnienie wydarzeń

okolicznościowych, np. gminne zawody sportowo-pożarnicze, festyny w poszczególnych miejscowościach, dyskoteki i apele szkolne, uroczystości religijne. GOK współpracuje ze Stowarzyszeniem na rzecz Rozwoju i Promocji Ziemi Trzydnickiej wspólnie realizując przedsięwzięcia z zakresu kultury i edukacji. GOK zajmuje się poligrafią projektując i drukując foldery, katalogi, plakaty, zaproszenia, ulotki antyuzależnieniowe.

Budynki pełniące funkcje świetlicy oraz remizy OSP:

- Świetlica w Rzeczycy Ziemiańskiej;
- Świetlica w Rzeczycy Księżej;
- Świetlica w Budkach;

- Świetlica w Zielonce;
- Świetlica w Trzydniku Dużym;
- Świetlica w Olbięcinie;
- Świetlica w Łychowie Gościeradowskim;
- Świetlica w Woli Trzydnickiej;
- Świetlica w Węglinie;
- Świetlica w Dąbrowie;
- Świetlica w Liśniku Małym;
- Świetlica w Węglinku;
- Świetlica w Agatówce.

5.5.3 Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej**✓ Ośrodki zdrowia**

Podstawową opiekę zdrowotną na terenie gminy Trzydnik Duży zapewnia Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej s.c. w Trzydniku Dużym. W 2023 roku ośrodek udzielał porad głównie w zakresie nadciśnienia tętniczego, cukrzycy, niewydolności serca, ostrego zapalenia nosa i gardła oraz zakażenia górnych dróg oddechowych. NZOZ realizował także programy zdrowotne, w tym profilaktykę chorób układu krążenia, opiekę koordynowaną oraz szczepienia

przeciw HPV. Na terenie gminy w 2023 roku funkcjonowała jedna apteka i jeden punkt apteczny.

✓ *Pomoc społeczna*

Zadania pomocy społecznej na terenie gminy Trzydnik Duży są realizowane przez **Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzydniku Dużym**, który działa w ścisłej współpracy z organizacjami pozarządowymi, instytucjami oraz osobami fizycznymi zaangażowanymi w pomoc społeczną. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej został powołany uchwałą Gminnej Rady Narodowej z 28 lutego 1990 roku. i realizuje swoje działania od 1 czerwca 1990r.

Zadania pomocy społecznej realizowane przez ośrodek obejmują przede wszystkim przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń, świadczenie pracy socjalnej,

rozwój i utrzymanie niezbędnej infrastruktury socjalnej, a także analizę i ocenę zjawisk generujących zapotrzebowanie na pomoc społeczną. Dodatkowo, ośrodek realizuje zadania wynikające z rozeznaczonych potrzeb społecznych, rozwija nowe formy pomocy i samopomocy w odpowiedzi na zidentyfikowane potrzeby mieszkańców.

Kluczowym dokumentem, który racjonalizuje lokalną politykę społeczną, jest **Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Trzydnik Duży**. Strategia ta definiuje misję oraz wyznacza cele strategiczne i konkretne działania, które przyczyniają się do rozwiązywania problemów społecznych i minimalizowania ich negatywnych skutków. Stanowi ona fundament dla realizacji trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają na celu poprawę warunków życia mieszkańców, zwłaszcza tych zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Ponadto, Strategia jest punktem wyjścia do opracowywania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej, które są kluczowe dla efektywnego zarządzania pomocą społeczną na terenie gminy.

W 2023 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Trzydniku Dużym realizował zadania pomocy społecznej, współpracując z organizacjami pozarządowymi, instytucjami oraz osobami fizycznymi. Pomoc społeczna obejmowała przyznawanie świadczeń, pracę socjalną, rozwój infrastruktury socjalnej oraz realizację zadań wynikających z lokalnych potrzeb społecznych. Kluczowym dokumentem wspierającym te działania była Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Trzydnik Duży, która stanowiła podstawę do opracowywania i wdrażania programów oraz projektów pomocy społecznej.

Mieszkaniowy zasób Gminy Trzydnik Duży obejmuje lokale mieszkalne zlokalizowane w budynkach komunalnych, które pełnią zarówno funkcje mieszkalne, jak i użytkowe. W skład tego zasobu wchodzi następujące obiekty:

- 4 lokale mieszkalne, które są wynajęte lokatorom na podstawie podpisanych umów z Gminą,
- 3 lokale socjalne zamieszkałe przez podopiecznych Ośrodka Pomocy Społecznej w Trzydniku Dużym,
- 8 lokali użytkowych które są wynajęte na podstawie podpisanych umów z Gminą,

Te lokale mieszkalne stanowią istotny element zasobów komunalnych gminy, zapewniając mieszkańcom przestrzeń do życia w budynkach pełniących również inne funkcje publiczne.

5.5.4 Identyfikacja podstawowych problemów

Na podstawie analizy danych dotyczących zagadnień z obszaru „*Infrastruktura społeczna*” dokonano identyfikacji podstawowych problemów rozwoju gminy Trzydnik Duży, w tym zakresie. Najistotniejsze problemy zostały przedstawione i skategoryzowane pod względem ważności w poniższej tabeli.

Tabela 12. Infrastruktura społeczna – identyfikacja podstawowych problemów.

Problem ważności	Kategoria
Zmniejszająca się liczba uczniów w szkołach podlegających samorządowi gminnemu.	Bardzo ważne
Niedostateczny dostęp do infrastruktury sportowe.	Ważne
Słabo rozwinięta baza turystyczna - hotelowa, noclegowa.	Ważne
Występujące problemy społeczne – w szczególności bezrobocie i powiązane z nim bezradność oraz ubóstwo.	Mniej ważne

Źródło: Opracowanie własne

- Zmniejszająca się liczba uczniów w szkołach gminnych stanowi bardzo ważny problem dla Gminy Trzydnik Duży. Pomimo stabilnego poziomu skolaryzacji, liczba uczniów systematycznie maleje, co jest wynikiem zmian demograficznych. Tendencja ta może prowadzić do konieczności dalszej optymalizacji sieci szkół i wydatków oświatowych, aby dostosować ofertę edukacyjną do zmieniających się potrzeb.
- Niedostateczny dostęp do infrastruktury sportowej w Gminie Trzydnik Duży jest ważnym problemem. Chociaż na terenie gminy powstają obiekty sportowe, potrzeba

dalszych inwestycji, szczególnie w zakresie modernizacji istniejących obiektów oraz budowy nowych, aby sprostać oczekiwaniom mieszkańców.

- Problemy społeczne, takie jak bezrobocie, bezradność oraz ubóstwo, stanowią istotne wyzwanie dla Gminy Trzydnik Duży. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje różnorodne programy wsparcia, jednak konieczne jest dalsze wzmocnienie działań, które pozwolą na skuteczniejsze przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy stanowi ważne narzędzie w walce z tymi zjawiskami.

- Słabo rozwinięta baza turystyczna, w tym hotelowa i noclegowa, jest mniej ważnym, ale wciąż istotnym problemem dla Gminy Trzydnik Duży. Rozwój infrastruktury turystycznej mógłby przyczynić się do wzrostu atrakcyjności gminy, przyciągając więcej turystów oraz stymulując lokalną gospodarkę. W tym celu konieczne są inwestycje w rozwój bazy noclegowej oraz promowanie gminy jako destynacji turystycznej.

5.7 ZARZĄDZANIE

5.7.1 Możliwości budżetowe gminy

Aby przewidywane w Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży na lata 2025-2030 inwestycje oraz projekty o charakterze nie inwestycyjnym mogły zostać zrealizowane, niezbędne są znaczne środki finansowe pochodzące z budżetu gminy Trzydnik Duży, jako jednostki samorządu terytorialnego oraz ze źródeł zewnętrznych, takich jak:

1. Budżet Państwa – dotacje celowe, środki z rezerw celowych poszczególnych ministerstw.
2. Środki funduszy celowych – NFOŚiGW i WFOŚiGW.
3. Fundusze pomocowe Unii Europejskiej.
4. Inne środki zewnętrzne

Ze względu na obowiązujący w Polsce roczny horyzont czasowy planowania budżetowego, trudno jest przewidzieć, jakie środki z budżetu samorządu, budżetu państwa i funduszy celowych zostaną przeznaczone na inwestycje w najbliższych latach. Należy jednak sądzić, że zgodnie z zasadą dodatkowości, będą one kształtować się na poziomie ostatnich dwóch lat lub zostaną zwiększone. Dochody własne gmin to bez wątpienia najważniejsza część budżetu stanowiąca o niezależności jednostki, o jej sile finansowej. Są odzwierciedleniem potencjału gospodarczego

oraz zdolności inwestycyjnej. Trudno nie docenić znaczenia dochodów własnych w funkcjonowaniu jednostek samorządowych biorąc pod uwagę fakt rosnących dysproporcji między przekazywanymi zadaniami a środkami na ich realizację. Nie bez znaczenia jest deficyt budżetu państwa, który ma tym większe znaczenie dla budżetów gminnych im większy jest udział dochodów transferowanych w ich dochodach.

Tabela 15. Dochody gminy Trzydnik Duży w latach 2018- 2023.

ROK	PLAN	WYKONANIE	% realizacji	Liczba mieszkańców wg stanu na 31.12	Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca
2018	26.216.931,83	25.230.506,15	96,20	6406	3938,57
2019	34.113.760,16	31.576.919,58	92,60	6406	4929,27
2020	35.155.521,96	33.427.812,61	95,05	6191	5399,42
2021	36.913.674,49	35.399.085,20	95,90	6105	5470,77
2022	38.129.597,26	35.095.333,65	92,04	6025	5824,95
2023	39.648.905,21	39.136.922,60	98,71	5915	6616,55

Źródło: UG Trzydnik Duży

Dane dotyczące dochodów gminy Trzydnik Duży w latach 2018-2023 odzwierciedlają zarówno skuteczność w realizacji planów finansowych, jak i zmiany demograficzne w gminie. W 2018 roku planowane dochody wynosiły 26 216 931,83 zł, z czego zrealizowano 25 230 506,15 zł, co stanowiło 96,2% planu. Liczba mieszkańców na koniec roku wynosiła 6406, a dochody na jednego mieszkańca wyniosły 3938,57 zł.

W 2019 roku plan dochodów wyniósł 34 113 760,16 zł, a zrealizowano 31 576 919,58 zł, co odpowiadało 92,6% realizacji planu. Liczba mieszkańców utrzymała się na poziomie sprzed roku 6406, a dochody na jednego mieszkańca wyniosły 4929,271 zł.

Rok 2020 przyniósł wzrost planowanych dochodów do poziomu 35 155 521,96 zł, z czego zrealizowano 33 427 812,61 zł, co stanowiło 95,05% planu. Liczba mieszkańców spadła do 6191, ale dochody na jednego mieszkańca wzrosły do 5399,42 zł.

W 2021 roku plan dochodów wyniósł 36 913 974,49 zł, z czego zrealizowano 35 399 085,20 zł, co stanowiło 95,90% planu. Liczba mieszkańców nadal malała, osiągając 6105, natomiast dochody na jednego mieszkańca wzrosły do 5470,77 zł.

W 2022 roku planowane dochody wyniosły 38 129 597,26 zł, a zrealizowano 35 095 333,65 zł,

co stanowiło 92,04% realizacji. Liczba mieszkańców wyniosła 6025, a dochody na jednego mieszkańca wzrosły do 5824,95 zł.

Rok 2023 przyniósł zwiększenie planowanych dochodów do poziomu 39 648 905,21 zł, z czego zrealizowano 39 136 922,60 zł, co stanowiło rekordową 98,71% realizację planu. Liczba mieszkańców wyniosła 5915, a dochody na jednego mieszkańca wyniosły 6616,55 zł.

Z analizy danych wynika, że w każdym roku dochody były realizowane na poziomie przekraczającym 92%, jednak widoczny jest spadek liczby mieszkańców, co wpływa na dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Najwyższą realizację planu dochodów osiągnięto w 2023 roku (98,71%), natomiast najniższy wskaźnik zrealizowanych dochodów odnotowano w 2022 roku (92,04%). Dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca sukcesywnie rosły co rok, osiągając najwyższy poziom w 2023 roku.

Tabela 16. Poziom wydatków inwestycyjnych Gminy Trzydnik Duży.

Rok	Wydatki Plan	Wydatki Wykonanie	% Realizacji	Liczba mieszkańców wg stanu na 31.12	Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca	Wydatki rozdziału 900
2018	29.057.361,34	27.408.304,06	94,30	6406	4.278,54	500.799,51
2019	35.186.392,46	30.396.075,73	86,40	6406	4.744,99	4.086.688,67
2020	36.802.309,59	32.649.335,00	88,72	6191	5.273,68	3.148.714,77
2021	34.293.969,37	30.804.381,83	89,82	6105	5.045,76	895.133,82
2022	38.896.931,01	33.705.138,34	86,65	6025	5.594,21	1.010.300,00
2023	43.353.643,89	42.017.604,48	96,92	5915	7.103,57	809.550,00

Źródło: UG Trzydnik Duży

Powyższa tabela przedstawia wydatki gminy Trzydnik Duży w latach 2018-2023, uwzględniając zarówno planowane, jak i zrealizowane kwoty, procent realizacji budżetu, liczbę mieszkańców na koniec każdego roku oraz wydatki na jednego mieszkańca i wydatki w rozdziale 900.

W 2018 roku gmina zaplanowała wydatki na poziomie 29 057 361,34 zł, z czego zrealizowano 27 408 304,06 zł, co stanowiło 94,3% planu. Liczba mieszkańców wynosiła 6406, co przekładało się na wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w wysokości 4 278,54zł. Wydatki w rozdziale 900 wyniosły 500 799,51 zł.

Rok 2019 przyniósł znaczne zwiększenie planowanych wydatków do 35 186 392,46 zł, z czego zrealizowano 30 396 075,73 zł, co stanowiło 86,4% realizacji planu. Liczba mieszkańców wyniosła 6406, a wydatki na jednego mieszkańca wzrosły do 4 744,99zł. Wydatki w rozdziale 900 wyniosły 4 086 688,67 zł.

W 2020 roku planowane wydatki wyniosły 36 802 309,59zł, z czego zrealizowano 32 649 335,00 zł, co stanowiło 88,72 % realizacji planu. Liczba mieszkańców spadła do 6191, co przekładało się na wydatki w wysokości 5 273,68 zł na jednego mieszkańca. Wydatki w rozdziale 900 wyniosły 3.148.714,77zł.

Rok 2021 przyniósł dalszy wzrost planowanych wydatków do 34 293 969,37 zł, z czego zrealizowano 30 804 381,83 zł, co stanowiło 89,82% realizacji planu. Liczba mieszkańców wyniosła 6105, a wydatki na jednego mieszkańca spadły do 5 045,76 zł. Wydatki w rozdziale 900 spadły do 895 133,82 zł.

W 2022 roku planowane wydatki gwałtownie wzrosły do 38 896 931,01zł, z czego zrealizowano 33 705 138,34 zł, co stanowiło 86,65% realizacji planu. Liczba mieszkańców wyniosła 6025, a wydatki na jednego mieszkańca wyniosły 5 594,21. Wydatki w rozdziale 900 wyniosły 1 010 300,00 zł.

W 2023 roku planowane wydatki gwałtownie wzrosły do 43 353 643,89 zł, z czego zrealizowano 42 017 604,48 zł, co stanowiło 96,92% realizacji planu – najwyższy wskaźnik w analizowanym okresie. Liczba mieszkańców wyniosła 5915, co przekładało się na najwyższe w analizowanym okresie wydatki na jednego mieszkańca w wysokości 7 103,57 zł. Wydatki w rozdziale 900 wyniosły 809.550,00 zł.

Z analizy wynika, że w każdym roku gmina zrealizowała znaczną część planowanych wydatków, jednak w 2023 roku odnotowano najniższą realizację planu. Liczba mieszkańców systematycznie maleje, co wpływa na zmiany w wydatkach na jednego mieszkańca. Wydatki w rozdziale 900 również podlegały znacznym wahaniom, osiągając najwyższy poziom w 2019 roku.

Planowane dochody na 2023 rok wyniosły 39 648 905,21 zł, natomiast zostały zrealizowane w kwocie 39 136 922,60 zł co stanowi 98,71%. Podział dochodów wg źródeł pochodzenia określa poniższa tabela.

Tabela 17. Poziom wydatków inwestycyjnych Gminy Trzydnik Duży.

Dział	Nazwa	Kwota	Udział % w wydatkach ogółem
010	Rolnictwo i łowiectwo	20 000,00	0,05
400	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	237 300,00	0,62
600	Transport i łączność	7 202 326,55	18,84
700	Gospodarka mieszkaniowa	72 200,00	0,19
710	Działalność usługowa	13 000,00	0,03
750	Administracja publiczna	4 469 197,88	11,69
754	Bezpieczeństwo publiczne	607 852,86	1,59
757	Obsługa długu publicznego	405 000,00	1,06

758	Różne rozliczenia	140 000,00	0,37
801	Oświata i wychowanie	18 551 369,28	48,53
851	Ochrona zdrowia	120 000,00	0,31
852	Pomoc społeczna	1 939 087,20	5,07
853	Pozostałe działania w zakresie polityki społecznej	344 190,00	0,9
854	Edukacyjna opieka wychowawcza	25 000,00	0,06
855	Rodzina	215 694,17	0,59
900	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 148 298,70	5,62
921	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 413 835,58	3,70
926	Kultura fizyczna	301 040	0,78

Źródło: UG Trzydnik Duży

Analiza wydatków gminy Trzydnik Duży pokazuje, że największy udział w budżecie gminy w 2023 roku miały wydatki na oświatę i wychowanie, które wyniosły 18 551 369,28 zł, co stanowiło 48,53% ogólnych wydatków gminy. Jest to najważniejsza kategoria budżetowa, co wskazuje na duży nacisk kładziony na edukację i związane z nią koszty.

Drugą co do wielkości kategorią budżetową były wydatki na Transport i łączność, które wyniosły 7 202 326,55 zł, co stanowiło 18,84% wydatków ogółem. Wydatki te obejmują utrzymanie dróg publicznych i transport zbiorowy.

Wydatki związane z Administracją publiczną zajęły trzecie miejsce z kwotą 4 469 197,88 zł., co stanowiło 11,69% ogólnych wydatków. Wydatki te obejmują zarządzanie i funkcjonowanie gminy.

Na czwartym miejscu znalazły się wydatki na Gospodarkę komunalną i ochronę środowiska, które wyniosły 2 148 298,70 zł, co stanowiło 5,62% budżetu, co odzwierciedla zaangażowanie gminy w utrzymanie czystości, porządku i ochrony środowiska.

Pomoc społeczna kosztowała gminę 1 939 087,20 zł, co stanowiło 5,07% wydatków. Ta kategoria wskazuje na wsparcie, jakie gmina oferuje swoim mieszkańcom, szczególnie tym w trudnej sytuacji życiowej.

Pozostałe wydatki, takie jak te związane z, bezpieczeństwem publicznym, obsługą długu publicznego, gospodarką mieszkaniową, wytwarzaniem i zaopatrywaniem w energię, rolnictwem oraz ochroną dziedzictwa narodowego kulturą fizyczną stanowiły mniejsze procentowe udziały w budżecie, jednak są istotne dla funkcjonowania gminy w różnych aspektach życia publicznego.

Podsumowując, struktura wydatków gminy Trzydnik Duży w 2023 roku odzwierciedla priorytety gminy, w których największy nacisk położony został na edukację, transport i łączność,

administrację, gospodarkę komunalną i ochronę środowiska oraz pomoc społeczną.

4.7.2 Planowanie strategiczne

Akty planowania średniookresowego zajmują znaczące miejsce w realizacji Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży. Stanowią je programy sektorowe (branżowe). Przy czym zwrócić należy uwagę na brak takich dokumentów w wielu sektorach, przede wszystkim w dziedzinie turystyki. Nowotworzone programy średniookresowe, opracowywane po uchwaleniu niniejszej Strategii, powinny uwzględniać w swojej konstrukcji następujące elementy: diagnoza obszaru objętego programem, cele i priorytety, zadania, harmonogram realizacji, łączne nakłady finansowe, nakłady finansowe w układzie rocznym, źródła finansowania, wskaźniki monitoringu i ewaluacji programu, sposób sprawozdawania oraz podmiot koordynujący i/lub realizujący program.

W chwili obecnej gmina posiada następujące dokumenty strategiczne:

✓ „Strategia Rozwoju Ponadlokalnego Obszaru obejmującego Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Annopol, Gminę Dzierzkowice, Gminę Gościeradów, Gminę Trzydnik Duży, Gminę Urzędów, Gminę Wilkołaz, Gminę Zakrzówek Na Lata 2023-2027, Z Perspektywą Do 2035 Roku”

Podstawą określenia wymiaru terytorialnego w tej strategii jest nowy paradygmat polityki rozwoju, zdefiniowany w krajowych dokumentach strategicznych, takich jak Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju i Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Model ten zakłada redukcję dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów oraz zwiększenie spójności rozwoju Polski poprzez wsparcie gospodarczo słabszych obszarów - rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony. W podejściu terytorialnym należy również uwzględnić założenia i kierunki polityki regionalnej, określone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 oraz Regionalnej Polityce Miejskiej Województwa Lubelskiego.

Partnerstwo, zawarte jako oddolna inicjatywa przez Powiat Kraśnicki, gminy Kraśnik, Annopol, Dzierzkowice, Gościeradów, Trzydnik Duży, Urzędów, Wilkołaz, Zakrzówek, definiuje obszar współpracy ponadlokalnej tych JST. Rdzeniem tego obszaru jest Miasto Kraśnik, a liczne powiązania funkcjonalne zidentyfikowano szczególnie w obszarach takich jak zwiększenie

wykorzystania OZE i skuteczne zagospodarowanie odpadów, poprawa dostępności komunikacyjnej i jakości taboru, poprawa jakości życia społeczeństwa i rozwój mieszkalnictwa oraz zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej.

Dokument określa **wizję rozwoju** obszaru funkcjonalnego, skupiającą się na długoterminowym zrównoważonym rozwoju regionu. Wizja ta podkreśla znaczenie poprawy warunków społecznych, gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych i demograficznych. Zakłada się, że poprzez realizację wyznaczonych celów strategicznych, region stanie się bardziej zintegrowany, innowacyjny, i zdolny do stawienia czoła przyszłym wyzwaniom. Mając na uwadze powyższe założenia zaproponowano hasło przewodnie dla obszaru współpracy ponadlokalnej: „Razem dla rozwoju” oraz następującą wizję rozwoju: „W 2035 roku, Obszar Współpracy Ponadlokalnej będzie odznaczał się efektywną współpracą tworzących go gmin, ze szczególną rolą Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Kraśnika jako rdzenia i źródła działań rozwojowych w sferze środowiskowej, przestrzennej, gospodarczej i społecznej. Współdziałanie gmin pozwoli na osiągnięcie wysokiego poziomu rozwoju obszaru oraz zbudowanie jego konkurencyjności na tle regionalnym i krajowym poprzez odpowiednie wykorzystanie walorów środowiskowych, rozbudowę systemu komunikacyjnego, specjalizację gospodarczą opartą na klastrach tematycznych i rozwój mieszkalnictwa”.

Cele Strategiczne i Operacyjne:

Cel strategiczny 1: Zwiększenie wykorzystania OZE i skuteczne zagospodarowanie odpadów

Ten cel zakłada zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii co powinno poprawić efektywność energetyczną obszaru, wykorzystać innowacyjne rozwiązania z zakresu energii, wzmocnić lokalne bezpieczeństwo energetyczne i dostosować się do dynamicznej sytuacji na rynku energii, pozwalając jednocześnie na poprawę stanu środowiska naturalnego, a przede wszystkim poprawę jakości powietrza.

Drugim Celem Strategicznym związanym z obszarem środowiskowym jest skuteczne zagospodarowanie odpadów. Jest to cel, który również można zrealizować efektywnie wyłącznie na poziomie ponadlokalnym. Stworzenie spójnego systemu odbioru, segregacji i zagospodarowania odpadów na terytorium gmin skupionych wokół niniejszej Strategii pozwoli na skuteczniejszą ochronę środowiska naturalnego.

Planowane kierunki działań w niniejszym obszarze strategicznym to m.in.:

- wsparcie rozwoju systemów OZE,

- budowanie dużych farm fotowoltaicznych, magazynów energii,
- produkcja i obrót energią w wymiarze lokalnym,
- rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej, modernizacja stacji uzdatniania wody i istniejących sieci,
- modernizacja istniejącego systemu gospodarki odpadami i stworzenie w perspektywie spójnego systemu odbioru, segregacji i zagospodarowania odpadów,
- inwestycje w odnawialne źródła energii oraz modernizacja źródeł ciepła na mniej emisyjne,
- termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej,
- wsparcie rozwoju zielono-niebieskiej infrastruktury poprawiającej odporność na zmiany klimatu,
- edukacja ekologiczna,
- rozwój przydomowych oczyszczalni ścieków,
- tworzenie i modernizacja PSZOK

Cel strategiczny 2: Poprawa dostępności komunikacyjnej i jakości taboru

Ten cel koncentruje się na poprawie dostępności komunikacyjnej. Podejmowane w tym zakresie inicjatywy powinny mieć charakter ponadlokalny, co pozwoli znacząco wzmocnić ich skuteczność. Przykładem przedsięwzięcia, które już zostało podjęte i jest warte dalszego wzmocnienia i rozwijania jest powołanie Powiatowo-Gminnego Związku Komunikacyjnego Ziemi Kraśnickiej. Do zadań Związku należy: planowanie rozwoju transportu, organizowanie publicznego transportu zbiorowego oraz zarządzanie publicznym transportem zbiorowym, w zakresie powiatowo-gminnych przewozów pasażerskich, niestanowiących komunikacji miejskiej.

Planowane kierunki działań w niniejszym obszarze strategicznym to m.in.:

- poprawa dostępności komunikacyjnej,
- budowa, modernizacja dróg,
- modernizacja taboru komunikacyjnego,
- tworzenie odpowiedniej jakości, dostępnej infrastruktury komunikacyjnej z zakresu mobilności aktywnej,
- zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele turystyki, rekreacji i wypoczynku oraz rozwoju przedsiębiorczości usługowej,
- wzbogacenie oferty turystycznej poprzez wyeksponowanie w ofercie walorów przyrodniczych, kulturowych (zabytki, wydarzenia kulturalne) oraz rekreacyjnych wraz z

towarzyszącymi inwestycjami w tym zakresie (np. renowacja zabytków, tworzenie ścieżek dydaktycznych na obszarach chronionych, rozbudowa infrastruktury kultury, itp.),

- rewitalizacja obszarów i obiektów zdegradowanych,
- poprawa bezpieczeństwa przestrzeni publicznych,
- zagospodarowanie nowych przestrzeni na cele rekreacyjno-turystyczne,
- zagospodarowanie istniejących terenów rekreacyjnych.

Cel strategiczny 3: Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej

Ten cel skupia się na zrównoważonym rozwoju i ochronie środowiska naturalnego poprzez zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Obszaru Współpracy Ponadlokalnej. Podstawową grupą przedsięwzięć pozwalających na jego osiągnięcie będą inwestycje związane z wyznaczeniem nowych terenów inwestycyjnych. Współdziałanie JST w zakresie tworzenia terenów inwestycyjnych pozwoli na poprawę atrakcyjności inwestycyjnej całego Obszaru Współpracy Ponadlokalnej.

Planowane kierunki działań w niniejszym obszarze strategicznym to m.in.:

- wyznaczenie i uzbrojenie terenów inwestycyjnych pod przemysły strategiczne,
- współpraca z jednostkami badawczo-rozwojowymi – utworzenie instytucji otoczenia biznesu, inkubatora przedsiębiorczości,
- budowa ekosystemu i kultury przedsiębiorczości,
- wzbogacenie oferty inwestycyjnej o nowoczesne powierzchnie magazynowo-przemysłowe,
- rozwój współpracy lokalnych przedsiębiorców i wzmacnianie relacji gospodarczych,
- pozyskiwanie dotacji na rozwój działalności gospodarczej w strategicznych sektorach,
- tworzenie klastrów tematycznych,
- stworzenie dogodnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej i wysoka jakość obsługi przedsiębiorców,
- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, w tym specjalizacja upraw ekologicznych, ziół, warzyw i owoców,
- rozwój rynku okołoturystycznego i usług sportowo-rekreacyjnych,
- stworzenie warunków opieki nad dziećmi osób powracających na rynek pracy (punkty przedszkolne, kluby dziecięce, przedszkola),
- realizacja dodatkowych zajęć edukacyjnych, system praktyk w przedsiębiorstwach strategicznych sektorów.

✓ **„Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Trzydnik Duży”**

Gmina posiada aktualne Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Trzydnik Duży. Dokument Studium został przyjęty uchwałą Nr XXXVII/173/2001 Rady Gminy Trzydnik Duży z dnia 29 sierpnia 2001 r., a następnie zmieniony Uchwałą nr XXXVII/257/2018 Rady Gminy Trzydnik Duży z dnia 13 września 2018 r. w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Trzydnik Duży.

✓ **„Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2025”**

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Trzydnik Duży na lata 2016-2025 pozwala na racjonalizację lokalnej polityki społecznej. Określa misję oraz wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania wielu problemów społecznych i zminimalizować społeczne skutki kwestii społecznych. Dokument stanowi zatem podstawę do realizacji stosunkowo trwałych wzorów interwencji społecznych, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców, w szczególności tych, którzy są zagrożeni marginalizacją i wykluczeniem społecznym, i doprowadzić do integracji społecznej. Niniejsza strategia została opracowana w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Trzydniku Dużym.

Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

✓ **„Gminny Program Wspierania Rodziny Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Trzydnik Duży na lata 2022-2024”**

został uchwalony uchwałą Nr XXVI/200/2021 Rady Gminy Trzydnik Duży z dnia 26 listopada 2021 r. Celem głównym programu jest wsparcie rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, natomiast szczegółowo program dotyczy: – poprawy jakości opieki sprawowanej przez biologicznych rodziców, – zapewnienia szczególnej ochrony

dzieciom w rodzinach zagrożonych, – umożliwienia powrotu dzieciom z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych. Program wsparcia rodziny ma na celu prowadzenie i rozwój działań w zakresie wzmocnienia roli funkcji rodziny, głównie natury opiekuńczo-wychowawczej oraz zapobiegania powstawaniu sytuacji kryzysowych, a także przeciwdziałania marginalizacji i degradacji społecznej rodziny. Wieloaspektowa praca z rodziną naturalną, ochrona odpowiedniego poziomu życia oraz rozwój specjalistycznego wsparcia pozwoli na ograniczenie umieszczania dzieci w pieczy zastępczej.

✓ **Promocja gminy**

Stanowisko ds. Promocji Gminy Trzydnik Duży, Gminny Ośrodek Kultury Społecznej i Gminna Biblioteka Publiczna odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu pozytywnego wizerunku gminy, starając się pokazać ją jako miejsce przyjazne, atrakcyjne i otwarte na różnorodne inicjatywy, które wykorzystują lokalny potencjał. Jednym z głównych narzędzi w tym zakresie jest informator „Gazeta Trzydnicka”, której dwa numery wydano w 2023 roku w nakładzie 1000 egzemplarzy każdy.

Promocja gminy jest realizowana także poprzez serwisy internetowe, takie jak oficjalna strona gminy www.trzydnikduzy.pl oraz strona Gminnego Ośrodka Kultury <https://goktrzydnik.pl>. Działania promocyjne są również prowadzone na platformach mediów społecznościowych, w tym na Facebooku.

Ważnym elementem promocji gminy jest stała współpraca GOK z lokalnymi mediami - Informacyjną Agencją Samorządową i Gazetą Powiatową „Głos”. Dzięki temu informacje o działaniach gminy docierają do szerokiego grona odbiorców. Ponadto, gmina uczestniczy w programach telewizyjnych, takich jak "Między Wisłą i Bugiem", emitowanych w TVP 3, co dodatkowo wzmacnia jej wizerunek i zasięg promocyjny.

4.7.3 Kapitał społeczny

✓ **Aktywność mieszkańców. Organizacje pozarządowe**

Mieszkańcy Gminy aktywnie działają na rzecz rozwoju swoich lokalnych miejscowości. Zakładają stowarzyszenia, podejmują działalność w organizacjach pozarządowych, kołach

gospodyń wiejskich. Na terenie Gminy Trzydnik Duży funkcjonują następujące organizacje:

- Stowarzyszenie Przyjazna Wieś Olbieńcin,
- Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju i Promocji Ziemi Trzydnickiej,
- Stowarzyszenie Nasza Przyszłość, Rzeczycy Księża,
- Stowarzyszenie Edukacyjno-Społeczne na rzecz rozwoju Rzeczycy Ziemiańskiej,
- Stowarzyszenie zwykłe „Dolina Karasiówki”,
- Stowarzyszenie zwykłe „Stowarzyszenie Przyjaciół Trzydnika Dużego”,
- Stowarzyszenie „Każdy ma szansę” z/s w Olbieńcinie,
- Klub Sportowy Gminnego Ośrodka Kultury w Trzydniku Dużym Stowarzyszenie Kultury Fizycznej,
- Gminny Klub Sportowy „Płomień” Trzydnik Duży,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Trzydniku Dużym,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Agatówce,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbrowie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Liśniku Małym,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Łychowie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Olbieńcinie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Rzeczycy Księżej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Rzeczycy Ziemiańskiej,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Węglinie,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Węglunku,
- Ochotnicza Straż Pożarna w Woli Trzydnickiej,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Rzeczycy Księżej.
- Koło Gospodyń Wiejskich w Rzeczycy Ziemiańskiej,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Łychowie Szlacheckim,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Łychowie Gościeradowskim,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Węglinie,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Węglunku,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Woli Trzydnickiej,
- Koło Gospodyń Wiejskich w Trzydniku Dużym,
- Koło Gospodyń Wiejskich „Przyjazna Wieś Olbieńcin”,
- Koło Gospodyń Wiejskich Liśniczanki w Liśniku Małym,

- Koło Gospodyń Wiejskich „Cuda Wianki” w Dąbrowie,
- Zespół Folkowy „Świtez” z Węglina,
- Męski Zespół Obrzędowy „Herody” z Budek,
- Kapela Ludowa z Trzydnika Dużego.

Gmina Trzydnik Duży jest członkiem Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemi Kraśnickiej. Samorząd gminny od 2008 roku z powodzeniem realizuje zadania i współpracuje z kraśnickim LGD przygotowując wspólne inicjatywy.

✓ *Aktywność wyborcza*

Analiza frekwencji wyborczej w gminie Trzydnik Duży na przestrzeni ostatnich lat, na podstawie danych z lat 2019-2024, ujawnia pewne widoczne trendy, zarówno w kontekście wyborów parlamentarnych, jak i samorządowych.

Tabela 19. Frekwencja wyborcza w Gminie Trzydnik Duży w latach 2018-2024.

Gmina	Wybory Sejm 2019	Wybory Sejm 2023	Wybory Samorządowe 2018	Wybory samorządowe 2024
gm. Annopol	52,29%	66,53%	51,19%	56,86%
gm. Dzierzkowice	55,01%	67,52%	48,39%	52,44%
gm. Gościeradów	52,18%	63,44%	54,47%	52,82%
gm. Kraśnik	56,25%	67,24%	50,37%	51,32%
gm. Szastarka	56,49%	67,85%	58,49%	58,35%
gm. Trzydnik Duży	50,74%	63,96%	50,76%	55,95%
m. Kraśnik	58,13%	68,70%	51,26%	51,42%
gm. Urzędów	55,37%	66,74%	53,76%	57,24%
gm. Wilkołaz	61,64%	74,79%	57,39%	57,72%
gm. Zakrzówek	55,54%	68,37%	56,20%	58,17%
Średnia	56,00%	67,69%	51,66%	54,17%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW

W wyborach do Sejmu, gmina Trzydnik Duży odnotowała wzrost frekwencji z 50,74% w 2019 roku do 63,96% w 2023 roku. Jest to znaczny wzrost, który sugeruje wzrost zainteresowania mieszkańców sprawami ogólnokrajowymi oraz ich większą mobilizację do udziału w wyborach parlamentarnych. Taki wzrost może być wynikiem rosnącej świadomości obywatelskiej lub

większej liczby inicjatyw promujących udział w wyborach.

W kontekście wyborów samorządowych, frekwencja w gminie Trzydnik Duży w 2018 roku wynosiła 50,76%, co było jednym z niższych wyników wśród okolicznych gmin. Jednakże w 2024 roku odnotowano wzrost frekwencji do 55,95%.

Porównując te wyniki z danymi z innych gmin, widać, że gmina Trzydnik Duży w wyborach parlamentarnych utrzymuje frekwencję poniżej średniej. Z kolei w ostatnich wyborach samorządowych, w 2024 roku, frekwencja była powyżej średniej, co wskazuje na zainteresowanie mieszkańców kwestiami lokalnymi, choć nieco mniejsze niż w przypadku wyborów parlamentarnych.

4.7.4 Identyfikacja podstawowych problemów

Na podstawie analizy danych dotyczących zagadnień z obszaru „Zarządzanie” dokonano identyfikacji podstawowych problemów rozwoju gminy Trzydnik Duży w tym zakresie. Najistotniejsze problemy zostały przedstawione i skategoryzowane pod względem ważności w poniższej tabeli.

Tabela 20. Zarządzanie - identyfikacja podstawowych problemów.

Problem	Kategoria ważności
Niewystarczające środki finansowania niezbędnych inwestycji z budżetu gminy.	Bardzo ważne
Znaczne zadania zaplanowane do realizacji w ramach programów średniookresowych.	Bardzo ważne
Niewystarczająca promocja gminy.	Średnio ważne
Wciąż zbyt niska aktywność mieszkańców.	Średnio ważne

Źródło opracowanie własne

- Niewystarczające środki finansowania niezbędnych inwestycji z budżetu Gminy Trzydnik Duży to jeden z najważniejszych problemów zarządzania. Środki własne tak jak w poprzednich latach winne być uzupełniane środkami zewnętrznymi co umożliwi realizację zaplanowanych i koniecznych przedsięwzięć.
- Gmina Trzydnik Duży stoi przed wyzwaniem realizacji znacznych zadań zaplanowanych w ramach programów średniookresowych. Strategiczny dokument, taki jak „Strategia

Rozwoju Ponadlokalnego”, nakładają na gminę obowiązek realizacji kluczowych inwestycji, które wymagają znacznych nakładów finansowych oraz koordynacji działań. Wyzwania te są szczególnie istotne w kontekście ograniczonych środków finansowych.

- Niewystarczająca promocja gminy to średnio ważny problem zarządzania, który wpływa na ograniczoną świadomość o potencjale inwestycyjnym i turystycznym gminy. Pomimo działań takich jak publikacja „Gazety Trzydnickiej” oraz aktywność na platformach społecznościowych, gmina powinna intensyfikować swoje działania promocyjne, aby przyciągnąć inwestorów i turystów, co przyczyniłoby się do wzrostu dochodów i rozwoju lokalnego.
- Zbyt niska aktywność mieszkańców gminy Trzysiek Duży, choć sklasyfikowana jako problem średniej ważności, ma wpływ na rozwój społeczności lokalnej. Frekwencja wyborcza i zaangażowanie w życie społeczne są wskaźnikami, które sugerują potrzebę większego wsparcia i motywacji dla mieszkańców do aktywnego uczestnictwa w inicjatywach lokalnych oraz programach rewitalizacyjnych.

6. ANALIZA SWOT

Jednym z narzędzi stosowanych do przeprowadzenia analizy strategicznej jest analiza SWOT – zestawienie silnych i słabych stron (odpowiednio: strengths oraz weaknesses) oraz określenie szans i zagrożeń rozwojowych (opportunities oraz threats). Metoda ta umożliwia zebranie oraz usystematyzowanie informacji o wewnętrznym potencjale Gminy Trzydnik Duży, jak również dostrzeganych barierach, zwracając jednocześnie uwagę na pojawiające się w otoczeniu szanse oraz zagrożenia mające wpływ na jego działalność oraz rozwój.

Tabela 13. Analiza SWOT.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• Korzystne położenie geograficzne w województwie lubelskim; • Rozwinięta sieć wodna, w tym rzeki i stawy; • Wysoki procent obszarów rolniczych i naturalnych; • Obecność cennych zasobów przyrodniczych, w tym kompleksów leśnych; • Bogate dziedzictwo kulturowe, w tym zabytki i tradycje; • Aktywność w zakresie programów wsparcia dla osób zagrożonych marginalizacją; • Rozwój edukacji, działalność instytucji kultury; • Silna współpraca lokalna i zaangażowanie społeczności; • Rozwijająca się infrastruktura transportowa i komunikacyjna; • Dostęp do zasobów naturalnych sprzyjających rozwojowi turystyki.	• Niewystarczający wskaźnik pokrycia terenu Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego; • Zagrożenie dla korytarzy ekologicznych przez infrastrukturę drogową; • Zasoby wodne i problemy z terenami podmokłymi; • Degradacja terenów zielonych i niska ochrona zasobów kulturowych; • Niska średnia wynagrodzeń w stosunku do krajowych wskaźników; • Negatywne saldo migracji i spadek liczby ludności; • Rozproszone formy osadnictwa utrudniające świadczenie usług publicznych; • Wysokie koszty utrzymania infrastruktury publicznej; • Ograniczony dostęp do nowoczesnych technologii; • Niska stopa inwestycji w rozwój lokalnej gospodarki.
SZANSE	ZAGROŻENIA

• Rozwój turystyki opartej na walorach przyrodniczych i kulturowych; • Wykorzystanie dostępnych funduszy UE na rozwój infrastruktury i ochrony środowiska; • Rozwój energetyki odnawialnej i cyfryzacji usług; • Zwiększenie aktywności społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej; • Modernizacja infrastruktury drogowej i energetycznej; • Potencjał rozwoju rolnictwa ekologicznego i przetwórstwa rolno-spożywczego; • Wzrost zainteresowania agroturystyką; • Dostęp do programów wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw; • Współpraca z instytucjami naukowymi w zakresie innowacji; • Rozwój edukacji i podniesienie kwalifikacji mieszkańców.	• Postępujące zmiany klimatyczne wpływające na rolnictwo i zasoby wodne; • Emigracja młodych ludzi i niekorzystne trendy demograficzne; • Degradacja środowiska naturalnego przez działalność rolniczą i urbanizacyjną; • Wysokie koszty utrzymania infrastruktury publicznej; • Niestabilność gospodarcza i zmiany w przepisach prawnych na poziomie krajowym; • Powolna restrukturyzacja sektora rolnego, niskie dochody ludności; • Brak odpowiednich zasobów finansowych na rozwój infrastruktury; • Rosnące zagrożenie klęskami żywiołowymi; • Wzrost kosztów energii i surowców; • Zwiększająca się konkurencja na rynku pracy i w gospodarce.
--	--

Źródło: opracowanie własne

Analiza SWOT bazuje na wnioskach z przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz wynikach ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców i lokalnych interesariuszy. Na tej podstawie zidentyfikowano poszczególne elementy analizy SWOT. Kolejnym etapem była ocena ważności poszczególnych czynników i wybór tych, które pełnią najistotniejszą rolę dla Gminy Trzydnik Duży. Obydwa etapy zostały zrealizowane z udziałem kluczowych interesariuszy lokalnych. Wśród ogólnych zaleceń wynikających z analizy SWOT należy zwrócić uwagę na dwie podstawowe zasady tj. redukuj zagrożenia i wykorzystuj szanse oraz eliminuj słabe strony i wzmacniaj mocne strony. Należy również zwrócić uwagę na relacje zachodzące odpowiednio między elementami analizy SWOT. Taką uporządkowaną analizę stopnia oddziaływania poszczególnych czynników na siebie wzajemnie i prognostycznych skutków takich relacji traktuje się jako punkt wyjścia do sformułowania w strategii wyzwań rozwojowych i celów dla Gminy Trzydnik Duży.

✓ **SILNE STRONY**

1. **Korzystne położenie geograficzne w województwie lubelskim:** Gmina Trzydnik Duży korzysta z dogodnego położenia, co umożliwia łatwy dostęp do większych ośrodków miejskich oraz szlaków komunikacyjnych. Położenie to sprzyja rozwojowi handlu, turystyki oraz logistyki, co zwiększa atrakcyjność inwestycyjną regionu.
2. **Rozwinięta sieć wodna, w tym rzeki i stawy:** Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć wodną, która obejmuje rzeki i stawy. Zasoby te wspierają rolnictwo, a także stanowią ważny element rekreacyjny, przyciągając turystów i mieszkańców do aktywności na świeżym powietrzu.
3. **Wysoki procent obszarów rolniczych i naturalnych:** Duży udział obszarów rolniczych i naturalnych zapewnia gminie silne fundamenty gospodarcze. Rolnictwo stanowi główną działalność gospodarczą, a naturalne tereny są ważnym atutem w kontekście zrównoważonego rozwoju.
4. **Obecność cennych zasobów przyrodniczych, w tym kompleksów leśnych:** Gmina jest bogata w cenne zasoby przyrodnicze, takie jak kompleksy leśne, które pełnią kluczową rolę w ochronie środowiska. Lasy te przyczyniają się do zachowania bioróżnorodności oraz są miejscem rekreacji i turystyki.
5. **Bogate dziedzictwo kulturowe, w tym zabytki i tradycje:** Gmina może pochwalić się bogatym dziedzictwem kulturowym, które obejmuje liczne zabytki oraz tradycje pielęgnowane przez mieszkańców. To dziedzictwo przyciąga turystów i wzmacnia tożsamość lokalną.
6. **Aktywność w zakresie programów wsparcia dla osób zagrożonych marginalizacją:** Gmina aktywnie angażuje się w programy wsparcia dla osób zagrożonych marginalizacją. Działania te obejmują pomoc materialną, edukacyjną oraz integracyjną, co wpływa na poprawę jakości życia najbardziej potrzebujących mieszkańców.
7. **Rozwój edukacji, działalność instytucji kultury:** Gmina kładzie duży nacisk na rozwój edukacji i kultury, co przekłada się na podniesienie poziomu wykształcenia mieszkańców oraz ich aktywność społeczną. Inwestycje w szkoły i instytucje kultury przyczyniają się do wszechstronnego rozwoju społeczności lokalnej.
8. **Silna współpraca lokalna i zaangażowanie społeczności:** W gminie Trzydnik Duży panuje silna współpraca między samorządem, przedsiębiorcami i mieszkańcami. Wspólne działania na rzecz rozwoju gminy sprzyjają realizacji skutecznych projektów i inicjatyw.
9. **Rozwijająca się infrastruktura transportowa i komunikacyjna:** Inwestycje w infrastrukturę transportową, takie jak drogi i ścieżki rowerowe, poprawiają dostępność

gminy oraz komfort życia mieszkańców. Usprawniona komunikacja przyciąga również inwestorów.

10. **Dostęp do zasobów naturalnych sprzyjających rozwojowi turystyki:** Naturalne zasoby gminy, w tym malownicze krajobrazy i bogactwo przyrody, stwarzają doskonałe warunki do rozwoju turystyki. Aktywności turystyczne stanowią ważne źródło dochodów dla regionu.

✓ **SLABE STRONY:**

1. **Niewystarczający wskaźnik pokrycia terenu Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego:** Ograniczony zasięg planów zagospodarowania przestrzennego utrudnia koordynację rozwoju gminy, co może prowadzić do niekontrolowanej zabudowy i konfliktów przestrzennych.

2. **Zagrożenie dla korytarzy ekologicznych przez infrastrukturę drogową:** Rozbudowa infrastruktury drogowej stwarza ryzyko przerywania korytarzy ekologicznych, co może negatywnie wpływać na lokalne ekosystemy i migrację zwierząt.

3. **Zasoby wodne i problemy z terenami podmokłymi:** Problemy związane z zasobami wodnymi oraz terenami podmokłymi mogą wpływać na rozwój rolnictwa i budownictwa w gminie, ograniczając możliwości zagospodarowania przestrzennego.

4. **Degradacja terenów zielonych i niska ochrona zasobów kulturowych:** Niewystarczająca ochrona terenów zielonych oraz zasobów kulturowych stanowi poważne wyzwanie dla gminy, zagrażając jej unikalnym walorom przyrodniczym i historycznym.

5. **Niska średnia wynagrodzeń w stosunku do krajowych wskaźników:** Średnie wynagrodzenia w gminie są niższe niż krajowa średnia, co może ograniczać atrakcyjność regionu dla specjalistów oraz wpływać na poziom życia mieszkańców.

6. **Negatywne saldo migracji i spadek liczby ludności:** Gmina boryka się z problemem depopulacji, wynikającym z negatywnego salda migracji. Młodzi mieszkańcy opuszczają gminę w poszukiwaniu lepszych perspektyw, co prowadzi do starzenia się społeczeństwa.

7. **Rozproszone formy osadnictwa utrudniające świadczenie usług publicznych:** Rozproszone osadnictwo na terenie gminy utrudnia efektywne świadczenie usług publicznych, takich jak komunikacja, oświata czy ochrona zdrowia,

co wpływa na komfort życia mieszkańców.

8. **Wysokie koszty utrzymania infrastruktury publicznej:** Utrzymanie i modernizacja infrastruktury publicznej stanowią duże obciążenie dla budżetu gminy, co może ograniczać możliwości realizacji innych ważnych inwestycji.

9. **Ograniczony dostęp do nowoczesnych technologii:** Brak dostępu do nowoczesnych technologii i infrastruktury telekomunikacyjnej ogranicza rozwój przedsiębiorczości oraz możliwości edukacyjne i zawodowe mieszkańców.

10. **Niska stopa inwestycji w rozwój lokalnej gospodarki:** Ograniczone inwestycje w rozwój lokalnej gospodarki wpływają negatywnie na tworzenie nowych miejsc pracy oraz rozwój przedsiębiorczości w gminie.

✓ **SZANSE:**

1. **Rozwój turystyki opartej na walorach przyrodniczych i kulturowych:** Bogate zasoby naturalne i kulturowe gminy stwarzają możliwości do rozwoju turystyki, co może przyczynić się do zwiększenia dochodów lokalnej społeczności oraz promocji regionu.

2. **Wykorzystanie dostępnych funduszy UE na rozwój infrastruktury i ochrony środowiska:** Możliwość pozyskania środków z funduszy unijnych na rozwój infrastruktury i ochronę środowiska daje szansę na realizację kluczowych projektów, które poprawią jakość życia mieszkańców.

3. **Rozwój energetyki odnawialnej i cyfryzacji usług:** Wzrost zainteresowania energią odnawialną oraz rozwój cyfryzacji usług mogą przyczynić się do zwiększenia samowystarczalności energetycznej gminy oraz poprawy dostępności nowoczesnych usług.

4. **Zwiększenie aktywności społecznej poprzez rozwój oferty kulturalnej:** Rozwój oferty kulturalnej i rekreacyjnej może zwiększyć zaangażowanie mieszkańców w życie społeczne gminy, sprzyjając budowaniu silnej tożsamości lokalnej.

5. **Modernizacja infrastruktury drogowej i energetycznej:** Możliwość modernizacji infrastruktury drogowej i energetycznej stwarza szanse na poprawę warunków życia mieszkańców oraz przyciągnięcie nowych inwestorów do gminy.

6. **Potencjał rozwoju rolnictwa ekologicznego i przetwórstwa rolno-spożywczego:** Wzrost zainteresowania rolnictwem ekologicznym i przetwórstwem rolno-spożywczym stwarza szanse na dywersyfikację gospodarki lokalnej oraz

promocję zdrowego stylu życia.

7. **Wzrost zainteresowania agroturystyką:** Rosnące zainteresowanie agroturystyką stwarza możliwość rozwoju alternatywnych form turystyki, które mogą przyczynić się do wzrostu dochodów mieszkańców oraz promocji gminy jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku.

8. **Dostęp do programów wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw:** Programy wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw mogą przyczynić się do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości, tworzenia nowych miejsc pracy oraz podnoszenia konkurencyjności gminy.

9. **Współpraca z instytucjami naukowymi w zakresie innowacji:** Współpraca z instytucjami naukowymi w zakresie innowacji może przyczynić się do wprowadzenia nowoczesnych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych w lokalnej gospodarce.

10. **Rozwój edukacji i podniesienie kwalifikacji mieszkańców:** Inwestycje w edukację oraz podnoszenie kwalifikacji mieszkańców mogą zwiększyć ich konkurencyjność na rynku pracy, co wpłynie pozytywnie na rozwój gospodarczy gminy.

✓ **ZAGROŻENIA:**

1. **Postępujące zmiany klimatyczne wpływające na rolnictwo i zasoby wodne:** Zmiany klimatyczne mogą prowadzić do trudności w uprawie roślin i hodowli zwierząt oraz do problemów z dostępem do wody, co wpłynie na gospodarkę rolną gminy.

2. **Emigracja młodych ludzi i niekorzystne trendy demograficzne:** Utrata młodych mieszkańców na rzecz większych miast i zagranicy prowadzi do starzenia się populacji gminy, co może osłabić lokalną gospodarkę i utrudnić świadczenie usług publicznych.

3. **Degradacja środowiska naturalnego przez działalność rolniczą i urbanizacyjną:** Intensywna działalność rolnicza oraz urbanizacja mogą prowadzić do degradacji środowiska naturalnego, co zagraża bioróżnorodności oraz atrakcyjności gminy dla turystów.

4. **Wysokie koszty utrzymania infrastruktury publicznej:** Rosnące koszty utrzymania infrastruktury publicznej mogą przekroczyć możliwości finansowe gminy, co ograniczy możliwości inwestowania w inne ważne obszary rozwoju.

5. **Niestabilność gospodarcza i zmiany w przepisach prawnych na poziomie**

krajowym: Zmiany w przepisach oraz niestabilność gospodarcza mogą wprowadzać niepewność wśród przedsiębiorców i inwestorów, co może negatywnie wpłynąć na rozwój lokalnej gospodarki.

6. **Powolna restrukturyzacja sektora rolnego, niskie dochody ludności:** Powolne tempo restrukturyzacji sektora rolnego oraz niskie dochody ludności mogą osłabić gospodarkę gminy i utrudnić jej rozwój.

7. **Brak odpowiednich zasobów finansowych na rozwój infrastruktury:** Ograniczone zasoby finansowe mogą uniemożliwić realizację kluczowych projektów infrastrukturalnych, co spowolni rozwój gminy.

8. **Rosnące zagrożenie klęskami żywiołowymi:** Zwiększająca się częstotliwość i intensywność klęsk żywiołowych, takich jak powódzie czy susze, mogą powodować znaczne szkody w infrastrukturze oraz wpłynąć na bezpieczeństwo mieszkańców.

9. **Wzrost kosztów energii i surowców:** Rosnące koszty energii i surowców mogą obciążyć budżety gospodarstw domowych oraz przedsiębiorstw, co negatywnie wpłynie na rozwój gospodarczy gminy.

10. **Zwiększająca się konkurencja na rynku pracy i w gospodarce:** Zwiększająca się konkurencja, zarówno na rynku pracy, jak i w gospodarce, może osłabić pozycję lokalnych firm i wpłynąć na zatrudnienie w gminie.

7. TERYTORIALNY WYMIAR WSPARCIA

Nowe uregulowania w zakresie dokumentów strategicznych, w tym również strategii rozwoju gminy mają na celu integrację wymiaru społecznego gospodarczego i przestrzennego. Określenie wymiaru przestrzennego dla celów strategicznych, operacyjnych oraz kierunków działań pozwala na lepsze ukierunkowanie wsparcia oraz koordynację i lepsze gospodarowanie zasobami na etapie wdrażania. Umiejscowienie działań w przestrzeni wprowadza dodatkowy element wspierający przejrzystość interwencji i wspomaga w procesie partycypacji społecznej podczas opracowywania dokumentu strategicznego. Wymiar terytorialny w niniejszej strategii jest zatem narzędziem wzmacniania procesów rozwojowych na obszarze Gminy Trzydnik Duży..

Planowanie przestrzenne wiąże się z kształtowaniem ładu i harmonii w otaczającym nas świecie. Opracowane z wizją przyszłości dokumenty planistyczne są ważnym elementem

mającym wpływ na rozwój ekonomiczny i demograficzny gminy. Studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy przyjęte zostało Uchwałą Rady Gminy Trzydnik Duży Nr XXXVII/173/2001 z dnia 29 sierpnia 2001 r. Na przestrzeni lat było kilkakrotnie aktualizowane i zmieniane. Ostatnia zmiana miała miejsce w 2018 roku. W roku sprawozdawczym 2023 Studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy Trzydnik Duży nie wymagało aktualizacji i wprowadzania zmian.

Gmina Trzydnik Duży obecnie nie posiada aktualnego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Poprzedni plan stracił ważność z dniem 31 grudnia 2003 roku. W roku 2023 wydano 65 decyzji o warunkach zabudowy dla terenów nieobjętych planem oraz 3 decyzje dotyczące ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego.

W roku 2009 opracowano plan zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Trzydnik Mały, obejmujący powierzchnię około 0,70 ha, który został przyjęty uchwałą Nr XXVI/147/09 Rady Gminy Trzydnik Duży z dnia 15 lipca 2009 roku.

W 2018 roku podjęto uchwałę Nr XXXIII/234/2018 z dnia 28 lutego 2018 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentów miejscowości Rzeczyca Ziemiańska-Kolonia oraz Rzeczyca Księża. Plan ten, obejmujący powierzchnię 15,5515 ha, został uchwalony uchwałą Nr XXXVIII/266/2018 z dnia 18 października 2018 roku.

Również w 2018 roku podjęto uchwałę Nr XXXIII/233/2018 z dnia 28 lutego 2018 roku w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentów miejscowości Olbęcín oraz Trzydnik Duży. Uchwała ta została zmieniona uchwałą Nr XXXVIII/265/2018 z dnia 18 października 2018 roku, dopuszczając etapowanie opracowania planu. Powierzchnia objęta planem dla części miejscowości Trzydnik Duży wynosi 10,70 ha, a dla części miejscowości Olbęcín - 12,48 ha. Plan ten został uchwalony etapowo: I etap – uchwałą Nr VIII/63/2019 z dnia 11 czerwca 2019 roku oraz II etap – uchwałą nr XVIII/144/2020 z dnia 13 listopada 2020 roku.

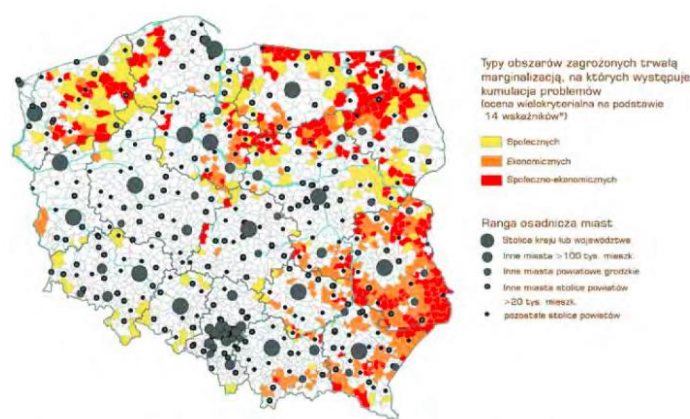
W roku 2023 nie uchwalono nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

6.1. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI – POZIOM KRAJOWY I REGIONALNY

Zgodnie z zasadą koncentracji terytorialnej, **na poziomie krajowym** zostały zdefiniowane następujące Obszary Strategicznej Interwencji (OSI):

- Obszary zagrożone trwałą marginalizacją;
- Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze;
- Polska Wschodnia;
- Śląsk.

Rysunek 5. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Źródło: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

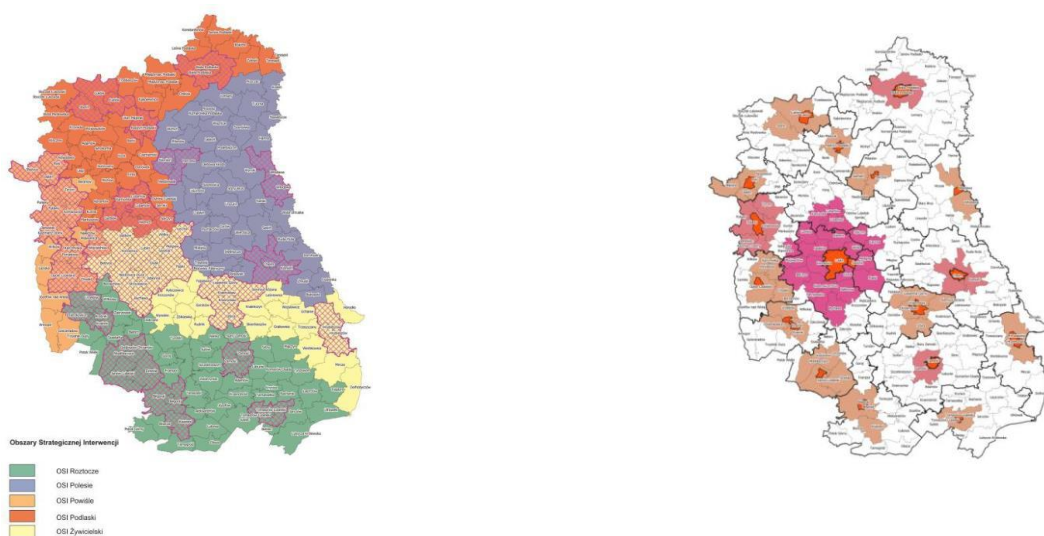
Jeżeli chodzi OSI o znaczeniu krajowym zidentyfikowane na terenie województwa lubelskiego to Gmina Trzydnik Duży wchodzi w zakres gmin zagrożonych trwałą marginalizacją oraz znajduje się w zasięgu Programu Polska Wschodnia+.

Rysunek 6. Terytorialny zasięg Programu Polska Wschodnia+.

Źródło: Program Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027.

Rysunek 7. Obszary Strategicznej Interwencji w Województwie Lubelskim.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Gmina Trzydnik Duży leży w części **OSI Roztocze**. SRWL określa priorytety rozwojowe na poziomie województwa i wskazuje charakterystyczne cechy dla tego obszaru. Według Strategii Województwa Lubelskiego cechami OSI Roztocze są:

- Wysoka lesistość, która w wielu gminach przekracza 50% powierzchni;

- Duży udział powierzchni obszarów objętych różnymi formami ochrony przyrody;
- Uznany wysoki potencjał turystyczny, w tym wynikający z unikalnego w skali kraju krajobrazu naturalno- kulturowego;
- Wysokie walory krajoznawcze, które predestynują ten obszar do rozwoju aktywnych form wypoczynku, tj.: turystyki krajoznawczej, przyrodniczej, wędrówek pieszych i rowerowych, a także edukacji ekologicznej;
- Sprzyjające warunki klimatyczne dla rozwoju turystyki zimowej i leczniczej oraz odpowiednie warunki hipsometryczne do uprawiania sportów zimowych;
- Złożona, wielofunkcyjna struktura przyrodnicza, stanowiąca o szczególnym znaczeniu obszaru w kształtowaniu powiązań ekologicznych;
- Istniejące naturalne powiązania funkcjonalne w układzie transgranicznym;
- Zidentyfikowane zasoby uzdrowiskowe (klimat leczniczy i wody mineralne);
- Wysoki poziom nasłonecznienia.

Przedsięwzięciami flagowymi dla OSI Roztocze są natomiast:

- Realizacja drogi ekspresowej Via Carpatia / S19;
- Realizacja drogi ekspresowej S17, w tym budowa obwodnic: Zamościa i Tomaszowa Lubelskiego;
- Przebudowa DK74, w tym budowa obwodnic: Dzwoli, Gorajca, Janowa Lubelskiego, Szczepieszyna, Zamościa;
- Przebudowa i rozbudowa dróg wojewódzkich nr: DW833, DW835, DW837, DW842, DW848, DW849, DW850, DW852, DW853, DW858, DW863, w tym budowa obwodnicy Kraśnika (DW833), Urzędowa (DW833), Biłgoraja (DW835), Frampola (DW835) i Tarnogrodu (DW835);
- Realizacja szlaku kolejowego relacji Warszawa– Lwów;
- Budowa nowego połączenia kolejowego (Lublin– Zamość / komponent CPK: Trawniki–Zamość);

- Budowa linii kolejowej (Szastarka–Janów Lubelski –Biłgoraj) wraz z poprawą dostępności do transportu kolejowego w m. Kraśnik;
- Przebudowa linii kolejowej nr 68 relacji Lublin– Stalowa Wola / budowa nowego odcinka Kraśnik –Rzeczycza;
- Przebudowa linii kolejowych 69 i 72 na odcinku Rejowiec–Zawada–Zamość Szopinek wraz z budową łącznicy omijającej stację Zawada;
- Budowa linii kolejowej nr 56 (Wólka Orłowska– Bełżec);
- Budowa dworca kolejowego w Kraśniku;
- Rozbudowa Lokalnego Centrum Sterowania Linii Hutniczej Szerokotorowej oraz przebudowa stacji Zamość Bortatycze i Szczebrzeszyn;
- Opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody;
- Aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych;
- Rozbudowa bazy i infrastruktury uzdrowiska Krasnobród;
- Realizacja procesu dochodzenia do uzyskania statusu uzdrowiska na terenach występowania naturalnych czynników leczniczych (wody mineralne, właściwości klimatu) w gminach: Biszczka, Janów Lubelski, Łukowa i Susiec
- Utworzenie Geoparku „Kamienny las na Rostoczu”.
- Rozbudowa Centralnego Szlaku Rowerowego Rostocza;
- Rozbudowa Green Velo;
- Organizacja szlaku Architektury Drewnianej Województwa Lubelskiego.

Kwestie związane z terytorialnym wymiarem wsparcia na poziomie lokalnym i powiatowym wynikają z dokumentów strategicznych opisanych już w diagnozie w wymiarze strategicznym obejmującym obszar Gminy Trzydnik - Strategia Rozwoju Ponadlokalnego obszaru obejmującego Miasto Kraśnik, Gminę Kraśnik, Gminę Annopol, Gminę Dzierzkowice, Gminę

Gościeradów, Gminę Trzydnik Duży, Gminę Urzędów, Gminę Wilkołaz i Gminę Zakrzówek na lata 2023 – 2027, z perspektywą do 2035 roku. Dokument ma na celu umożliwienie odpowiedniego planowania działań rozwojowych na obszarze kilku, powiązanych ze sobą funkcjonalnie jednostek samorządu terytorialnego. Współpraca w niniejszym zakresie będzie miała kluczowe znaczenie zwłaszcza w odniesieniu do planowania inwestycji, których zasięg i oddziaływanie wykraczają poza terytorium jednej gminy. Stanowi również dobrą podstawę do podejmowania decyzji przez poszczególne gminy o sposobie i zakresie dostarczania społecznościom lokalnym wybranych usług publicznych.

Strategia rozwoju ponadlokalnego przygotowywana przez kilka gmin może więc przynieść wymierne korzyści, w szczególności przez dostosowanie planów inwestycyjnych poszczególnych gmin i uwzględnienie w nich potrzeb całego obszaru objętego strategią, jak również przez realizowanie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych. W powstaniu dokumentu zastosowana została zasada partnerstwa i współpracy z interesariuszami, co pozwoliło na zrozumienie wzajemnych relacji i stosunków pomiędzy samorządem i mieszkańcami oraz zapewnienie udziału lokalnej społeczności w planowaniu, jako warunku powodzenia procesu rozwoju.

W 2023 r. w cyklu prac nad Strategią realizowany był trzeci etap – konsultacje i opiniowanie. 7 września 2023 podjęta została uchwała Rady Gminy Trzydnik Duży w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Ponadlokalnego.

8. WIZJA, CELE OPERACYJNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Wizja, misja obszary strategiczne oraz cele operacyjne są wynikiem: prac diagnostycznych, partycypacji mieszkańców wyrażonej w ankietach i konsultacjach oraz warsztatów przeprowadzonych z udziałem przedstawicieli Gminy Trzydnik Duży.

Na podstawie analizy danych statystycznych oraz danych otrzymanych od Gminy Trzydnik Duży, eksperci zewnętrzni opracowali diagnozę stanu obecnego. Wnioski z dokonanej analizy posłużyły do identyfikacji mocnych i słabych stron oraz czynników sukcesu i ewentualnej porażki realizacji strategii. Działania te, były poddane również ocenie

mieszkańców obszaru. Zidentyfikowane problemy, szanse rozwojowe i zagrożenia po uwzględnieniu silnych stron i potencjałów obszaru doprowadziły do sformułowania wizji, która ma zostać osiągnięta w wyniku realizacji Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży.

Misja Gminy Trzydnik Duży: Gmina Trzydnik Duży stawia na zrównoważony rozwój, który harmonijnie łączy ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego z nowoczesnymi rozwiązaniami w zakresie infrastruktury, edukacji i gospodarki. Osiąga to poprzez tworzenie przyjaznego i bezpiecznego środowiska dla mieszkańców, wspieranie lokalnej przedsiębiorczości oraz inwestowanie w nowoczesną infrastrukturę i rozwój społeczny. Gmina sprzyja współlistnieniu tradycji z postępem, umożliwiając mieszkańcom pełne wykorzystanie ich potencjału w zdrowym i bezpiecznym otoczeniu.

Wizja Gminy Trzydnik Duży: W 2030 roku Gmina Trzydnik Duży jest nowoczesnym, dynamicznie rozwijającym się obszarem, który skutecznie łączy swoje bogate dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze z innowacyjnymi technologiami. Dzięki przeprowadzonym inwestycjom w infrastrukturę, edukację oraz ochronę środowiska, gmina zapewnia mieszkańcom wysoką jakość życia w zdrowym, bezpiecznym i estetycznym otoczeniu. Trzydnik Duży stał się atrakcyjnym miejscem do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej, przyciągając inwestorów oraz turystów szeroką ofertą kulturalną, rekreacyjną i turystyczną. Dzięki zaangażowaniu w zrównoważony rozwój, samowystarczalność energetyczną oraz aktywną współpracę społeczną, Gmina Trzydnik Duży wyróżnia się jako regionalny lider w dziedzinie innowacji i odpowiedzialnego zarządzania zasobami.

Sformułowana wizja strategiczna przedstawia obraz gminy jako atrakcyjnego miejsca do życia dla przedstawicieli wszystkich pokoleń. Mieszkańcy mają zapewniony wysoki poziom życia w nowoczesnym, bezpiecznym, rozwiniętym gospodarczo i infrastrukturalnie, ale jednocześnie czystym i ekologicznym środowisku. Wizja podkreśla więc, że Gminę Trzydnik Duży zamieszkują ludzie aktywni, otwarci, serdeczni, którzy wraz z władzami lokalnego samorządu dbają o zrównoważony rozwój dla wspólnych korzyści.

W nawiązaniu do sformułowanej wizji, zaproponowano trzy cele strategiczne oraz uszczegóławiające je cele operacyjne. Cele określone są w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Opisuja przejście od sytuacji wyjściowej do sytuacji pożądanej.

Odpowiadają one na potrzeby rozwojowe Gminy Trzydnik Duży oraz mają stanowić odpowiedź na problemy i potencjały obszaru. Identyfikacja kluczowych zmian niezbędnych do realizacji założonych celów rozwojowych pozwoli na określenie najważniejszych kierunków interwencji, a następnie instrumentów realizacyjnych (w tym projektów). Instrumenty realizacyjne będą przypisane do poszczególnych celów i kierunków interwencji.

Struktura celów w Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży tworzy logicznie powiązany, spójny system odpowiadający na poszczególne kategorie problemowe. Realizacja zaplanowanych kierunków działań powinna zapewniać osiągnięcie celów operacyjnych wskazanych w ramach trzech głównych celów strategicznych. Należy również zaznaczyć, że kierunki działań planowane w ramach poszczególnych celów wzajemnie się przenikają i uzupełniają. Niejednokrotnie będą mogły zostać zrealizowane dzięki projektom łączącym kilka celów operacyjnych wzmacniając tym samym możliwość uzyskania efektu synergii.

Tabela 14. Układ celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań.

	Cel Operacyjny	Przedsięwzięcia
Cel Strategiczny 1 - WZROST ATRAKCYJNOŚCI PRZESTRZENI NA OBSZARZE GMINY	Cel operacyjny 1.1.	
	Budowa i infrastruktury drogowej, ścieżek rowerowych, chodników, oświetlenia ulicznego, placów postojowych i zatok PKS.	• Remont, przebudowa, budowa i modernizacja dróg publicznych, wewnętrznych i transportu rolnego; • Remont, przebudowa, budowa i modernizacja chodników; • Remont, przebudowa, budowa i modernizacja oświetlenia ulicznego; • Dedykowane oświetlenie solarne na skrzyżowaniach dróg i miejscach o podwyższonym zagrożeniu; • Budowa i modernizacja wiat przystankowych;

	• Budowa miejsc parkingowych przy budynkach użyteczności publicznej; • Wymiana oznakowania dróg gminnych.
Cel operacyjny 1.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	• Utworzenie Centrum Spotkań Kultur w Rzeczycy Ziemiańskiej poprzez rozbudowę oraz przebudowę istniejącego budynku remizy OSP • Adaptacja budynku po byłej szkole podstawowej w Łychowie Gościeradowskim; • Adaptacja budynku po byłej szkole podstawowej w Rzeczycy Księżej; • Renowacja zabytkowych kościołów: w Rzeczycy Księżej, Rzeczycy Ziemiańskiej i Olbiciu; • Modernizacja terenów zdegradowanych;
Cel operacyjny 1.3. Infrastruktura wykorzystująca lokalne zasoby, służąca mieszkańcom i turystom	• Modernizacja hali sportowo-widowiskowej przy SP w Trzydniku Dużym; • Modernizacja istniejących oraz budowa nowych placów zabaw; • Modernizacja oraz doposażenie obiektów pełniących funkcje kulturalne; • Rozbudowa przebudowa budynku remizy OSP w Węglisku ze zmianą sposobu użytkowania na świetlicę wiejską oraz infrastrukturą techniczną; • Doposażenie jednostek OSP działających na terenie gminy w specjalistyczny sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i katastrof; • Wymiana taboru pojazdów gminy i jednostek OSP z terenu gminy ; • Identyfikacja walorów turystycznych; • Wykreowanie i budowa produktu turystycznego;

		• Prowadzenie skutecznych działań promocyjnych zachęcających turystów do korzystania z pakietu usług oferowanych w ramach rozwijanego produktu turystycznego; • Działania na rzecz zwiększenia liczby miejsc noclegowych w gminie; • Animowanie usług małej gastronomii promującej lokalne produkty; • Budowa oraz organizacja tematycznych szlaków pieszych i rowerowych (m.in. historycznych, przyrodniczych, kulturowych, wież widokowych) wraz z infrastrukturą towarzyszącą (przystanki, toalety).
	Cel operacyjny 1.4. Współpraca z innymi samorządami, przedsiębiorcami i światem nauki	• Zawieranie porozumień z innymi gminami w celu zwiększenia możliwości uzyskania dofinansowania na realizację działań prorozwojowych; • Współpraca z samorządami z innych państw, organizacja spotkań, wyjazdów studyjnych, wymiany dzieci i młodzieży; • Udział gminy w realizacji projektów partnerskich w wymiarze krajowym i międzynarodowym pozwalających na pozyskiwanie nowej wiedzy i umiejętności, testowanie nowych rozwiązań, a także wymianę doświadczeń oraz pozyskiwania środków finansowych; • Współpraca partnerska z podmiotami o charakterze reintegracyjnym w realizacji działań na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych.

	Cel operacyjny 2.1. Odpowiadająca potrzebom edukacja	• Doposażenie istniejących placówek oświatowych w sprzęt oraz wyposażenie niezbędne do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia; • Rozszerzenie oferty edukacyjnej placówek przedszkolnych o dodatkowe zajęcia, zwiększające szanse edukacyjne dzieci oraz kompensujące stwierdzone deficyty; • Rozwój w ramach kształcenia ogólnego kluczowych kompetencji wśród uczniów; • Rozwijanie indywidualnych umiejętności uczniów, szczególnie uczniów uzdolnionych oraz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i predyspozycjach sportowych; • Organizacja współpracy i wymiany młodzieży szkolnej z placówkami oświatowymi innych państw; • Rozwój spójnego systemu doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla młodzieży szkolnej; • Współpraca z placówkami kształcenia ustawicznego i praktycznego w zakresie zachęcania osób dorosłych do podnoszenia swoich kompetencji i umiejętności; • Wspieranie podnoszenia kwalifikacji kadry pedagogicznej placówek oświatowych; • Niwelowanie barier architektonicznych dla osób niepełnosprawnych w budynkach użyteczności publicznej; • Edukacja na rzecz zdrowego i aktywnego trybu życia, regularnych badań; • Edukacja w placówkach oświatowych programów edukacyjnych mających na celu m. in. przeciwdziałanie różnego rodzaju uzależnieniom i przemocy w szkole, promocję zdrowych nawyków żywieniowych oraz aktywnego trybu życia.
	Cel operacyjny 2.2. Lepsza administracja	• Elektroniczne usługi publiczne i dostęp do informacji przestrzennej dla mieszkańców; • Budowa i rozbudowa sieci dostępowej do Internetu o przepustowości co najmniej 300 Mb/s;

		• Kontynuacja wyposażania gospodarstw domowych, zagrożonych wykluczeniem z aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym, w sprzęt komputerowy i oprogramowanie; • Tworzenie i rozwój cyfrowych zasobów gminy (m.in. w zakresie mienia i nieruchomości, planowania przestrzennego, kultury, edukacji, turystyki); • Rozwój e-administracji - zakup sprzętu i oprogramowania dla jednostek gminnych; • Promowanie transparentności w pracy urzędu; • Rozwój w Urzędzie Gminy systemu zarządzania satysfakcją klienta - opracowanie standardów i systemu obsługi klientów urzędu; • Wdrożenie systemu ewaluacji usług publicznych w gminie, w tym ich dostępności i jakości; • Działania prowadzące do rozwoju elektronicznej administracji i usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną; • Wzmocnienie potencjału administracji poprzez doskonalenie kadr samorządowych – udział pracowników w szkoleniach i kursach; • Zapewnienie dostępności budynków użyteczności publicznej - remont, modernizacja budynków stanowiących własność gminy; • Przygotowanie i wdrożenie modelu obejmującego metody i narzędzia konsultacji i partycypacji publicznej w kształtowaniu polityki rozwoju lokalnego; • Wdrożenie efektywnego modelu zarządzania kompetencjami kadr uwzględniającego; • Monitorowanie luk kompetencyjnych i potrzeb szkoleniowych pracowników.
	Cel operacyjny 2.3. Rozwój kultury i	✓ • Renowacja zabytków ruchomych; • Kultywowanie lokalnych tradycji;

	zachowanie dziedzictwa kulturowego	• Stworzenie stałej, szerokiej oferty imprez kulturalnych; • Organizacja święta plonów; • Realizacja projektów mających na celu zwiększenie dostępu mieszkańców gminy do kultury – wyjazdy do kina, teatru, organizacja wystaw, warsztatów malarskich, rysunku; • Wspieranie inicjatyw lokalnych (stowarzyszenia, kluby, koła gospodyń wiejskich) oraz tworzenie warunków do ich powstawania; • Zlecanie zadań publicznych w ramach działalności statutowej; • Organizacja cyklicznych imprez i wydarzeń kulturalnych w pełni wykorzystujących lokalne dziedzictwo kulturowe i tradycje, które z jednej strony będą stanowiły element promocji gminy na zewnątrz, a z drugiej natomiast świetną okazję do integracji lokalnej społeczności; • Budowanie świadomości lokalnej mieszkańców; • Tworzenie i rozwój miejsc spotkań mieszkańców, z wykorzystaniem istniejących miejsc użyteczności publicznej; • Opracowanie programów działalności animacyjnej świetlic wiejskich; • Pobudzanie tożsamości lokalnej – edukacja lokalna w szkołach i zwiększanie wiedzy o gminie.
	Cel operacyjny 2.4. Nowoczesna infrastruktura sportowa	• Modernizacja stadionu sportowego w Trzydniku Dużym wraz z budową zadaszonych trybun oraz budową zaplecza sanitarno – szatniowego; • Tworzenie miejsc rekreacji ruchowej na terenie gminy, w tym m.in. budowa siłowni zewnętrznych ; • Modernizację boisk sportowych na terenie gminy;

	Cel operacyjny 2.5. Wsparcie opieki zdrowotnej i senioralnej	• Rozwój placówek opiekuńczych i infrastruktury społecznej; • Organizacja usług społecznych i opiekuńczych dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami; • Zapewnienie wsparcia seniorom – organizacja miejsc spotkań dla seniorów np. na bazie świetlic wiejskich; • Współpraca partnerska z podmiotami o charakterze reintegracyjnym w realizacji działań na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych; • Realizacja przez instytucje pomocy społecznej, programów przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w rodzinie działania prewencyjne, edukacyjne i profilaktyczne wśród dzieci i młodzieży.
	Cel operacyjny 2.6. Diagnoza i rozwiązywanie problemów społecznych oraz wsparcie aktywności społecznej	• Przeprowadzanie wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci i młodzieży z terenu Gminy; • Wsparcie działań kulturalnych realizowanych przez KGW; • Doradztwo zawodowe dla klientów GOPS; • Szkolenia podnoszące kwalifikacje zawodowe beneficjentów GOPS; • Szkolenia z zakresu wypalenia zawodowego pracowników GOPS; • Rozwój ekonomii społecznej – tworzenie pilotażowych przedsiębiorstw (spółdzielni socjalnych); • Współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców; • Zwiększanie świadomości pracodawców z zakresu możliwości finansowania rozwoju zasobów ludzkich i rozwoju kompetencji w organizacjach;

		• Wsparcie organizacji i realizacji szkoleń mających na celu podnoszenie kwalifikacji i kompetencji grup defaworyzowanych (m.in. osób powyżej 50 r.ż, niepełnosprawnych, młodych osób niepracujących i nieuczących się) w szczególności w zakresie nowoczesnych technologii oraz kompetencji językowych; • Edukacja ekonomiczna mieszkańców m.in. poprzez realizację zajęć warsztatowych z zakresu przedsiębiorczości i kreatywności w szkołach podstawowych; • Organizacja staży i praktyk zawodowych; • Realizacja kompleksowych programów na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową; • Poprawianie warunków życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz ich integracja ze społeczeństwem - rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia (w tym placówek wsparcia dziennego oraz środowiskowego), tworzenie warunków do opieki domowej; • Wsparcie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz w zakresie profilaktyki problemów alkoholowych; • Rozwój usług uzupełniających i wspierających rolę rodziny, w tym rozwój ośrodków wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży; • Współpraca z GOPS oraz instytucjami rynku pracy w realizacji zintegrowanych programów i działań na rzecz usamodzielniania wychowanków opuszczających pieczę zastępczą; • Wsparcie i aktywizacja społeczno-zawodowa osób niepełnosprawnych; • Współpraca z zakładami opieki zdrowotnej w zakresie organizowania i wspierania akcji
--	--	--

		oraz programów profilaktycznych, w tym kierowanych do osób w wieku aktywności zawodowej; • Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
Cel Strategiczny 3 – POPRAWA STANU ŚRODOWISKA NATURALNEGO	Cel operacyjny 3.1. Budowa i modernizacja infrastruktury wodno-kanalizacyjnej	• Budowa sieci kanalizacyjnej na terenie gminy; • Rozbudowa sieci wodociągowej; • Budowa stacji uzdatniania wody na terenie Gminy ; • Budowa, przebudowa, modernizacja przydomowych oczyszczalni ścieków.
	Cel operacyjny 3.2. Termomodernizacja budynków	• Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej; ; • Termomodernizacja budynków szkół podstawowych w Rzeczycy Ziemiańskiej i Olbiciu
	Cel operacyjny 3.3. Zachowanie i waloryzacja zasobów przyrodniczych	• Ochrona jakości wód w tym racjonalna gospodarka nawozami i środkami ochrony roślin; • Zwiększenie zasobów leśnych; • Edukacja lokalnej społeczności w obszarze ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju; • Utworzenie małej infrastruktury służącej obserwacji przyrodniczej oraz ścieżek przyrodniczych i wiat dla turystów; • Rozbudowa małej infrastruktury turystycznej, służącej udostępnieniu na cele turystyczne obszarów cennych przyrodniczo; • Zwiększanie świadomości i wiedzy mieszkańców w zakresie ładu przestrzennego i estetyki miejsca zamieszkania;
	Cel operacyjny 3.4. Samowystarczalność energetyczna gminy, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i wsparcie	• Rozwój odnawialnych źródeł energii i magazynów energii; • Energooszczędne i inteligentne oświetlenie.

Cel Strategiczny 4 – WZROST PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I POPRAWA STANU LOKALNEJ GOSPODARKI	odporności na zmiany klimatu	
Cel operacyjny 3.1. Nowoczesna biogospodarka, w tym w szczególności rolnictwo, przetwórstwo rolno- spożywcze i rybactwo		• Poprawa efektywności działalności gospodarstw rolnych poprzez wspieranie modernizacji sprzętu i budynków, poprawę struktury agrarnej, poprawę jakości produkcji oraz zróżnicowanie kierunków produkcji rolnej (biopaliwa, energia odnawialna); • Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej np. agroturystyki; • Modernizacja targowiska przeznaczonego do sprzedaży produktów lokalnych; • Rozwój istniejących firm z branży przetwórstwa rolno-spożywczego, wykorzystującego lokalne zasoby produkcji rolnej - wsparcie potencjalnych przedsiębiorców poprzez udzielanie odpowiedniej informacji oraz pomocy w procesie inwestycyjnym; • Tworzenie nowych, małych, lokalnych firm przetwórczych; • Uczestnictwo producentów w targach, spotkaniach informacyjnych i działaniach handlowych; • Tworzenie spółdzielni socjalnych wykorzystujących zdrową żywność i produkty ekologiczne; • Promocja podmiotów produkujących zdrową żywność; • Pomoc w tworzeniu lokalnych grup producenckich, wspólnie promujących swoje produkty i usługi; • Stworzenie i wypromowanie produktu lokalnego poprzez organizację różnorodnych inicjatyw m.in. stworzenie systemu informacyjnego o produkcie (strona internetowa, ulotki); • Współdziałanie z Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego pod kątem transferu wiedzy, organizacji

		działań wspierających producentów rolnych w przystępowaniu do systemów jakości; • Korzystanie z dobrych praktyk innych, którzy działają w danej dziedzinie (przetwórstwa, produkcji) – współpraca z regionalnymi ośrodkami, klastrami rolniczymi, organizacja spotkań i warsztatów z przedsiębiorcami powiatu i okolicznych gmin; • Wspieranie dostosowania profilu niektórych gospodarstw rolnych do potrzeb turystów oraz wczasowiczów - uprawa owoców, warzyw, hodowla drobnego inwentarza; • Promocja szkoleń zawodowych i nabywania umiejętności przez rolników oraz właścicieli lasów w zakresie prowadzonej produkcji, ochrony środowiska oraz marketingu swoich produktów i usług.
	Cel operacyjny 3.2. Rozwinięta infrastruktura gospodarcza	• Aktualizacja Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego i opracowanie Planu Ogólnego zgodnie z potrzebami inwestycyjnymi; • Stworzenie systemu zachęt podatkowych dla przedsiębiorców; • Pomoc w zakresie pozyskiwania dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej; • Tworzenie nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe i działalność usługową i produkcyjną; • Współpraca gminy z Powiatowym Urzędem Pracy oraz innymi instytucjami rynku pracy w zakresie realizacji wspólnych projektów nastawionych na aktywizację zawodową lub reorientację zawodową pozostałych bez pracy, szczególnie osób młodych i osób długotrwale bezrobotnych.

	Cel operacyjny 3.3. Rozwój marki gminy i jej dalsza promocja gminy	• Przygotowanie kompleksowej oferty inwestycyjnej; • Opracowanie spójnej strategii działań marketingowych gminy (spójny system identyfikacji wizualnej tj. zespołu reguł i zaprojektowanych wzorców, których zadaniem będzie utrwalenie spójnego wizerunku gminy na zewnątrz); • Prowadzenie aktywnych działań marketingowych, mających na celu kreowanie dobrego wizerunku gminy jako atrakcyjnego miejsca dla turystów m.in. organizacja profesjonalnych akcji promocyjnych i akcji specjalnych – eventów, imprez plenerowych promujących walory kulturowe i przyrodnicze oraz produkty regionalne, stosowanie na gadżetach zaprojektowanego wzoru utrwalającego spójny wizerunek gminy; • Promocja turystyczna gminy w ramach współpracy ponadlokalnej (krajowej i międzynarodowej); • Opracowanie wydawnictw promujących walory gminy.
--	---	--

Źródło: Opracowanie własne.

Cele oraz przedsięwzięcia oznaczają zakres niezbędnych interwencji, które powinny być podejmowane wspólnie przez samorząd oraz jego partnerów publicznych, społecznych i gospodarczych. Odpowiadają na pytanie „co należy zrobić?”, aby w ramach wybranych celów strategicznych osiągnąć założone cele operacyjne. Kierunki działań (zwane też zadaniami, działaniami, kierunkami interwencji – w zależności od stopnia ich szczegółowości) są podstawą wdrażania strategii. Wskazanie w strategii kierunków działań lub tam gdzie to jest możliwe, konkretnych działań jest zatem bardzo istotnym elementem prac nad dokumentem strategicznym. W kolejnych rozdziałach zostaną określone również oczekiwane rezultaty planowanych działań oraz wskaźniki monitorujące ich osiągnięcie.

Cel Strategiczny 1 - Zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznej

Celem strategicznym jest podniesienie atrakcyjności przestrzeni publicznej w Gminie Trzydnik Duży poprzez rozwój i modernizację infrastruktury. Działania obejmują budowę i modernizację dróg, chodników, ścieżek rowerowych, a także rozbudowę oświetlenia ulicznego oraz miejsc parkingowych. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów oraz rozwój infrastruktury kulturalnej i sportowej mają na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz podniesienie atrakcyjności gminy dla turystów i inwestorów. Współpraca z innymi samorządami, przedsiębiorcami oraz instytucjami naukowymi wspiera te działania, umożliwiając efektywniejsze pozyskiwanie funduszy i realizację wspólnych projektów.

Cel Strategiczny 2 - Poprawa jakości życia mieszkańców

Celem strategicznym jest podniesienie jakości życia mieszkańców Gminy Trzydnik Duży poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej, sportowej, kulturalnej oraz społecznej. Inwestycje w edukację obejmują rozbudowę placówek oświatowych, modernizację obiektów sportowych oraz rozszerzenie oferty edukacyjnej, co ma na celu podniesienie kompetencji mieszkańców i zwiększenie ich szans na rynku pracy. Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej i usług społecznych, a także wsparcie dla seniorów i osób niepełnosprawnych, ma na celu stworzenie przyjaznego i integracyjnego środowiska. Wspieranie aktywności społecznej oraz rozwój kultury i dziedzictwa kulturowego przyczyniają się do budowania silnej tożsamości lokalnej i społecznej.

Cel Strategiczny 3 - Ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego

Celem strategicznym jest ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego w Gminie Trzydnik Duży poprzez rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, termomodernizację budynków oraz ochronę i waloryzację zasobów przyrodniczych. Działania obejmują budowę i modernizację sieci wodociągowych i kanalizacyjnych, termomodernizację budynków użyteczności publicznej oraz rozwój odnawialnych źródeł energii. Dążenie do samowystarczalności energetycznej gminy oraz działania na rzecz adaptacji do zmian klimatycznych mają na celu zwiększenie odporności na negatywne skutki zmian klimatu i poprawę jakości życia mieszkańców.

Cel Strategiczny 4 - Wzrost przedsiębiorczości i rozwój lokalnej gospodarki

Celem strategicznym jest wspieranie rozwoju gospodarczego Gminy Trzydnik Duży poprzez

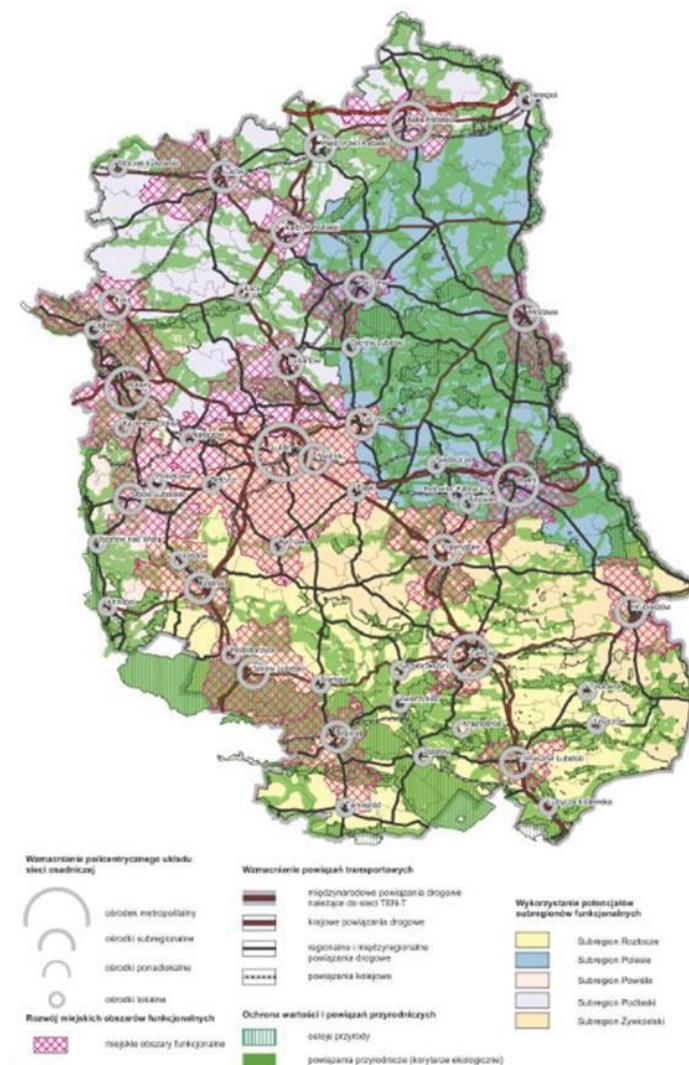

promowanie przedsiębiorczości, modernizację sektora rolniczego oraz rozwój biogospodarki. Działania te obejmują wspieranie modernizacji gospodarstw rolnych, rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego oraz agroturystyki. Inwestycje w infrastrukturę gospodarczą oraz promocja gminy jako atrakcyjnego miejsca do inwestycji mają na celu przyciągnięcie nowych przedsiębiorstw i zwiększenie liczby miejsc pracy. Rozwój marki gminy i jej promocja na zewnątrz wspierają budowanie pozytywnego wizerunku gminy i wzmacnianie jej pozycji na rynku lokalnym i regionalnym.

9. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

Struktura funkcjonalno-przestrzenna Trzydnik Duży to element strategii rozwoju wymagany na podstawie zapisów ustawy o samorządzie gminnym. Składa się z dwóch powiązanych ze sobą elementów tj. modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie. Podczas prac nad niniejszym elementem wykorzystano informacje zawarte w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Trzydnik Duży oraz zadbano o wymaganą zgodność z modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego

Rysunek 8. Struktura funkcjonalno-przestrzenna województwa lubelskiego.

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej woj. lubelskiego określa przestrzenne ramy planowanych w strategii wojewódzkiej działań rozwojowych w regionie. Jednocześnie stanowi płaszczyznę koordynacji przedsięwzięć w przenikających się układach funkcjonalnych tj. układzie naturalnym i antropogenicznym. Uwzględniając zagospodarowanie oraz występujące zasoby i potencjały, PZPWL wskazuje podstawowe elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej, dla których określa się elementy rozwojowe oraz wskazuje działania służące utrzymaniu i wzmacnianiu ich funkcji w odniesieniu do: elementów węzłowych i liniowych układu antropogenicznego, elementów węzłowych i pasmowych układu naturalnego, elementów obszarowych przenikania się układu naturalnego i antropogenicznego. Istnieje zatem potrzeba wzmacniania spójności i rozwijania powiązań funkcjonalnych w wymiarze regionalnym w ramach modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego.

Głównymi elementami struktury przestrzennej Gminy Trzydnik Duży są: tereny zurbanizowane (głównie zabudowy zagrodowej a także zabudowy mieszkaniowej, usługowej, produkcyjnej oraz terenów komunikacyjnych) oraz tereny otwarte – w przewarżającej części tereny rolnicze, a także doliny rzek, lasy, zadrzewienia i zakrzewienia.

10. OCZEKIWANE REZULTATY I WSKAŹNIKI DLA PLANOWANYCH DZIAŁAŃ

Strategia Rozwoju Gminy Trzydnik Duży koncentruje się na stojących przed nią wyzwaniach. Cele Strategiczne odnoszą się do trzech najważniejszych obszarów problemowych. Ich realizacja pozwoli m. in. na utrwalenie pozycji Gminy Trzydnik Duży jako sprawnej jednostki samorządu terytorialnego, a jednocześnie miejsca przyjaznego do życia, które cechuje się atrakcyjnym otoczeniem.

Oczekiwane rezultaty wskazują jakie efekty zaplanowanych działań zostaną osiągnięte w ramach wymienionych Celów Strategicznych i operacyjnych. Strategia określa jakie zmiany są potrzebne, aby osiągnięcie założonych celów było możliwe. Należy wśród nich wskazać zmiany o charakterze organizacyjnym (zmiany instytucjonalne, zmiany sposobu i zakresu funkcjonowania), zmiany o charakterze regulacyjnym (określenie norm, procedur, zasad itp.),

zmiany w zakresie zasobów materialnych i niematerialnych (infrastruktura, kadry, umiejętności itp.). Rezultaty zaplanowanej interwencji będą mierzone za pomocą wskaźników związanych bezpośrednio z opracowaną diagnozą obszaru wsparcia oraz określonych na poziomie każdego z Celów Strategicznych. Tak jak cele strategiczne i operacyjne, rezultaty również są weryfikowalne i możliwe do zmierzenia za pomocą poniższych wskaźników. Źródłem informacji będą zestawienia Głównego Urzędu Statystycznego oraz dane gromadzone przez Gminę Trzydnik Duży.

Poniższa tabela zawiera zbiór wskaźników monitoringowych dla Strategii Trzydnik Duży 2030. Jako wartość bazową przyjęto rok 2023. Poszczególne wskaźniki rozwojowe mają określoną wartość bazową. Wskaźniki o charakterze statystycznym, mają wskazane konkretne wartości, zgodnie ze stanem na 2023. Natomiast pozostałe wskaźniki, które odnoszą się wprost do działań podejmowanych w ramach niniejszej strategii, mają określoną wartość początkową na poziomie 0. Proces monitorowania niniejszych wskaźników będzie polegał na weryfikacji, czy realizowane w ramach strategii działania, wywierają wpływ na określone wskaźniki monitoringowe przypisane do poszczególnych Celów Strategicznych.

Tabela 15. Wskaźniki monitoringowe.

Cel Strategiczny	Wskaźnik rozwojowy	Wartość bazowa 2023	Oczekiwany trend	Źródło danych
CEL STRATEGICZNY 1. WZROST ATRAKCYJNOŚCI PRZESTRZENI NA OBSZARZE GMINY	• Długość zmodernizowanych dróg (w kilometrach) – mierzy postęp w modernizacji infrastruktury drogowej.	0	Wzrost	Dane JST
	• Długość nowo wybudowanych ścieżek rowerowych (w kilometrach) – wskazuje na rozwój infrastruktury rowerowej w gminie.	0	Wzrost	Dane JST
	• Liczba zrewitalizowanych obszarów zdegradowanych – mierzy postęp w zakresie rewitalizacji przestrzeni publicznych.	0	Wzrost	Dane JST
	• Liczba zainstalowanych lamp ulicznych zasilanych energią odnawialną – wskaźnik rozwoju zrównoważonego oświetlenia publicznego.	0	Wzrost	Dane JST
CEL STRATEGICZNY 2. LEPSZA JAKOŚĆ	• Liczba zmodernizowanych placówek edukacyjnych – wskaźnik poprawy infrastruktury oświatowej.	0	Wzrost	Dane JST
	• Liczba mieszkańców objętych usługami opiekuńczymi – monitoruje dostępność usług społecznych i opiekuńczych.	0	Wzrost	Dane JST

USŁUG PUBLICZNYCH I WZMACNIANIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO CEL STRATEGICZNY 3. POPRAWA STANU ŚRODOWISKA NATURALNEGO	• Liczba zrealizowanych projektów zdrowotnych – mierzy liczbę inicjatyw mających na celu poprawę zdrowia mieszkańców.	0	Wzrost	Dane JST
	• Liczba osób uczestniczących w programach aktywności społecznej – wskaźnik zaangażowania społecznego mieszkańców.	0	Wzrost	Dane JST
	• Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów sportowych – monitoruje rozwój infrastruktury sportowej w gminie.	0	Wzrost	Dane JST
	• Liczba zrealizowanych projektów termomodernizacyjnych – monitoruje postępy w zakresie poprawy efektywności energetycznej budynków.	0	Wzrost	Dane JST
	• Procent gospodarstw domowych podłączonych do sieci kanalizacyjnej – wskaźnik rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.	0	Wzrost	Dane JST
	• Liczba zalesionych obszarów – mierzy działania na rzecz ochrony i rozwoju terenów zielonych.	0	Wzrost	Dane JST
	• Liczba zainstalowanych instalacji odnawialnych źródeł energii – wskaźnik rozwoju energetyki odnawialnej.	0	Wzrost	Dane JST
	• Ilość zebranych odpadów segregowanych (w tonach) – mierzy efektywność systemu gospodarki odpadami.	0	Wzrost	Dane JST

CEL STRATEGICZNY 4. WZROST PRZEDSIĘWZIEMCZOŚCI I POPRAWA STANU	• Liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych w gminie – wskaźnik wzrostu aktywności gospodarczej.	0	Wzrost	Dane JST
	• Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku nowych inwestycji – mierzy wpływ inwestycji na rynek pracy.	0	Wzrost	Dane JST
	• Procent powierzchni terenów inwestycyjnych wykorzystanych pod działalność gospodarczą – mierzy stopień zagospodarowania terenów inwestycyjnych.	0	Wzrost	Dane JST

LOKALNEJ GOSPODAR KI	• Liczba zorganizowanych wydarzeń promujących lokalne produkty i usługi – wskaźnik aktywności marketingowej gminy.	0	Wzrost	Dane JST
-------------------------------------	--	---	--------	----------

Źródło: opracowanie własne.

Cel Strategiczny 1 - Wzrost atrakcyjności przestrzeni na obszarze gminy

Długość zmodernizowanych dróg (w kilometrach): Ten wskaźnik mierzy postęp w zakresie modernizacji infrastruktury drogowej na terenie gminy. Modernizacja dróg jest kluczowa dla poprawy komunikacji, bezpieczeństwa oraz dostępności obszarów mieszkalnych i usługowych. Zwiększenie długości zmodernizowanych dróg pozytywnie wpływa na komfort życia mieszkańców oraz atrakcyjność gminy dla inwestorów.

Długość nowo wybudowanych ścieżek rowerowych (w kilometrach): Wskaźnik ten wskazuje na rozwój infrastruktury rowerowej, co jest istotne dla promowania ekologicznych form transportu oraz aktywnego stylu życia. Budowa nowych ścieżek rowerowych przyczynia się do zwiększenia mobilności mieszkańców, poprawy jakości środowiska oraz atrakcyjności gminy jako miejsca przyjaznego dla rowerzystów.

Liczba zrewitalizowanych obszarów zdegradowanych: Ten wskaźnik mierzy postęp w zakresie rewitalizacji przestrzeni publicznych i terenów zdegradowanych. Rewitalizacja ma na celu przywrócenie wartości użytkowych oraz estetycznych tych terenów, co sprzyja poprawie jakości życia mieszkańców oraz podnosi walory estetyczne gminy. Zrewitalizowane obszary mogą stać się atrakcyjnymi miejscami dla lokalnych społeczności oraz turystów.

Liczba zainstalowanych lamp ulicznych zasilanych energią odnawialną: Wskaźnik ten monitoruje rozwój zrównoważonego oświetlenia publicznego. Instalacja lamp zasilanych energią odnawialną, taką jak energia słoneczna, przyczynia się do zmniejszenia emisji CO₂ oraz obniżenia kosztów eksploatacyjnych oświetlenia ulicznego. Jest to również wyraz dbałości gminy o środowisko naturalne i zrównoważony rozwój.

Cel Strategiczny 2 - Lepsza jakość usług publicznych i wzmacnianie kapitału społecznego

Liczba zmodernizowanych placówek edukacyjnych: Wskaźnik ten mierzy poprawę infrastruktury oświatowej w gminie. Modernizacja szkół i przedszkoli ma na celu zapewnienie lepszych warunków do nauki i rozwoju dzieci oraz młodzieży. Inwestycje w edukację są fundamentem dla przyszłego rozwoju społeczności lokalnej, wpływając na jej poziom wykształcenia i kwalifikacji.

Liczba mieszkańców objętych usługami opiekuńczymi: Ten wskaźnik monitoruje dostępność i rozwój usług społecznych i opiekuńczych w gminie. Zwiększenie liczby osób objętych takimi usługami wskazuje na poprawę wsparcia dla grup wymagających szczególnej troski, takich jak seniorzy, osoby niepełnosprawne oraz najubożsi. Dzięki temu wskaźnikowi można ocenić efektywność polityki społecznej gminy.

Liczba zrealizowanych projektów zdrowotnych: Wskaźnik ten mierzy liczbę inicjatyw mających na celu poprawę zdrowia mieszkańców. Projekty zdrowotne mogą obejmować programy profilaktyczne, kampanie edukacyjne oraz bezpłatne badania medyczne. Wzrost liczby takich projektów świadczy o trosce gminy o zdrowie swoich mieszkańców i podnoszenie świadomości na temat zdrowego stylu życia.

Liczba osób uczestniczących w programach aktywności społecznej: Wskaźnik ten pokazuje poziom zaangażowania społecznego mieszkańców. Programy aktywności społecznej mogą obejmować inicjatywy kulturalne, sportowe, edukacyjne oraz wolontariackie. Wzrost liczby uczestników tych programów świadczy o rosnącym zainteresowaniu mieszkańców aktywnym uczestnictwem w życiu społeczności lokalnej oraz o skuteczności działań integracyjnych.

Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów sportowych: Wskaźnik ten monitoruje rozwój infrastruktury sportowej w gminie. Budowa nowych lub modernizacja istniejących obiektów sportowych, takich jak boiska, hale sportowe czy siłownie zewnętrzne, wpływa na poprawę dostępności do sportu i rekreacji dla mieszkańców. Jest to kluczowe dla promowania zdrowego stylu życia oraz integracji społecznej.

Cel Strategiczny 3 - Poprawa stanu środowiska naturalnego

Liczba zrealizowanych projektów termomodernizacyjnych: Wskaźnik ten monitoruje postępy w zakresie poprawy efektywności energetycznej budynków w gminie. Termomodernizacja budynków prowadzi do zmniejszenia zużycia energii oraz emisji gazów cieplarnianych, co przyczynia się do ochrony środowiska i obniżenia kosztów utrzymania budynków.

Procent gospodarstw domowych podłączonych do sieci kanalizacyjnej: Ten wskaźnik mierzy rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w gminie. Wzrost procentu gospodarstw domowych podłączonych do sieci kanalizacyjnej świadczy o poprawie warunków sanitarnych oraz ochronie lokalnych zasobów wodnych przed zanieczyszczeniem.

Liczba zalesionych obszarów: Wskaźnik ten mierzy działania na rzecz ochrony i rozwoju terenów

zielonych w gminie. Zalesianie obszarów przyczynia się do zwiększenia bioróżnorodności, poprawy jakości powietrza oraz ochrony gleby przed erozją. Jest to istotny element zrównoważonego rozwoju gminy.

Liczba zainstalowanych instalacji odnawialnych źródeł energii**: Ten wskaźnik monitoruje rozwój energetyki odnawialnej w gminie. Wzrost liczby instalacji OZE, takich jak panele fotowoltaiczne czy turbiny wiatrowe, przyczynia się do zmniejszenia zależności od konwencjonalnych źródeł energii oraz redukcji emisji CO₂.

Ilość zebranych odpadów segregowanych (w tonach): Wskaźnik ten mierzy efektywność systemu gospodarki odpadami w gminie. Wzrost ilości segregowanych odpadów świadczy o rosnącej świadomości ekologicznej mieszkańców oraz skuteczności działań edukacyjnych i organizacyjnych w zakresie zarządzania odpadami.

Cel Strategiczny 4 - Wzrost przedsiębiorczości i poprawa stanu lokalnej gospodarki

Liczba nowych przedsiębiorstw zarejestrowanych w gminie: Wskaźnik ten mierzy wzrost aktywności gospodarczej na terenie gminy. Wzrost liczby nowo zarejestrowanych przedsiębiorstw wskazuje na poprawę warunków dla rozwoju biznesu oraz zwiększenie atrakcyjności gminy dla inwestorów.

Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku nowych inwestycji: Ten wskaźnik mierzy wpływ nowych inwestycji na rynek pracy w gminie. Zwiększenie liczby miejsc pracy przyczynia się do zmniejszenia bezrobocia oraz poprawy sytuacji ekonomicznej mieszkańców.

Procent powierzchni terenów inwestycyjnych wykorzystanych pod działalność gospodarczą**: Wskaźnik ten mierzy stopień zagospodarowania terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą. Wysoki procent wykorzystania tych terenów świadczy o skutecznej polityce inwestycyjnej gminy oraz o zainteresowaniu inwestorów.

Liczba zorganizowanych wydarzeń promujących lokalne produkty i usługi: Ten wskaźnik monitoruje aktywność marketingową gminy. Wzrost liczby wydarzeń promocyjnych, takich jak targi, festiwale czy kampanie promocyjne, sprzyja rozwojowi lokalnej gospodarki, zwiększa świadomość na temat lokalnych produktów i usług oraz wspiera przedsiębiorczość.

11. SPÓJNOŚĆ Z CELAMI POLITYKI EUROPEJSKIEJ, KRAJOWEJ I REGIONALNEJ

Wskazane w niniejszym rozdziale dokumenty strategiczne i wykonawcze mają charakter nadrzędny i stanowią warunki brzegowe dla Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży, która została przygotowana w pełnej zgodności z tymi dokumentami. Działania określone w Strategii odpowiadają równocześnie na wyzwania europejskie, krajowe i regionalne zidentyfikowane w obszarach wsparcia współfinansowanych z Europejskich Funduszy Strukturalnych i Inwestycyjnych. Mając na uwadze rozpoczynającą się nową perspektywę finansową UE na lata 2021 – 2027 dołożono wszelkich starań, aby strategia spełniała również wszystkie wymagania stawiane przez akty prawne wyższego szczebla w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych.

✓ **Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady**

Komisja Europejska w ramach Rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady przedstawiła zakres nowej Polityki Spójności na lata 2021-2027. Pakiet rozporządzeń obejmuje przede wszystkim: Rozporządzenie ogólne, Rozporządzenie w zakresie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Rozporządzenie w zakresie Europejskiego Funduszu Społecznego. Jednym z elementów ww. dokumentów jest przedstawienie podstawowych założeń i Celów Tematycznych dla Polityki Spójności oraz proponowanych zasad funkcjonowania programów operacyjnych w perspektywie 2021– 2027. Jednym z istotniejszych jest Cel Tematyczny nr 5 – Europa bliżej obywateli dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych w ramach inicjatyw lokalnych w całej UE, który jest podstawą ustanowienia Instrumentów Terytorialnych w perspektywie 2021 – 2027. Należy jednak zaznaczyć, że zaplanowane w ramach strategii działania wpisują się również w pozostałe Cele Polityki Spójności.

✓ **Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, jako najważniejszy dokument krajowy wskazuje, że zrównoważony rozwój społeczny i regionalny to rozwój skierowany na terytorialną różnorodność oraz jej atuty, a jednocześnie dbający o zapewnienie całemu społeczeństwu wysokiej jakości życia. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. SOR przedstawia nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Niniejszy dokument został opracowany w pełnej zgodności

z powyższymi zasadami. W szczególności jest to widoczne w obszarze Rozwój Zrównoważony Terytorialnie. Oznaczający rozwój wszystkich terytoriów przez wzmacnianie ich potencjałów endogenicznych i czynników rozwoju oraz likwidację barier i włączenie w procesy rozwojowe regionów zmagających się z trudnościami o charakterze restrukturyzacyjnym i adaptacyjnym obszarów wiejskich wraz z ich lokalnymi ośrodkami miejskimi oraz średnich miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Oznacza to m.in. prowadzenie skutecznej polityki regionalnej dostosowanej do specyfiki danego terytorium i obejmującej działania służące aktywizacji gospodarczej, rozwojowi lokalnych rynków pracy i mobilizacji zawodowej mieszkańców, czy poprawie dostępu do usług publicznych z wykorzystaniem potencjałów lokalnych i subregionalnych gospodarek, jak również własnych zasobów.

✓ **Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030**

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030, przyjęta przez Sejmik Województwa Lubelskiego Uchwałą nr/XXIV/406/2021 z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku jest najistotniejszym dokumentem poziomu regionalnego mającym bezpośredni wpływ na zapisy Strategii Rozwoju Gminy. Zgodność dokumentów w zakresie sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji dot. kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa jest wymaganiem ustawowym. Należy jednak zaznaczyć, że niniejszy dokument wpisuje się także w poszczególne cele strategiczne operacyjne SRWL. W szczególności są to CS1: Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych, CS2: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych, CS3: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu oraz CS4: Wzmacnianie kapitału społecznego. W Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego przyjęto model rozwoju stymulowany strategicznymi wyborami jako: zrównoważony, integrujący zasoby i potencjały, ukierunkowany na wysoką jakość życia. Aby realizować kierunki założone w Strategii Rozwoju Województwa zastosowano wymiar terytorialny poprzez skoncentrowanie działań na wykorzystaniu potencjałów rozwojowych na określonym obszarze, tzw. obszarze strategicznej interwencji. W dokumencie Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego przyjęto model rozwoju stymulowany strategicznymi wyborami jako: zrównoważony, integrujący zasoby i potencjały, ukierunkowany na wysoką jakość życia. Aby sprawnie realizować kierunki działań założone w Strategii Rozwoju Województwa zastosowano wymiar terytorialny poprzez skoncentrowanie działań na wykorzystaniu potencjałów rozwojowych na określonym obszarze, tzw. obszarze strategicznej interwencji.

12. SYSTEM REALIZACJI STRATEGII I DOKUMENTY WYKONAWCZE

Realizacja postanowień Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży do roku 2030 będzie procesem ciągłym, wymagającym monitoringu postępujących w otoczeniu zmian o charakterze prawnym, gospodarczym i politycznym. Niezbędne będzie również dostosowywanie się podmiotów zarządzających strategią do konkretnych uwarunkowań, sytuacji oraz problemów mogących pojawić się na etapie wdrażania. Proces ten wymaga zaangażowania i współpracy samorządu oraz lokalnych interesariuszy zaangażowanych w realizację strategii. Gwarantem sukcesu jest tutaj współpraca oparta na partnerskich relacjach, zgodnych z wypracowanymi zasadami. Samorząd, mieszkańcy, przedsiębiorcy i organizacje pozarządowe są jednocześnie adresatami celów strategicznych i przypisanych im priorytetów działania, jak również istotnym partnerem w ich realizacji. Dlatego też niezbędne jest wskazanie najważniejszych elementów składających się na system realizacji strategii, w tym również dokumentów wykonawczych.

Strategia Rozwoju Gminy Trzydnik Duży wyznacza cele rozwojowe w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Taki stan rzeczy pokazuje, że do realizacji jej postanowień zostaną zaangażowane różne grupy interesariuszy. Największa część zadań związanych z rozwojem gminy znajduje się w kompetencjach władz samorządowych. Nadzór nad ich realizacją należy do kompetencji Wójta Gminy oraz Rady Gminy. Jednak w proces wdrażania dokumentu zaangażowane zostaną nie tylko władze samorządowe i jednostki organizacyjne oraz pomocnicze, ale także m.in. organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, lokalni interesariusze, sołtysi oraz mieszkańcy. Na poziomie gminy, istotne będzie równomierne włączenie poszczególnych sołectw. Każde z nich może identyfikować różne oczekiwania związane z wdrażaniem strategii. W przypadku części zadań kluczowa będzie współpraca z samorządem powiatowym i wojewódzkim, sąsiadującymi samorządami, a także administracją rządową w regionie. Szczególnie istotne jest możliwie szerokie zaangażowanie wymienionych podmiotów w proces realizacji Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że włączanie lokalnych interesariuszy w zagadnienia związane z dokumentem strategicznym odbywa się od etapu konsultacji społecznych, podczas których przedstawiciele wszystkich zainteresowanych grup mogli wypowiedzieć się na temat kształtu i postanowień strategii.

Rysunek 9. Podmioty zaangażowane we wdrażanie strategii.

Źródło: opracowanie własne.

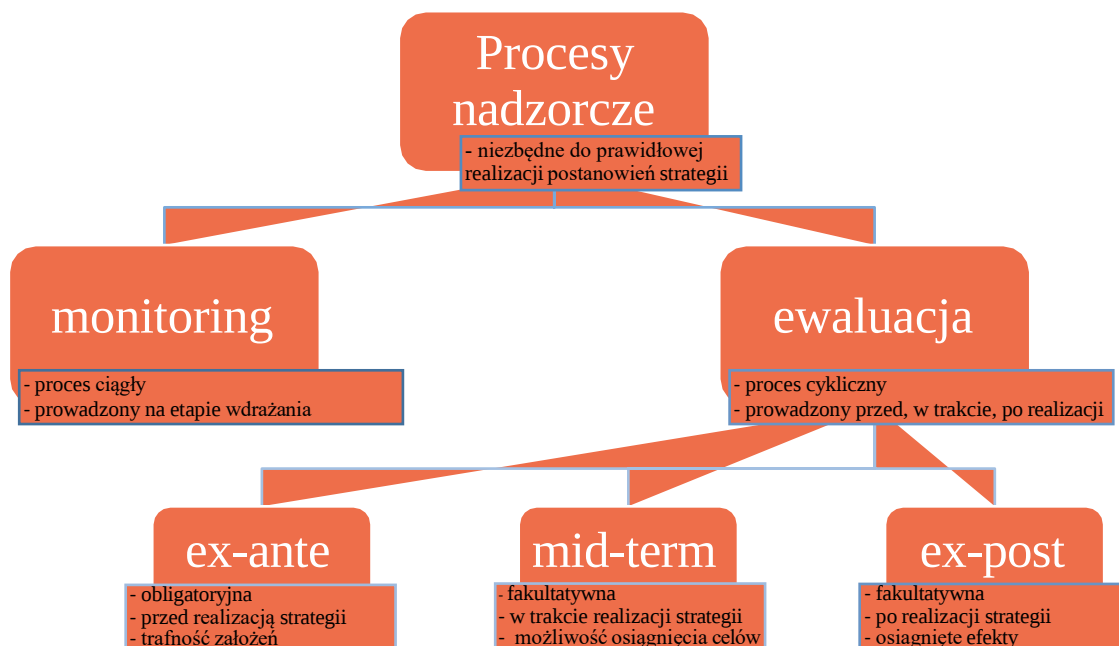
Kolejnymi elementami systemu wdrażania strategii są monitoring i ewaluacja. To procesy nadzorcze, które są niezbędne do prawidłowej i skutecznej realizacji postanowień dokumentu strategicznego. Monitorowanie strategii powinno następować poprzez ocenę realizacji wskazanych w niej instrumentów i działań. Podmiotem odpowiedzialnym za koordynację procesu monitorowania jest Urząd Gminy Trzydnik Duży, który zobowiązany jest do gromadzenia danych dotyczących wskaźników monitoringu strategii oraz wskaźników produktu i rezultatu określonych dla poszczególnych projektów. Proponuje się wyznaczenie komórki organizacyjnej w ramach UG, która w terminie 3 miesięcy od zakończenia każdego roku kalendarzowego przygotuje raport z postępów realizacji Strategii. Ocena postępów we wdrażaniu Strategii dokonywana w cyklu rocznym będzie bazowała na: wskaźnikach statystycznych BDL GUS, danych dostępnych w bazach publicznych tj. KRS, CEIDG, danych pozyskanych od realizatorów projektów.

Nieskomplikowany proces ciągłego monitoringu postanowień strategii będzie gwarantem skutecznej oceny realizowanych działań zarówno pod kątem osiągania zakładanych wskaźników jak i efektywnego wydatkowania środków publicznych przeznaczonych na działania strategiczne. Należy również zaznaczyć, że projekty realizowane w ramach niniejszej strategii z udziałem środków zewnętrznych, będą podlegać monitoringowi instytucji nadrzędnych zgodnie z umową

o dofinansowanie i wytycznymi w ramach poszczególnych programów operacyjnych.

Rysunek 10. Schemat procesów monitoringu i ewaluacji strategii.

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 11. System dokumentów strategicznych i planistycznych.

Źródło: Opracowanie własne.

Jeżeli chodzi o procesy ewaluacyjne dedykowane strategiom, ustawodawca określił obowiązek realizacji uprzedniej ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji (ewaluacja ex-ante). Ewaluację taką należy przygotować przed formalnym przyjęciem dokumentu. Bardzo dobrym rozwiązaniem jest włączenie ewaluatorów w prace nad strategią, wówczas ewaluacja jest bardziej skuteczna. Zaproponowane na tym etapie wnioski ewaluacyjne należy przewidzieć do rozpatrzenia jako cenne spostrzeżenia ekspertów mogące znacząco poprawić jakość zaplanowanej interwencji.

Ewaluacja ex-ante jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy działania planowane w ramach strategii przyniosą zakładane efekty przy użyciu dedykowanych im instrumentów i zasobów. Ocena ta ma posłużyć poprawie jakości planowanej do uruchomienia interwencji. Przedmiotem oceny ex-ante jest kilka elementów strategii. Po pierwsze, weryfikuje się: kompletność, poprawność, adekwatność, trafność i ewentualnie aktualność wniosków wynikających z diagnozy. Po drugie, ewaluacja ta ocenia, czy cele są dobrze wyznaczone i możliwe do osiągnięcia wskutek realizacji zaplanowanych działań oraz czy te działania są możliwe do zrealizowania przy wykorzystaniu dostępnych zasobów. Innymi słowy, na tym etapie zostają ocenione powiązania między diagnozą (obserwacje dotyczące deficytów lub potencjałów) a działaniami, w tym alokowanymi zasobami i celami. Tej części ewaluacji powinno towarzyszyć oszacowanie przewidywanego wpływu realizacji celów na sferę rozwoju lokalnego, której one dotyczą. Trzecim przedmiotem oceny ewaluacji ex-ante jest weryfikacja jej założeń wobec zapisów dokumentów wyższego rzędu.

Przeprowadzona po przygotowaniu projektu niniejszej strategii ewaluacja ex-ante, została zrealizowana z uwzględnieniem najważniejszych zasad i dobrych praktyk związanych z opracowaniem tego typu procesów. Raport ewaluacyjny został przedstawiony jako odrębny dokument, będący ewentualnie załącznikiem do Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży.

W procesie realizacji postanowień strategii zasadne jest również zaplanowanie ewaluacji strategii w połowie (mid-term) oraz na koniec okresu realizacji (ex-post). Proces ewaluacji pozwoli na określenie stopnia realizacji postanowień strategii. Badania te mają charakter fakultatywny i mogą zostać przeprowadzone również przez podmiot zewnętrzny.

Ewaluacja mid-term jest prowadzona w celu diagnozy stopnia, w jakim udało się osiągnąć zakładane wskaźniki rezultatu w połowie realizacji Strategii (tj. po roku 2024). Badania ewaluacyjne ma za zadanie dostarczyć cenne wnioski, pozwalające na określenie prawdopodobieństwa osiągnięcia wskaźników strategicznych, mając na uwadze dotychczas podjęte działania i zrealizowane projekty. Dzięki przeprowadzonym analizom można zidentyfikować

obszary wymagające usprawnień, po czym podjąć aktywność w celu ich wdrożenia. Badanie ewaluacyjne mid-term pozwala więc zwiększyć skuteczność i efektywność interwencji, uwzględniając zmieniający się kontekst społeczny oraz instytucjonalny. Może być również wykorzystane jako przesłanka do podjęcia aktualizacji zapisów Strategii.

Ewaluacja ex-post jest społeczno-ekonomicznym badaniem oceniającym znaczenie przeprowadzonej interwencji w zakresie realizacji potrzeb, na które miała odpowiadać, jak również oceniającym jej niezamierzone efekty. W ramach tego typu badania, należy dokonać całościowej oceny interwencji, dlatego też ewaluację ex-post często określa się mianem ewaluacji podsumowującej. Specyfika ewaluacji ex-post polega na tym, że w badaniu uwzględnione zostają realne efekty wprowadzonych interwencji. Poprzez porównanie tego, co powinno zostać osiągnięte dzięki określonym działaniom z tym, co faktycznie osiągnięto, możliwa jest odpowiedź na pytanie: czy cele interwencji zostały zrealizowane, a jeżeli tak, to w jakim stopniu. Weryfikowana jest tym samym przyjęta na etapie programowania wizja rozwoju Gminy Trzydnik Duży.

Dobór instrumentów realizacyjnych opiera się na ocenie potrzeb i problemów dokonanej na podstawie diagnozy stanu wyjściowego oraz oceny efektywności i skuteczności dotychczasowych działań. Zaplanowane przedsięwzięcia realizacyjne są ukierunkowane na usuwanie zidentyfikowanych na etapie diagnostycznym niedoborów lub barier hamujących zrównoważony rozwój. Wskazanie konkretnych mechanizmów wdrażania strategii jest ważne. To właśnie dzięki nim realizacja zaplanowanej interwencji przez wszystkie podmioty może przebiegać spójnie, tworząc efekt synergii. Kluczowe jest stworzenie warunków umożliwiających jeszcze lepszą koordynację działań władz samorządowych w zakresie zarządzania strategicznego w poszczególnych obszarach. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na możliwość opracowywania dokumentów sektorowych – strategii, programów, polityk, planów. Wymienić wśród nich należy m. in. Plany Gospodarki Niskoemisyjnej, Strategie Rozwoju Elektromobilności. Należy pamiętać, że obowiązujące dokumenty o charakterze wdrożeniowym mogą zostać zaktualizowane, aby w sposób maksymalny skorelować ich postanowienia ze Strategią Rozwoju Gminy Trzydnik Duży. Natomiast w przypadku przygotowania nowych dokumentów, powinny one zostać opracowane zgodnie z wytycznymi/przepisami zawartymi w dokumentach i aktach prawnych szczebla regionalnego i krajowego oraz być w pełni zgodne z postanowieniami Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży.

6 RAMY FINANSOWE I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Okres wdrażania Strategii w znacznej mierze pokrywa się z perspektywą finansową Unii Europejskiej, obejmująca lata 2021 – 2027. Należy zatem przyjąć, iż środki finansowe pochodzące z tego okresu programowania będą głównym źródłem współfinansowania planowanych zamierzeń rewitalizacyjnych. Identyfikacja i późniejsze skuteczne wykorzystanie odpowiednich źródeł finansowania planowanych zadań determinuje sukces (osiągnięcie zakładanych celów) wdrażania programu. Jednoznaczne określenie tych źródeł, w kontekście zapewnienia spójności i efektywności realizowanych przedsięwzięć, jest zadaniem złożonym, ponieważ system finansowania zadań publicznych charakteryzuje się wielopoziomowością i hierarchicznością (poziom lokalny, regionalny, krajowy i europejski), a za jego rozwój i właściwą organizację odpowiedzialnych jest wiele różnych podmiotów publicznych i niepublicznych w zależności od poziomu ich zarządzania. Dodatkowo, należy wziąć pod uwagę różne formy finansowania przedsięwzięć (zarówno dotacje jak też instrumenty finansowe, w tym zwrotne) oraz dodatkowe możliwości jakie daje realizacja projektów w formule partnerstwa publiczno - prywatnego. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługuje mechanizm Porozumień Terytorialnych określony w art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju¹.

Wybór potencjalnych źródeł, z których mogą być finansowane poszczególne przedsięwzięcia w ramach rewitalizacji wymaga właściwej organizacji i koordynacji procesu pozyskiwania tych środków – zarówno na poziomie struktur administracji Gminy Trzydnik Duży, jak też na poziomie struktur zarządczych potencjalnych partnerów. Proces ten powinien przede wszystkim uwzględniać różnorodność opcji finansowania projektów wynikających ze programu rewitalizacji (źródła i formy). Kluczową kwestią jest tu bieżąca identyfikacja dostępnych możliwości finansowania, odejście od typowego systemu grantowego, wypracowanie i koordynacja wspólnych zasad korzystania z funduszy zwrotnych, a także sięganie po środki bezpośrednio zarządzane przez Komisję Europejską. Ideą takiego podejścia jest dywersyfikacja, a także ciągłość działań (szczególnie w przypadku projektowania finansowania przedsięwzięć środkami zwrotnymi), która pozwoli na wypracowanie długoterminowego planu finansowego, a także wdrażanie inwestycji bardziej ryzykownych, często o charakterze innowacyjnym i eksperymentalnym.

¹ Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz.U. 2024 poz. 324.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Działania (projekty) przewidziane do realizacji mają szeroki zakres i w związku z tym koniecznym będzie poszukiwanie różnych źródeł ich finansowania, uwzględniających m.in. regionalne i krajowe środki w ramach Polityki Spójności i Wspólnej Polityki Rolnej 2021 – 2027 – przede wszystkim w ramach strategii IIT (w tym GPR). Podkreślić należy, że oprócz dotacji, subwencji i innych form finansowania bezzwrotnego, istotnym elementem finansowania będą instrumenty zwrotne. Dlatego też podejmując decyzje o realizacji projektów (szczególnie w zakresie przedsięwzięć partnerskich) należy każdorazowo rozpatrywać możliwości budżetowe JST w kontekście istniejących źródeł i form finansowania w oparciu o poniższe zasady:

- Dywersyfikacja źródeł finansowania jako główna zasada finansowania Strategii.
- Korzystanie z różnych form finansowania – dotacje oraz instrumenty finansowe (pożyczki, poręczenia, gwarancje itp.), w tym z formuły partnerstwa publiczno – prywatnego.
- Korzystanie ze środków europejskich na różnych poziomach (program regionalny, programy krajowe, programy współpracy międzynarodowej, itp.).
- Korzystanie z funduszy bezpośrednio zarządzanych przez Komisję Europejską (np. LIFE, COSME, Horyzont, Erasmus, EFIS, itp.).
- Uczestnictwo w międzynarodowych projektach sieciowych (np. programy Interreg, URBACT, Central Europe, itp.).
- Współpraca z instytucjami międzynarodowymi (np. Europejski Bank Inwestycyjny, Bank Światowy, instrument ELENA, itp.).

Osiągnięcie celów zawartych w Strategii wymaga zaangażowania różnych instytucji, podmiotów i zaplanowania wydatkowania znacznych środków finansowych w perspektywie wieloletniej. Biorąc pod uwagę uwarunkowania ekonomiczne, finansowe i organizacyjne Gminy Trzydnik Duży do najważniejszych źródeł pochodzenia kapitału na finansowanie zadań należeć będą:

I. Środki własne samorządu Gminy Trzydnik Duży (dochody własne, subwencje) - za kluczowe źródło finansowania inwestycji zawartych w strategii uznać należy budżety samorządów gminnych MOF. Środki własne JST przewidziane są przede wszystkim jako wkład własny w przypadku realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych. Zgodnie z zasadą racjonalizacji wydatków publicznych istotnym jest zaplanowanie mechanizmów koordynacyjnych dotyczących wspólnego finansowania projektów międzygminnych oraz realizowanych przy udziale innych partnerów publicznych lub prywatnych (partnerstwo publiczno – prywatne).

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

II. Środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej w ramach programów krajowych i programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021 – 2027 - środki z budżetu Unii Europejskiej w ramach pakietu legislacyjnego polityki spójności na lata 2021- 2027 przewidziane w programach zarządzanych na poziomie zarówno regionalnym, jak i krajowym (w tym Program Współpracy Transgranicznej PL – UA). Z uwagi na złożony charakter programów krajowych i regionalnych oraz mnogość możliwości finansowania ze środków UE 2021 – 2027 (w zależności od zakresu, wielkości oraz indywidualnego lub partnerskiego charakteru inwestycji) zalecany jest bieżący monitoring dostępnych źródeł finansowania oraz stanu przygotowania, zatwierdzania i aktualizacji poszczególnych programów. Głównym źródłem finansowania przedsięwzięć strategicznych będą środki z regionalnego Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021 – 2027, w ramach puli przeznaczonej na inne instrumenty terytorialne (IIT).

III. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR 2023-2027) - będzie wspierać zrównoważony rozwój polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich. Wsparcie finansowe realizowane będzie w ramach 2 filarów WPR. W ramach filaru I przewidziano środki finansowe w kwocie 17,3 mld euro a w ramach II filaru WPR 4,7 mld euro oraz środki krajowe w kwocie 3,2 mld euro. Środki w ramach filaru II przewidziane są przede wszystkim na finansowanie interwencji sektorowych, będących dopełnieniem interwencji o charakterze płatności do powierzchni lub zwierząt. W ramach interwencji realizowane będą działania inwestycyjne ukierunkowane na wzrost konkurencyjności produkcji rolnej, rozwój współpracy rolników, przetwórstwa produktów rolnych, odnawialnych źródeł energii i gospodarkę niskoemisyjną czy odpowiadające bieżącym wyzwaniom w rolnictwie. Kontynuowane będą także interwencje mające na celu wsparcie młodych rolników czy związane z restrukturyzacją gospodarstw rolnych.

IV. Środki z programów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską - istotnym źródłem finansowania przedsięwzięć w ramach Strategii mogą być środki z budżetu UE, dostępne w ramach zarządzania bezpośrednio sprawowanego przez Komisję Europejską w zakresie związanym m.in. z kwestiami klimatycznymi w ramach Europejskiego Zielonego Ładu. W latach 2021 – 2027 przewidziana jest kontynuacja programów i inicjatyw UE, które mogą być istotnym czynnikiem aktywizującym potencjał gospodarczy i społeczny MOF. Są to m.in.: Instrument "Łącząc Europę" (transport, energetyka, telekomunikacja), LIFE (ochrona środowiska i klimatu), COSME (konkurencyjność przedsiębiorstw), Horyzont (badania naukowe i innowacje), ERASMUS+ (zagraniczne staże, praktyki i wolontariat), EFIS (zapewnienie gwarancji dla finansowania inwestycji długoterminowych), Europejski Korpus Solidarności (zdobywanie doświadczenia zawodowego i podnoszenie kwalifikacji przez ludzi młodych).

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

V. Środki pochodzące z budżetu państwa oraz środki budżetu Województwa Lubelskiego - środki budżetu państwa oraz samorządu województwa dostępne w ramach istniejących oraz nowych instrumentów takich, jak Porozumienia terytorialne (zgodnie z art. 14rb ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju). W tej kategorii wymienić można np. fundusze celowe utworzone z przeznaczeniem na finansowanie infrastruktury publicznej, w tym transportowej. Są to w m.in. Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych, Krajowy Fundusz Drogowy (KFD), Fundusz Kolejowy (FK), fundusze utworzone w Banku Gospodarstwa Krajowego oraz dotacje celowe lub środki z rezerw celowych poszczególnych ministerstw. Zgodnie z ustawą o samorządzie województwa z budżetu województwa finansowane są m.in. zadania o charakterze wojewódzkim w zakresie transportu zbiorowego i dróg publicznych. Województwo zajmuje się finansowaniem m.in. rozwoju dróg wojewódzkich, regionalnych przewozów autobusowych oraz regionalnych przewozów kolejowych. Inwestycje te stanowią istotne uzupełnienie systemu transportowego obszaru gminy, zarówno w zakresie przedsięwzięć indywidualnych jak i partnerskich.

VI. Środki krajowych i międzynarodowych instytucji finansowych - dofinansowania zadań wynikających ze strategii mogą być angażowane środki pozyskiwane m.in. z kredytów lub innych finansowych instrumentów zwrotnych i bezzwrotnych, uzyskanych za pośrednictwem instytucji finansowych takich jak m.in. Bank Gospodarstwa Krajowego, Europejski Bank Inwestycyjny, czy Bank Światowy.

VII. Środki prywatne - dotychczasowe doświadczenia JST wskazują na możliwości finansowania przedsięwzięć infrastrukturalnych ze środków prywatnych, przede wszystkim przy wykorzystaniu formuły partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). Jest to rozwiązanie coraz silniej wspierane przez Rząd RP i Komisję Europejską i może posłużyć do realizacji inwestycji leżących w interesie publicznym. Udział środków prywatnych jest szczególnie istotny w realizacji niektórych przedsięwzięć wymagających zbiorowego wysiłku ze względu na ich skomplikowany i długoletni charakter.

Dla zapewnienia skutecznej realizacji przedsięwzięć istotne jest podejmowanie prób poszukiwania nowych rozwiązań (w tym organizacyjnych - w partnerstwie międzygminnym oraz z partnerami publicznymi i prywatnymi) w zakresie zarządzania i finansowania. Ważnym elementem powinny być działania zmierzające do podejmowania możliwie szerokiej współpracy pomiędzy partnerami społeczno

– gospodarczymi na terenie gminy, nie tylko w zakresie wspólnego finansowania poszczególnych zadań, ale również zapewnienia ciągłości funkcjonowania inwestycji.

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

Podkreślić należy, że planowanie budżetu przedsięwzięć inwestycyjnych zawartych w Strategii jest obecnie zadaniem trudnym i złożonym z uwagi na dynamicznie zmieniającą się sytuację makroekonomiczną w kraju i na świecie spowodowaną postępującym kryzysem gospodarczym, długofalowymi konsekwencjami pandemii COVID-19 oraz społecznym.

Działania określone w Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży są poparte możliwościami i chęcią ich realizacji również w kontekście zapewnienia ich finansowania. Szczególnie istotna jest różnorodność potencjalnych źródeł finansowania. Do realizacji zaplanowanych działań zostaną wykorzystane środki własne, środki krajowe w formie dedykowanych funduszy i programów, fundusze unijne i inne zagraniczne oraz środki prywatne, kredyty bankowe i pożyczki. Wyznaczenie ram finansowych jest niezbędne do oceny możliwości realizacji strategii. Należy również zaznaczyć, iż realizacja przedsięwzięć strategicznych może mieć także różnorodne formy finansowania przedsięwzięć. Perspektywa finansowa UE 2021-2027 daje możliwość wykorzystania zarówno instrumentów finansowych jak i dotacji oraz subwencji bezzwrotnych. Istnieje również możliwość wykorzystania finansowania w formie partnerstwa publiczno-prywatnego.

13. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W PROCESIE PRZYGOTOWANIA STRATEGII

Strategia Rozwoju Gminy Trzydnik Duży do roku 2030 została opracowana w pełnej zgodności z zasadą z partycypacji społecznej. Na każdym etapie prac zagwarantowano udział partnerów społeczno-gospodarczych. Lokalne grupy interesariuszy składające się m.in. z przedstawicieli podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i niedyskryminacji zostały włączone w prace nad przygotowaniem i będą włączone również w działania związane z wdrażaniem Strategii. Takie podejście pozwala na wykorzystanie potencjału wszystkich zaangażowanych stron i jednocześnie buduje poczucie wspólnej odpowiedzialności władz samorządowych i mieszkańców za przygotowanie dokumentu, a następnie jego realizację.

Pierwszym etapem prac nad dokumentem był warsztat przeprowadzone dla pracowników, władarzy i gmin oraz ich jednostek podległych. Następnie, aby poddać pod weryfikację wspólnie opracowane

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

tezy, potrzeby i problemy dotyczące Partnerstwa zrealizowano robocze konsultacje poszczególnych etapów przygotowania strategii. W procesie tym, pracownicy UG Trzydnik Duży oraz jednostek podległych mogli wypowiedzieć się na temat stanu, problemów i kierunków rozwoju obszaru realizacji strategii. Wskazując silne i słabe strony obszaru oraz szanse i zagrożenia rozwojowe w realny sposób przedstawili swoje opinie, które na kolejnym etapie prac zostały wykorzystane w procesie przygotowania analizy SWOT. Interesariusze mieli również możliwość wskazywania potrzeb i oczekiwań w zakresie kierunków rozwoju gminy i realizacji projektów.

Po opracowaniu ostatecznej wersji projektu Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży do roku 2030 rozpoczyna się proces konsultacji społecznych prowadzonych w trybie art. 6 ust. 3 ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Konsultacje prowadzone będą także z sąsiednimi gminami i ich związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gmin oraz z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej PGW Wody Polskie. Konsultacje będą stanowiły otwarty proces dialogu władz samorządowych z mieszkańcami i innymi interesariuszami, mający na celu podjęcie optymalnych decyzji w zakresie rozwoju Gminy Trzydnik Duży. Zakres, termin i sposób organizacji procesu konsultacji zostanie ogłoszony na stronie internetowej gminy zgodnie z wewnętrznymi procedurami konsultacyjnymi.

Projekt Strategii Rozwoju Gminy Trzydnik Duży będzie również przekazany drogą elektroniczną podmiotom, które ze względu na zakres tematyczny lub terytorialny mogły być zainteresowane jego treścią. Lokalni interesariusze będą mieli możliwość nie tylko zapoznania się z koncepcją rozwoju, ale również zgłoszenia swoich propozycji w formie pisemnej. Zgodnie z wymogami ustawowymi proces konsultacji będzie trwał 35 dni od dnia ogłoszenia na stronie internetowej informacji o rozpoczęciu konsultacji. W tym czasie każdy mieszkaniec będzie mógł przesłać swoje uwagi do dokumentu.

Sprawozdanie z przebiegu i wyników konsultacji, zawierające w szczególności ustosunkowanie się do zgłoszonych uwag wraz z uzasadnieniem, zostanie przygotowywane w terminie 30 dni od zakończenia procesu i zamieszczone na stronie internetowej gminy. Cały proces pozwoli na zaangażowanie różnych grup społecznych w przygotowanie strategii, co jest również zapowiedzią pełnej współpracy z mieszkańcami na etapie wdrażania strategii i realizacji poszczególnych inwestycji.

Po realizacji procesu konsultacyjnego i wprowadzeniu niezbędnych poprawek i uzupełnień zgodnych z uwagami przesłanymi przez mieszkańców. Strategia Rozwoju Gminy Trzydnik Duży do roku 2030

STRATEGIA ROZWOJU GMINY TRZYDNIK DUŻY NA LATA 2025-2030

będzie podlegała opiniowaniu instytucji wskazanych w wymaganiach ustawowych. Dokument podlega opinii Zarządu Województwa Lubelskiego oraz Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Kolejnym krokiem będzie przyjęcie strategii przez Radę Gminy. Wówczas Radni będą mogli zapoznać się z dokumentem i wyrazić stosowną opinię na jego temat. Po przyjęciu dokumentu strategii do realizacji rozpocznie się etap wdrożeniowy.